

T.C.
SIİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÖĞRETMENLERDE SANAL KAYTARMA DAVRANIŞI:
DIYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uğur KAPLAN

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI

SIİRT-2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLOLAR DİZİNİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1
I. PROBLEM DURUMU.....	1
II. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLELERİ.....	5
III. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
IV. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
V. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	9
VI. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI.....	9
VII. ARAŞTIRMADAKİ TANIMLAR.....	9
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ.....	10
1.1. SANAL KAYTARMA KAVRAMI	10
1.2. SANAL KAYTARMA DAVRANIŞLARININ SINIFLANDIRILMASI.....	13
1.3. SANAL KAYTARMANIN NEDENLERİ	16
1.3.1. Örgütsel Nedenler.....	16
1.3.1.1. Örgütsel Politikalar	16
1.3.1.2. İnternet Politikası	17
1.3.1.2.1. Kendi Bilgisayarını Kullan Politikası.....	17
1.3.1.2.2. Çalışmanın Yeni Yolları Politikası	18
1.3.1.2.3. Kişisel İnternet Kullanım Kuralları Konusunda Kesinlik	18
1.3.1.3. Örgütsel Özellikler.....	18
1.3.1.4. Çalışma Grubu Normları	19
1.3.2. İş İle İlgili Nedenler.....	19

1.3.2.1. İş Yükü	19
1.3.2.2. İş İle İlgili Talep ve Kaynaklar	20
1.3.3. Kişisel Nedenler	20
1.4. SANAL KAYTARMANIN SONUÇLARI.....	21
1.4.1. İş Performansı.....	22
1.4.2. Tükenmişlik.....	23
1.4.3. İş Yükümlülüğü	23
1.5. SANAL KAYTARMANIN HUKUKİ BOYUTU	23
1.6. SANAL KAYTARMANIN ALT BOYUTLARI	25
1.6.1. Önemsiz Sanal Kaytarma Alt Boyutu.....	26
1.6.2. Önemli Sanal Kaytarma Alt Boyutu.....	26
1.7. SANAL KAYTARMA İLE İLGİLİ YAPILAN BAZI ARAŞTIRMALAR	27
1.7.1. Sanal Kaytarma İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	27
1.7.2. Sanal Kaytarma İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	32
İKİNCİ BÖLÜM.....	37
2. YÖNTEM.....	37
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	37
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	38
2.2.1. Örneklem Grubuna Ait Kişisel Bilgiler	39
2.2.2. Çalışma Grubu.....	40
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	41
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI	43
2.5. VERİLERİN ANALİZİ VE ÇÖZÜMLENMESİ	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	47
3. BULGULAR VE YORUM.....	47
3.1. SANAL KAYTARMA ÖLÇEĞİNDEKİ MADDELERE İLİŞKİN ORTALAMA VE STANDART SAPMA.....	47
3.2. SANAL KAYTARMA ÖLÇEĞİNDEKİ ALT BOYUTLARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER.....	49
3.3. CİNSİYET DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ	50
3.4. MESLEKTEKİ HİZMET SÜRESİNE İLİŞKİN BULGULAR	50

3.4.1. Meslekteki Hizmet Süresi Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular	52
3.5. KURUMDAKİ GÖREV DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ	54
3.6. GÜNLÜK İNTERNET KULLANMA SIKLIĞI DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ	55
3.6.1. Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular.....	56
3.7. İNTERNETE EN ÇOK ERİŞİM SAĞLANAN ARAÇ DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ.....	58
3.7.1. İnternete En Çok Erişim Sağlanan Araç Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular.....	59
3.8. KURUMDA KULLANILAN İNTERNET ERİŞİMİ DEĞİŞKENİNE AİT BULGULARIN İNCELENMESİ	61
3.9. YAŞ DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ	62
3.9.1. Yaş Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular ..	63
3.10. MEVCUT KURUMDAKİ ÇALIŞMA SÜRESİ DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	65
3.10.1. Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular.....	66
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	69
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	69
4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	69
4.2. ÖNERİLER	77
4.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	77
4.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	77
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	88
EK 1: SANAL KAYTARMA ÖLÇEĞİ.....	88
EK 2 : GÖRÜŞME FORMU	90
EK 3: İL MEM İZİN BELGESİ.....	91
EK 4: ETİK KURULU İZİNLERİ.....	92

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ÖĞRETMENLERDE SANAL KAYTARMA DAVRANIŞI:****DIYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ****Uğur KAPLAN****Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI****Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ****Doç. Dr. Rasim TÖSTEN****Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI****2021, 104 Sayfa**

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarını incelemektir. Araştırmanın evrenini Diyarbakır ili merkez ilçelerine (Kayapınar, Sur, Yenişehir ve Bağlar) bağlı kamu okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme basit tesadüfi yöntemle ile seçilen 367 öğretmen dahil edilmiştir. Araştırmada karma yöntem desenlerinden biri olan açıklayıcı sıralı karma yöntem kullanılmıştır. Bu bağlamda nicel ve nitel yöntem birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında genel tarama modeli kapsamında “Sanal Kaytarma Ölçeği” kullanılmıştır. Toplanan nicel veriler, istatistik paket programları vasıtasıyla analiz edilmiştir. Nitel kısımda ise nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Nicel verilere bağlı olarak aralarında anlamlı fark tespit edilen değişkenler belirlenmiş ve bu değişkenlerdeki anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek adına aynı örneklem içerisindeki 27 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Görüşme sonucunda toplanan veriler betimsel analiz yoluyla incelenip, bulgulara eklenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin sanal kaytarma davranışları toplamda ve tüm alt boyutlarda “bazen” düzeydedir. “Bazen” düzeyi, beşli derecelendirme ölçeği değerlendirme tablosuna göre “orta” düzeye tekabül etmektedir. Sanal kaytarma davranışı ile meslekteki hizmet süresi, günlük internet kullanma sıklığı, internete en çok erişim sağlanan araç, yaş ve mevcut kurumdaki çalışma süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Nitel kısımda anlamlı farklılığın kaynağı öğretmenlerin görüşlerine göre belirlenmiştir. Buna göre meslekteki hizmet süresi değişkeninde öğretmenlere göre anlamlı farklılığın kaynağı; dönemin teknolojik imkanları, kişilik yapısı, mesleki tecrübe, duygusal özellikler ve dönemin eğitim anlayışı olarak ifade edilmiştir. Günlük internet kullanma sıklığındaki anlamlı farklılığın kaynağı; teknoloji ve internet bağımlılığı, sanal sosyalleşme alışkanlığı, internet kullanma becerisi ve kendini geliştirme çabası olarak ifade edilmiştir. İnternete en çok erişim sağlanan araç değişkenindeki anlamlı farklılığın kaynağı ise; taşıma kolaylığı, kullanım kolaylığı ve işlevsellik olarak belirlenmiştir. Yaş değişkenindeki farklılığın kaynağı; teknolojik gelişmelere uyum, kuşak farkı, iş ahlakı ve yaşam tarzı olarak ifade edilmiştir. Mevcut kurumdaki çalışma süresinde anlamlı farklılığın kaynağı ise; kurum kültürü, aidiyet duygusu, sorumluluk bilinci, sosyalleşme olanağı ve iş yükü olarak ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Öğretmen, Sanal Kaytarma, Sanal Kaytarma Davranışları.*

ABSTRACT
MASTER'S THESIS

CYBERLOAFİNG BEHAVİÖR İN TEACHERS :
DİYARBAKIR PROVİNCE EXAMPLE
Uğur KAPLAN

Theis Advisor: Assist. Prof.Dr. Yunus Emre AVCI

Jury: Assist. Prof.Dr. Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ

Associate Professor Rasim TÖSTEN

Assist. Prof.Dr. Yunus Emre AVCI

2021, Page: 104

The aim of this research is to examine teachers' cyberloafing behaviors. The universe of the research consists of teachers working in public schools in the central districts of Diyarbakır (Kayapınar, Sur, Yenışehir and Bağlar). 367 teachers selected by simple random method were included in the sample of the study. Explanatory sequential mixed method, which is one of the mixed method designs, was used in the research. In this context, quantitative and qualitative methods were used together. In the quantitative part of the research, the “Virtual Loafing Scale” was used within the scope of the general screening model. The collected quantitative data were analyzed by means of statistical package programs. In the qualitative part, the phenomenology design, which is one of the qualitative research designs, was used. Depending on the quantitative data, variables with significant differences were determined and interviews were conducted with 27 teachers in the same sample in order to determine the source of the significant difference in these variables. The data collected as a result of the interview were analyzed through descriptive analysis and added to the findings.

According to the results of the research, teachers' cyberloafing behaviors are at "sometimes" level in total and in all sub-dimensions. “Sometimes” level corresponds to “moderate” level according to the five-point rating scale evaluation table. A significant difference was found between cyberloafing behavior and the variables of duration of service in the profession, frequency of daily internet use, the most accessed tool to the internet, age and working time in the current institution. In the qualitative part, the source of the significant difference was determined according to the opinions of the teachers. Accordingly, the source of the significant difference according to the teachers in the variable of service duration in the profession; The technological possibilities of the period, personality structure, professional experience, emotional characteristics and educational understanding of the period were expressed. The source of the significant difference in the frequency of daily internet use; technology and internet addiction, virtual socialization habits, internet use skills and self-improvement efforts. The source of the significant difference in the variable of the vehicle most accessed to the Internet is; ease of transport, ease of use and functionality. The source of the difference in the age variable; adaptation to technological developments, generation gap, work ethic and lifestyle. The source of the significant difference in the working time in the current institution is; corporate culture, sense of belonging, sense of responsibility, opportunity for socialization and workload.

Keywords: *Teacher, Cyber Loafing, Cyber Loafing Behavior.*

KISALTMALAR DİZİNİ

TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
BT	: Bilişim Teknolojileri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Wi-Fi	: Wireless Fidelity (Kablosuz Erişim)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Mesleki Kıdem Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler	52
Şekil 2. Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler	57
Şekil 3. İnternete En Çok Erişim Sağlanan Araç Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler	59
Şekil 4. Yaş Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler.....	64
Şekil 5. Mevcut Kurumda Çalışma Süresi Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler	67

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 1. <i>Yıllara Göre Sanal Kaytarmanın Türleri ile Hukuki İşlemlerin Gerekçeleri</i>	24
Tablo 2. 1. <i>Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri ile İlgili Frekans ve Yüzde Değerleri</i>	39
Tablo 2. 2. <i>Beşli Dereceleme Ölçeği Değerlendirme Tablosu</i>	44
Tablo 3. 1. <i>Sanal Kaytarma Ölçeğindeki Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma</i>	48
Tablo 3. 2. <i>Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri</i>	49
Tablo 3. 3. <i>Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular</i>	50
Tablo 3. 4. <i>Meslekteki Hizmet Süresi Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma</i>	50
Tablo 3. 5. <i>Meslekteki Hizmet Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları</i>	51
Tablo 3. 6. <i>Kurumdaki Görev Değişkenine İlişkin Bulgular</i>	54
Tablo 3. 7. <i>Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma</i>	55
Tablo 3. 8. <i>Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları</i>	56
Tablo 3. 9. <i>İnternete En Çok Erişim Sağlanan Araç Değişkenine İlişkin Bulgular</i>	58
Tablo 3. 10. <i>Kurumda Kullanılan İnternet Erişimi Değişkenine Ait Bulgular</i>	61
Tablo 3. 11. <i>Yaş Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma</i>	62
Tablo 3. 12. <i>Yaş Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları</i>	63
Tablo 3. 13. <i>Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma</i>	65
Tablo 3. 14. <i>Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları</i>	66

ÖNSÖZ

Eğitim yönetimi alanında girişmiş olduğum bu yolda yüzümün akıyla çıkabilmeme olanak sağlayan bu çalışmanın en başından beri verdiği destek, cesaret, motivasyon ve yönlendirmeleriyle bana yol gösteren başta değerli danışmanım, hocam Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI olmak üzere; yüksek lisans ders döneminde ders aldığım hocalarıma ve değerli katkılarıyla tezimin olgunlaşmasına katkı sunan kıymetli jüri üyeleri Doç. Dr. Rasim TÖSTEN ile Dr. Öğr. Üyesi Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

Çalışmalarımda yanımda olup desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Zakir ELÇİÇEK' e ;

Veri toplama sürecinde bana her türlü kolaylığı sağlayan ve her türlü desteklerini esirgemeyen kıymetli amcam Mehmet KAPLAN' a, değerli arkadaşlarım, meslektaşlarım Emrullah SALCAN' a ve Mehmet YILDIRIM' a;

Yüksek lisans süreci boyunca birlikte yol arkadaşlığı yaptığımız kıymetli meslektaşlarım Serhat YILDIZ ve Turgay YILDIZÖZ' e

Eğitim hayatım boyunca daima beni destekleyen ve arkamda duran kıymetli amcalarım Celal KAPLAN ve Cemal KAPLAN' a

Çalışmama katkı sağlayan tüm öğretmen ve okul yöneticilerine çok teşekkür ediyorum.

Son olarak hayatım boyunca her türlü desteği veren, daima arkamda duran ve dualarını esirgemeyen anneme ve babama çok teşekkür ediyorum.

Uğur KAPLAN
Diyarbakır, 2021

GİRİŞ

Bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın giriş bölümünde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, sayıtlar ve araştırmada kullanılan tanımlara yer verilmiştir. Araştırmanın birinci bölümünde sanal kaytarma kavramına yönelik yapılan literatür taraması ile kuramsal çerçeve oluşturulmuş ve bu bölümün sonunda sanal kaytarmaya ilişkin Türkiye’de ve yurtdışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın yöntemi ve modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ile verilerin analizi ve çözümlenmesi yer almaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi ile toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilirken, araştırmanın dördüncü bölümünde alan yazın kapsamında sonuçlar değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

I. PROBLEM DURUMU

Dijital teknolojilerin modern çağda dinamik bir disiplin olarak hızla gelişim göstermesi, hayatın her alanına dâhil olması ve kolaylaştırması insan hayatında önemli bir yer edinmesine neden olmuştur. Hatta günümüz itibarıyla bir birey evden çıkmaksızın dijital araçlar vasıtasıyla hayatını devam ettirebilme imkânına sahiptir. Örneğin örneklem gurubunda yer alan öğretmenler derslerini evden verebilirler, internet bankacılığı vasıtasıyla her türlü bankacılık işlemlerini, alışverişlerini yapabilirler ve sosyal ağlar vasıtasıyla arkadaş guruplarıyla iletişim kurarak hayatlarını idame ettirebilirler. Bu sebeple teknolojik araç kullanımının genel anlamda hayatımızın önemli bir parçası haline geldiği ifade edilebilir. Özellikle bilişim teknolojileri, son yıllarda oldukça stratejik bir öneme sahip hale gelmiştir. Bilginin bu denli kıymetli olduğu günümüzde bilişim teknolojilerinin doğru şekilde anlaşılması ve uygun biçimde kullanılması, gerek ülkeler, gerek ticari kuruluşlar için rekabet konusunda bir avantaj haline gelmiştir. Diğer bir ifadeyle kurumların günümüz bilgi çağında ayakta durabilmeleri ve rekabet edebilmeleri; bilişim teknolojilerini ne denli başarılı

kullandıklarıyla ilişkili hale gelmiştir. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan internet; insanların geçmişten günümüze gelen yaşam biçimlerini ve çalışma hayatlarını reform niteliğinde değiştiren bir unsur niteliği taşımaktadır. Günümüzde birçok kurumsal yapı ve şahıslar internetin kolaylaştırıcı ve hızlı erişim avantajlarından yararlanmaktadır. Bunun yanında iletişimi küresel hale getirmesi ve kolaylaştırması ile bilgi kanallarını çeşitlendirmesi gibi unsurlar, internet kullanımını daha da cazip hale getirmektedir. Nitekim Digital in 2020 Global Overview raporuna göre 2020 yılında dünya nüfusunun %59'u (4.54 milyar) küresel internet kullanıcısıdır ve %45'i sosyal medya kullanmakta olduğunu bildirmiştir. Raporda, dünya nüfusunun %49'unun aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu belirtilmiştir (Wearesocial, 2020). Bunun yanında toplumda internet kullanımının ortaya konulduğu Türkiye İstatistik Kurumunun 2009-2020 yılları arasındaki hane halkı bilişim teknolojileri (BT) kullanımı araştırmasına göre; 2020 yılı içerisinde 16-74 yaş aralığında bulunan bireylerde internet kullanım oranı %79,0 olarak bulunmuştur. Bulunan bu oran, 2019 yılında %75,3 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2020). Bu sonuç, yıldan yıla internet kullanım oranının arttığını göstermektedir. Aynı çalışmada evden internete erişim 2019 yılında %88,3 iken 2020 yılında bu oranın %90,7 olduğu görülmüştür. Taşınabilir cihazların kullanımının artmasıyla kullanım oranının katlanarak arttığı görülmektedir (Yıldız, Yıldız ve Ateş, 2015).

Teknolojinin hızlı gelişimi küresel iletişimin yanı sıra eğitsel faaliyetleri de doğrudan etkilemektedir. Bu vasıta ile eğitim kurumlarında işlemlerin daha hızlı bir şekilde yapılması mümkün hale gelmiştir. Eğitim ve öğretimi kurumsal anlamda temsil eden okullar, eğitim sisteminde en temel birimleri oluşturmakta olup toplumun eğitim ihtiyaçlarını gidermek amacıyla ortaya çıkan ve toplum faydasını gözetilen işletmelerdir. Aynı zamanda, bireyin içinde yaşadığı topluma ayak uydurması, bilgi ve becerilerini arttırmaları ve özel yeteneklerini keşfedip geliştirebilmeleri amacıyla oluşturulmuş özel çevreler olarak da nitelendirilebilir (Arslantaş ve Özkan, 2014). Okullar, dinamik kurumlar olduğundan çağın gereklerine ayak uydurmaları, değişen ihtiyaç ve gereksinimlere cevap vermeleri elzemdir. Bu nedenle okullarımızda da teknoloji sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bu etken, öğretmenlerimizi internet ve teknolojik araçları kullanmaya teşvik etmektedir. İnternetin okullarda kullanılmaya başlaması ile

öğretmenlik mesleğine, rehberlik eden ve dijital bilgiye ulaşma noktasında “yardım eden kişi rolü” de eklenmiştir. İnternet, bilgiye erişim ve çeşitlilik konusunda öğretmen ve öğrencilere sınırsız kaynak sağlamaktadır. Bu sebeple internetin eğitim-öğretim ortamlarında etkili olabilmesi için öğretmenlerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir (Akkoyunlu, 2002).

Teknoloji gelişimine müteakip internet kullanımının yaygınlaşmasıyla kişi ve kurumların işleri oldukça kolaylaşmıştır. Bununla beraber bilgiye ulaşım da kolay hale gelmiştir ve dijital araçlar işyerlerindeki pratik çalışma imkânını arttırmıştır. Bu sonuç işyerlerinde çalışanlardan alınan verimin de artmasına olanak sağlamıştır (Örücü ve Yıldız, 2014). Fakat bu yararlarının yanı sıra internet kullanımının bazı sakıncalı tarafları da ortaya çıkmıştır. Amerikan Yönetim Derneği, yaptığı bir araştırmada; işyerlerinde internette gerçekleştirilen faaliyetlerin çoğunluğunun iş dışındaki faaliyetlerden oluştuğunu saptamıştır (Greengard, 2000). Çalışanların, çalışma saatleri içinde, iş dışındaki amaçlarla internet kullanması, sanal kaytarma olarak nitelendirilmiştir (Yıldız, Yıldız ve Ateş, 2015). Sanal kaytarma, yapılan işin amacına ulaşmasını engelleyerek verimin azalmasına yol açmaktadır (Özdemir, 2016). Alanyazın incelendiğinde sanal kaytarma farklı şekillerde ifade edilmiştir. Uluslararası alanyazında “cyberslacking” (Blanchard ve Henle, 2008), cyberloafing (Lim, 2002) ve “cyberdeviancy” (Vitak, Crouse ve LaRose, 2011) şeklinde yer alırken; ulusal alanyazında “sanal aylaklık” (Demir ve Seferoğlu, 2016), “siber kaytarma” (Candan ve İnce, 2016) ve “siberaylaklık” (İşgüzar ve Ayden, 2017) şeklinde yer almıştır. Bu kavramla ilgili yapılan tüm tanımların ortak paydası; internet ve bilişim teknolojilerinin mesai saatlerinde şahsi amaçlar için kullanılmasıdır (Örücü ve Yıldız, 2014).

Kullanımlarındaki avantajlarla beraber verimlilik kaybına neden olması ve bu alan ile ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olması dikkate alındığında, sanal kaytarma faaliyetlerinin araştırılması ve incelenmesi gereken bir alan olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Tozkoparan, 2016). Özellikle eğitim kurumlarında gerek ders sürecinde gerekse okul yönetiminde zamanın çok önemli bir olgu olarak değerlendirilmesi gerçekliği hesaba katıldığında okullardaki sanal kaytarma davranışları konusundaki incelemelerin verimliliğe katkısının üst düzeyde olacağı düşünülmektedir. Sanal kaytarma davranışları, internetin kullanımının mobil vasıtalarla yaygınlaşmasıyla

eğitim-öğretim ortamlarında da yaygınlaşmıştır. Özellikle okullarda ders denetimlerinin yetersiz olması ve buna bağlı olarak öğretmenlerin sınıf içerisinde yaptıkları davranışların sadece kendi denetimlerine bırakılması söz konusu olmaktadır. Sınıfların internet ve dijital aletlerle donatılması, eğitim kalitesini arttırmakla beraber zamanın verimli kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra öğretmenlerin internet ve teknolojik imkânları bilinçsizce ve kendi kişisel amaçları için kullanması sanal kaytarmanın yaşanmasına ve dolayısıyla zaman ve iş gücü kaybına sebebiyet vermektedir. Sanal kaytarma davranışının sergilenmesinde bazı cezbedici unsurlar da mevcuttur. Bankacılık işlemlerinin mobil araçlar vasıtasıyla yapılması, günümüzde oldukça popüler hale gelen kripto para borsalarının takibi, anlık takip gerektiren uygulamalar, sosyal medya platformları ve çevrimiçi oyunlar gibi unsurlar öğretmenleri sanal kaytarma davranışı konusunda cezbetmektedir. Özellikle günümüzde artan sosyal medya kullanımı ve kripto para borsalarının kullanımı sanal kaytarmanın olası ve cezbedici yönünü ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerde sanal kaytarma davranışının artması ülkemizde sayısı 20 milyonu geçen öğrencileri ve dolaylı olarak toplumun büyük bir kesimini olumsuz etkilediği için bu konu oldukça önemli hale gelmiştir (Kılıç, 2017). Her ne kadar sanal kaytarma davranışı belli bir düzeye kadar olumlu etkiler ortaya çıkarsa da eğitim-öğretim kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Öğretmenlerin zamanı etkili ve verimli kullanmalarını engellemekle beraber, eğitim-öğretim sürecinde ana hedeften uzaklaşmalarına da sebebiyet verebilmektedir. Bu durum öğrenciler üzerinde de olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu unsurlar ışığında öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarını ne düzeyde gerçekleştirdikleri önem arz etmekte olup sanal kaytarma davranışlarındaki çeşitliliğin odaklanması gereken bir alan olduğu öne çıkmaktadır.

II. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLELERİ

Araştırmanın problem cümleleri aşağıda yer almaktadır.

Öğretmen algılarına göre;

1. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri nedir?
2. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?
3. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?
4. Öğretmenlerin mesleki kıdeme göre sanal kaytarma davranışlarındaki farklılıkların sebeplerine ilişkin görüşleri nasıldır?
5. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri kurumdaki görevlerine göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?
6. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri günlük internet kullanma sıklığına göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?
7. Öğretmenlerin günlük internet kullanma sıklığına göre sanal kaytarma davranışlarındaki farklılıkların sebeplerine ilişkin görüşleri nasıldır?
8. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri İnternete en çok erişim sağlanan araca göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?
9. Öğretmenlerin internete en çok erişim sağlanan araca göre sanal kaytarma davranışlarındaki farklılıkların sebeplerine ilişkin görüşleri nasıldır?
10. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri kurumda kullanılan internet erişimine göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?
11. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri yaşa göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?
12. Öğretmenlerin yaşa göre sanal kaytarma davranışlarındaki farklılıkların sebeplerine ilişkin görüşleri nasıldır?
13. Öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri mevcut kurumdaki çalışma süresine göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?

14. Öğretmenlerin mevcut kurumdaki çalışma süresine göre sanal kaytarma davranışlarındaki farklılıkların sebeplerine ilişkin görüşleri nasıldır?

III. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı; öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarının düzeyini tespit etmektir. Bunun yanında sanal kaytarmanın bağımsız değişkenlere göre anlamlı fark durumları ve öğretmen görüşlerine göre bu farklılığın sebeplerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

IV. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Hem ülkemizde hem de dünya genelinde eğitim, bireylerin gelişimi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Dünya genelinde temel eğitimin zorunlu olduğu düşünüldüğünde insanların büyük bir kısmı hayatlarının belirli bir döneminde okulla temas halindedir. Okul olarak isimlendirdiğimiz eğitim kurumları bir neslin gelişiminde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu toplumsal rolünden ötürü eğitim ile ilgili yapılan çalışmalar ayrı bir önem kazanmaktadır. Sanal kaytarma konusu ile ilgili yapılan çalışmalar ayrı ayrı taranarak bu konuyla ilgili daha önce yapılan gerek yüksek lisans gerek doktora çalışmalarına rastlanmıştır. Bu konuda eğitim-öğretim alanında yapılan çalışmalarının sayısının azınlıkta olduğu görülmüştür. (Özdem ve Demir, 2015; Özdemir, 2017; Ataş, 2017; Kılıç ve Kocabaş, 2017; Çobanoğlu ve Kurun, 2019; Sarıca, 2019; Güllü, 2020)

Günümüzde teknoloji kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber, internet kullanımı da arttırmıştır. İnternet, geçmişe oranla hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu durumun artmasında teknolojik aletlerin çeşitlenmesi ve internetin artık mobil cihazlar vasıtasıyla da kullanımının büyük bir etkisi vardır. Mobil cihazların hayatımıza girmesi birçok alanda işimizi kolaylaştırmıştır. Bu durum sadece günlük yaşantımızla sınırlı kalmamış; iş hayatımızı da etkilemiştir. Teknoloji ve internet kullanımı şüphesiz kurumlar için birçok fayda sağlamıştır. Bu yönüyle gerek personelin gerek yöneticilerin bir anlamda vazgeçilmezi haline gelmiştir. İnternetin bu şekilde

kullanımının faydalarının yanında örgütler için bazı olumsuz etkileri de söz konusu olmuştur. Bu olumsuz etkilerin en önemlisi personellerin iş verimliliğinin düşmesidir. Bu ve bunun gibi olumsuz etkiler sanal kaytarma gibi yeni kavramların ortaya çıkmasını ve bu kavramın araştırmalara konu olması sonucunu doğurmuştur.

Eğitim-öğretim alanında da teknolojinin yaygın olarak kullanılmaya başlandığı günümüzde, öğretmenlerin de teknolojiyi sıklıkla kullandığı görülmektedir. İnternet, akıllı tahta, tablet ve projeksiyon gibi araçlar son yıllarda sınıflarda sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. İnternet ve teknolojinin günümüzde sınıflarda kullanımının oldukça yaygın hale gelmesi, öğretmenlerin mesai saatleri içerisinde iş dışındaki amaçlarla internet kullanım düzeyini belirlemeyi önemli kılmıştır. Teknolojinin eğitim-öğretim alanında kullanılması her ne kadar eğitimin niteliğini ve kalitesini arttırıcı bir etki yaratsa da bazı istenmeyen sonuçların ortaya çıkmasına da sebep olabilmektedir. Bu çalışmadan elde edilecek bulgular sonucunda öğretmenlerin interneti daha bilinçli ve daha verimli kullanmaları adına hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Ayrıca yine elde edilecek bulgular ışığında öğretmenlerin mesai saatleri içerisinde iş dışındaki konularla ilgili internet kullanımının sonucu olarak ortaya çıkması muhtemel zaman ve iş gücü kaybı konusunda bir takım önlemler ve çözüm önerileri getirilebilecektir. Öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerini belirlemek bu noktada alınacak önlemleri ve bu davranışının önüne geçilmesi noktasında önemli bir yol haritası olacaktır. Fakat öğretmenlerin sadece sanal kaytarma düzeyini belirlemek bazı noktalarda yetersiz kalabilmektedir. Çünkü öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarının düzeyi farklılaşabilmektedir. Şüphesiz ki bu farklılığın alan yazında birçok nedeni vardır ancak, bu farklılıkların kaynağını öğretmenlerin yine kendilerine sorarak tespit etmek elimizde daha gerçekçi verilerin olmasını sağlayacaktır. Çünkü bireyi en iyi tanıyan, yine bireyin kendisidir. Bu sebepten ötürü öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeylerindeki farklılığın kaynağına yine öğretmenlerin penceresinden bakmak bu farklılığın kaynağını daha gerçekçi sonuçlarla tespit etmemizi hızlandıracaktır.

Öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinin tespit edilmesi ve anlamlı farklılıklardaki kaynakların yine kendilerine göre belirlenmesi sisteme ve sistemin tüm paydaşlarına da birçok katkı sağlayacaktır. Günün neredeyse büyük bölümünü bir arada geçiren öğretmenler, birbirlerini daha iyi tanımaktadır. Anlamlı farklılıkların kaynağının

yine kendileri tarafından tespit edilmesi bu noktada davranışlarını sorgulama noktasında kendilerine yol gösterecektir. Bu şekilde sanal kaytarma davranışlarında bir otokontrol meydana gelebilecektir. Sergilemeleri olası sanal kaytarma davranışının ortaya çıkarabileceği zararların farkına varan öğretmenlerde öz denetim algısı ortaya çıkabilecek ve bu davranışın önüne geçmek nispeten daha da kolaylaşacaktır. Sanal kaytarma düzeylerindeki anlamlı farklılığın kaynağının yine öğretmenin kendisi tarafından belirlenmesi bu süreçte bu davranışların önüne geçme ve bunlara dair çözüm önerileri üretme noktasında diğer paydaşlara fikir sunacaktır. Gerek okuldaki idarecilerin gerek Milli Eğitim Bakanlığının, sanal kaytarma davranışının kaynağının öğretmenlerin kendileri tarafından tespit edilmesiyle bu konudaki önlemlerin alınması ve bu davranışın önüne geçilmesi noktasında işleri daha da kolaylaşacak olup; daha somut adımların atılmasına da olanak sağlanacaktır. Bu hususta çözüme yönelik daha gerçekçi önerilerin sunulması oldukça önem arz edecektir. Bu davranışın kontrol edilmesi ve düzeyinin azalması okullarda öğretmenlerden alınan verimi arttıracak ve bu şekilde eğitimin kalitesinin artmasına olanak sağlanacaktır. Okullarda sanal kaytarma davranışının kaynağının tespit edilerek düzeyinin azalması bir örgüt olan okullara da olumlu olarak yansımaktadır. Bu olumlu etkiler öğrenci açısından daha kaliteli ve verimli bir eğitim sürecinin habercisi olacaktır. Ayrıca bu çalışmayla öğretmenlerin sanal kaytarma davranışları konusunda bir farkındalığa sahip olacakları düşünülmektedir. Yaptığı davranışın sanal kaytarma olduğunu fark eden bir öğretmende bu davranışın önüne geçilmesi daha kolay olacaktır.

Okullarda sanal kaytarma davranışlarının incelendiği çalışmaların alan yazında oldukça azınlıkta olduğu tespit edilmiştir (Özdem ve Demir, 2015; Özdemir, 2017; Ataş, 2017; Kılıç ve Kocabaş, 2017; Çobanoğlu ve Kurun, 2019; Sarıca, 2019; Güllü, 2020). Bu durum bu çalışmayı önemli kılan en önemli sebeplerden biridir. Ayrıca günümüzde eğitim ortamında da sıkça kullanılan dijital araçların ve internetin vazgeçilmez hale gelmesinin birtakım riskleri beraberinde getirmesi bu çalışmayı önemli kılan bir başka sebeptir. Bu sebepten dolayı öğretmenlerin sanal kaytarma davranışları incelenmiş olup bu çalışmanın daha önce eğitim-öğretim alanında yapılan sanal kaytarma davranışları konusunda alan yazına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

V. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmadaki sınırlılıklar aşağıdaki gibidir;

1. Araştırmanın 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında Diyarbakır ili 4 merkez ilçedeki (Kayapınar, Sur, Yenişehir, Bağlar) kamu kurumlarında görev yapan öğretmen ve idarecilerle sınırlı olması
2. Araştırmanın, ilgili ölçme araçları vasıtasıyla toplanan verilerle sınırlı olması

VI. ARAŞTIRMANIN SAYIL TILARI

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarını doğru ve samimi bir biçimde cevapladıkları varsayılmıştır.

VII. ARAŞTIRMADAKİ TANIMLAR

Sanal Kaytarma: Çalışanların kendi istekleri doğrultusunda mesai saatleri içerisinde kurumun amaçları dışında, kişisel amaçlar için internet ve teknolojik aletleri zaman kaybına sebebiyet verecek şekilde kullanmalarındır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

1.1.SANAL KAYTARMA KAVRAMI

İçinde bulunduğumuz çağda birçok farklı alanda olduğu gibi bilişim teknolojisi alanında da ciddi derecede önemli gelişmeler yaşanmıştır. Teknoloji alanındaki gelişmeler, birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Bu yeniliklerle beraber literatüre bazı yeni kavramlar da eklenmiştir. Literatüre yeni giren kavramlardan biri de sanal kaytarmadır. Sanal kaytarma kavramının ortaya çıkması aslında birçok etkene bağlanabilir. Bu etkenlerin en önemlileri bilgisayar ve internettir. Bilgisayar, internet ve internet eksenli cihazların kullanımının yaygınlaşması bu kavramı sıkça duyulur hale getirmiştir. Bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşması hem çalışanlara hem de kurumlara büyük kolaylıklar sağlamıştır. Kurumların, nitelikli haberleşme ve bilişim ağları sayesinde pazarlama olanaklarında artış söz konusudur. Ancak, bu faydaların yanı sıra internet ve internet tabanlı cihazlar vasıtasıyla iş dışı faaliyetlerin artması beraberinde verimliliğin azalmasına neden olmuştur. Bu sebeplerden ötürü bu kavrama sanal kaytarma adı verilmiştir. Kurumlarda özellikle bilgisayar ve internet kullanımının çoğalmasıyla sanal kaytarma faaliyetleri daha sık duyulmaya başlanmıştır. Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde sanal kaytarma kavramının henüz yer almadığı görülmüştür. Sözlükte, “sanal” ve “kaytarma” kelimeleri ayrı ayrı yer almıştır (Yıldız ve Yıldız, 2015). Türk Dil Kurumundaki tanımıyla “sanal” kelimesi “Gerçekte yeri olmayıp zihinde tasarlanan, mevhum, farazi” anlamına gelmektedir (TDK, 2020). Kaytarma kelimesi ise Türk Dil Kurumunda “kaytarmak işi” ve “iş görmekten kaçmak” şeklinde yer almıştır (Güngör, 2016).

İş yerlerinde internet ve bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ile çalışanların iş dışındaki konularla ilgili internetle uğraşma davranışını da yaygınlaştırmıştır. Buna bağlı olarak Lim (2002) tarafından “cyberloafing” (siber aylaklık) kavramı literatüre kazandırılmıştır. Sanal kaytarma kavramı, uluslararası alanyazında “cyberloafing” (Lim, 2002)’in yanı sıra “cyberdeviance” (Vitak, Crouse ve LaRose, 2011) ve “cyberslacking” (Blanchard ve Henle, 2008) olarak da yer almaktadır. Ulusal alanyazında ise “siberaylaklık” (İşgüzar ve Ayden, 2017) “sanal aylaklık” (Demir ve

Seferoğlu, 2016) ve “siber kaytarma” (Candan ve İnce, 2016) şeklinde yer almıştır. Özkalp, Aydın ve Tekeli (2012) tarafından yapılan çalışmada “cyberloafing” kavramı “sanal kaytarma” olarak çevrilmiş olup Türk alan yazınında “sanal kaytarma” kavramı ilk kez kullanılmıştır. Bu tez çalışmasında kavramımız “sanal kaytarma” olarak incelenecektir.

Hem ulusal hem de uluslararası literatürde sanal kaytarma kavramı birçok farklı şekilde tanımlanmıştır. Lim (2002)’e göre sanal kaytarma; çalışanların kurum tarafından sağlanan interneti, mesai saatleri içinde, iş dışı amaçlarla kullanmasıdır. Anandarajan ve Simmers (2004), sanal kaytarmayı; iş esnasında kurumun sağladığı internet hizmetini kullanarak boş zaman harcama ve gönüllü bir şekilde yapılan iş dışı internet kullanımı olarak tanımlamıştır. Lim ve Teo (2005) sanal kaytarmayı; kurumun kurallarını ihlal eden, kurumun ve diğer çalışanların huzurunu bozan ve zamanın verimsiz değerlendirilmesine sebep olan davranışlar şeklinde ifade etmiştir. Blanchard ve Henle (2008)’ye göre sanal kaytarma; örgütlerde siber kaytarmayı, iş amaçları haricinde internette vakit geçirme ve iş ile ilgili olmayan e-mail alışverişidir. Askew (2009) ise; mesai saatlerinde onaylanmayan bilgisayar kullanımını sanal kaytarma olarak ifade etmiştir. Doorn (2011) sanal kaytarmayı; çalışanların iş ortamındaki çalışma esnasında kendi istekleriyle kurumun sağladığı interneti, iş ile ilgili olmayan aktivitelerde kullanmak olarak tanımlamıştır. Kim (2012)’e göre sanal kaytarma; kişisel amaçlar için kurumdaki interneti kötü amaçla kullanmaktır. Sanal kaytarma kavramını ulusal alan yazında ilk kez kullanan Özkalp, Aydın ve Tekeli (2012)’ye göre sanal kaytarma; çalışanların işten kaytarmak adına internet, sosyal medya ve kişisel e-postalarını kendi amaçları için kullanıp zaman harcama davranışdır. Kaplan ve Ögüt (2012)’e göre sanal kaytarma; çalışanların kendilerine iş amacıyla sağlanan internet ile kişisel e-postasına bakması ve işi dışındaki internet sitelerinde gezinmesidir. Örucü ve Yıldız (2014) sanal kaytarmayı; kurumun amaçları için kullanılması gereken teknolojik sistemlerin şahsi amaçlar için kullanma olarak nitelendirmiştir. Ünal ve Tekdemir (2015); mesai saatleri içinde, bilişim teknolojileri araçlarının amaç dışında kullanılmasını, sanal kaytarma davranışı olarak tanımlamıştır. Tan ve Demir (2018) ise sanal kaytarmayı; çalışanların çalışma saatlerinde teknolojik araçlar vasıtasıyla internet kullanma, film izleme, oyun oynama, sörf yapma vb. aktivitelerle zamanı boşa harcayarak işe sağladıkları katkıyı

azaltma olarak tanımlamıştır. Yapılan bütün bu tanımları dikkate alarak genel geçer bir ifade oluşturacak olursak, sanal kaytarma; çalışanların kendi istekleri doğrultusunda mesai saatleri içerisinde kurumun amaçları dışında, kişisel amaçlar için internet ve teknolojik aletleri zaman kaybına sebebiyet verecek şekilde kullanmaları şeklinde ifade edilebilir.

Sanal Kaytarma konusunda birçok araştırmacı tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ışığında da birçok farklı tanım yapılmıştır. Bu tanımların tamamında bazı ortak noktalar vardır. Tüm bu ortak noktalardan yola çıkarak genel bir tanım oluşturacak olursak sanal kaytarma; çalışanların kendi istekleri doğrultusunda mesai saatleri içerisinde kurumun amaçları dışında, kişisel amaçlar için internet ve dijital araçları iş için ayrılan zamanın kaybına sebebiyet verecek şekilde kullanmaları şeklinde ifade edilebilir. Bu tanımlar ışığında sanal kaytarma kavramının bazı özellikleri maddeler halinde sıralanmıştır.

- ✓ İş yerinde şahsi amaçlar için yani işin gerektirdiği faaliyetler haricinde cep telefonu, bilgisayar vb. teknolojik araç-gereçlerin kullanımı bu kavramın en önemli özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada internet kişisel amaçlar için kullanıldığı için kullanılan teknolojik araçların farklılaşması sonucu değiştirmeyecektir.
- ✓ Çalışanların sanal kaytarma davranışı göstermeleri; çalıştıkları kurumu olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. En büyük olumsuz etkisi çalışanlarda üretkenliği azaltması olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat; kurumlar teknolojik araçların doğru kullanımı konusunda çalışanlarını bilgilendirdiği takdirde bu olumsuz etkiler kuruma olumlu olarak yansıyabilmektedir.
- ✓ Sergilenen davranışın sanal kaytarma olarak nitelendirilebilmesi için mesai saatleri içerisinde ve çalışılan kurumda gerçekleşmesi önem arz etmektedir. (Sadıç, 2019)

Bir davranışın sanal kaytarma olarak nitelendirilmesi için bu üç unsura dikkat etmek gerekmektedir.

1.2.SANAL KAYTARMA DAVRANIŞLARININ SINIFLANDIRILMASI

Sanal kaytarma, çalışılan kurumda mesai esnasında internet alt yapısı olan birçok teknolojik araç vasıtasıyla yapılabilecek çeşitli davranışları içermektedir. Mesai saatlerinde Instagram, Twitter, Facebook gibi kullanımı oldukça yaygın olan sosyal ağlara bağlanmak, gazete, haber ve alışveriş sitelerine girmek, bankacılık işlemlerini yürütmek vb. birçok davranış sanal kaytarma olarak nitelendirilmektedir. Böyle geniş bir alana sahip davranışları tek bir başlık altında irdelemek mümkün değildir. Bu sebepten ötürü araştırmacılar sanal kaytarma davranışlarını farklı değerlendirmelerle sınıflandırmaya çalışmışlardır.

Lim (2002), sanal kaytarma davranışlarını 2 alt boyut olarak incelemiştir. Bunlar;

- 1) İnternet sitesi aktiviteleri
- 2) Elektronik posta aktiviteleri

Lim (2002), İnternet üzerinden alışveriş yapma, haber sitelerine girmek gibi davranışları internet sitesi aktiviteleri olarak nitelendirmiştir. Elektronik posta alıp göndermeyi ise elektronik posta aktiviteleri olarak sıralamıştır. (Kaplan ve Öğüt, 2012; Özdem ve Demir, 2015) Lim (2002)'e benzer bir şekilde Blau ve arkadaşları(2006), sanal kaytarmayı web sitesi ile ilgili aktiviteler, iş dışı e-posta faaliyetleri ve interaktif sanal kaytarma faaliyetleri olarak sınıflandırmıştır (Kaplan ve Öğüt, 2012).

Anandarajan ve arkadaşları (2004; akt. Akça,2013), araştırmalarının sonucunda Kişisel İnternet Kullanımı (Personel Web Use) şeklinde nitelendirdikleri sanal kaytarma faaliyetlerini dört ayrı gruba ayırmıştır. Bunlar; suistimale açık sanal kaytarma faaliyetleri, dinlenme amaçlı sanal kaytarma davranışları, kişisel öğrenme amaçlı sanal kaytarma davranışları ve belirsiz sanal kaytarma davranışlarıdır.

Anandarajan ve arkadaşları (2004), sanal kaytarma faaliyetlerini, zarar verici ya da bozucu sanal kaytarma (online kumar oynamak ve yetişkin içerikli sitelere girme vb), boş zamanları doldurucu sanal kaytarma (online alışveriş ve internette rastgele sörf

yapmak vb) ve öğretici sanal kaytarma (İş ile ilgili internetten bilgi alma vb) olmak üzere üç boyutta incelemiştir (Özkalp, Aydın ve Tekeli, 2012).

Li ve Chung (2006) ise saal kaytarma faaliyetlerini dört başlıkta incelemiştir. Bunlar;

- Sosyal Rol (Bilgi paylaşımı amaçlı internet kullanma)
 - Enformasyonel Rol (Araştırma yapmak amacıyla internet kullanma)
 - Eğlence Rol (Eğlence temelli internet kullanma)
 - Duygusal Rol (Sanal eş ya da arkadaş bulma amacıyla internet kullanma)
- (Özdemir, 2016)

Robinson ve Bennett (1995) de sanal kaytarma faaliyetlerini minör ve majör olarak iki başlık altında incelemiştir. Minör düzeydeki sanal kaytarma davranışları; kişisel e-postaları alıp gönderme gibi basit davranışları kapsarken, internet üzerinden yasal olmayan sitelere girme ise majör düzey sanal kaytarma olarak açıklanmaktadır (Ulusoy ve Benli, 2017).

Blanchard ve Henle de sanal kaytarmayı basit (önemsiz) düzeyde sanal kaytarma ve ciddi (önemli) düzeyde sanal kaytarma olarak iki ayrı kategoriye ayırmıştır. Basit düzeyde sanal kaytarma, e-posta alıp gönderme, haber sitelerini takip etmek ve internet üzerinden alışveriş yapmak gibi faaliyetlerini kapsarken; ciddi düzeyde sanal kaytarma faaliyetleri ise müzik indirme, online kumar sitelerine girmek, anlık mesajlaşma ve yetişkin içerikli siteleri ziyaret etmeyi kapsamaktadır (Blanchard ve Henle, 2008). Bu araştırmada Blanchard ve Henle (2008) tarafından yapılan sınıflandırma kullanılacaktır. Araştırmacılar bu sınıflandırmada sanal kaytarma davranışlarını önemsiz (iş dışı e-posta alıp gönderme vb.) ve *önemli* (online kumar sitelerin girmek vb) sanal kaytarma olarak iki boyut halinde ele almışlardır(Yıldız,Yıldız ve İyigün, 2016) *Önemsiz* sanal kaytarma faaliyetlerinde bulunanlar bu kaytarma türünü normal bir durum olarak görmekte ve bu kaytarmanın kurum kaynaklarına ve kültürüne zarar vermediğini savunmaktadır. *Önemli* sanal kaytarma davranışlarında ise çalışanlar bu sitelerin ne kadar zararlı olduğunu ve bunun sonucunda ortaya çıkacak kanuni yükümlülüklerin de farkındadır. Fakat tüm bunlara rağmen kaytarma davranışına devam etmektedirler. (Örücü ve Yıldız, 2014)

Sanal kaytarma davranışları ile ilgili Doorn (2011) tarafından yapılan araştırmalar sonucunda sanal kaytarma davranışları dört temel başlık altında incelenmiştir. Bunlar;

- Kişisel Gelişim (Development) Davranışları
- İyileştirme / Yenilenme (Recovery) Davranışları
- Suistimal / Sapkın (Deviant) Davranışları
- Bağımlılık / Alışkanlık (Addiction) Davranışları

Kişisel gelişim davranışı; sanal kaytarma faaliyetini öğrenme için bir fırsat olarak görülür. Bu yönüyle incelendiğinde, sanal kaytarma hem çalışanın hem de kurumun faydalanacağı bir beceri artışını meydana getirir (Doorn, 2011). Çalışanların mesai saatleri esnasında boş zamanlarını yeni bilgileri keşfetme amacıyla kullanması gerek çalışanın kendisi için gerek çalıştığı örgüt için yararlı olacaktır. Bu yönüyle bakılırsa sanal kaytarmanın kişisel gelişim davranışı olumlu bir sonuç doğuracaktır.

Yenilenme (Recovery) davranışı; bireylerin kendine gelme amacıyla dikkatlerini toplaması, işlerine bir nevi sanal mola vermelerini içeren sanal kaytarma davranışdır. Çalışanlar gün içinde mesai saatlerinde birçok unsurla karşı karşıya kalmaktadır. Aynı gün içinde yoğun bir mail ve telefon trafiğine maruz kalabilmektedir. Bu yoğun trafik çalışanları zihinsel açıdan yormakta ve dolayısıyla örgütsel açıdan verimliliklerini düşürmektedir. Dolayısıyla çalışanların tempoda çalışırken mola vermeleri ve rahatlamaları gerekmektedir. Çalışanlar rahatlamak için sanal kaytarma davranışında bulunmaktadır. Bu sanal kaytarma davranışı doğrudan çalışanın huzuru ve sağlığını temel alır (Doorn, 2011). Rahatsızlığı azalan ve kendini yenilenmiş hisseden çalışanın işindeki verimliliği de artacaktır. Dolayısıyla bu sanal kaytarma faaliyeti de kişisel gelişim davranışı gibi hem çalışan adına hem de örgüt adına yararlı olmaktadır.

Suistimal davranışları; çalışanın örgüte yönelik istenmeyen davranışları olarak nitelendirilir. Çalışanın mesai saatlerinde örgüt hedeflerinin dışında internette vakit geçirmesini ifade eder. Burada çalışan kendisine işte kullanması için tahsis edilen interneti suistimal etmektedir. Bu davranış örgüt için olumsuz sonuçlar doğurmakla beraber örgüte ve diğer çalışanlara zarar vermektedir (Doorn, 2011). Sapkın davranış

olarak da bilinen bu sanal kaytarma davranışı hem örgütün kültürünü bozmakta hem de verimliliği düşürmekte olup kurumlar tarafından istenmeyen bir davranış türüdür.

Alışkanlık davranışı; örgüt tarafından istenmeyen bazı davranışlara sebep olabilmektedir. Çalışan bu sanal kaytarma davranışını can sıkıntısına bir çözüm olarak sergileyebilmektedir. İnternet bağımlılığı genel olarak işle ilgili sorunlara sebebiyet verebilmektedir (Doorn, 2011). Günümüzde internet kullanım oranının artması, buna bağlı olarak teknolojiye olan bağımlılığı da arttırmıştır. Bağımlılığın artması insanların mesai kavramı dinlemeksizin internette iş dışı amaçlarla vakit geçirmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durum çalışandan alınan verimliliği düşürmekte ve kurumlar tarafından istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir.

1.3.SANAL KAYTARMANIN NEDENLERİ

Günümüzde gelişen teknolojiye bağlı olarak internet kullanımının artmasıyla sanal kaytarma davranışlarında da artış yaşanmaktadır. Geçmişte yapılan araştırmalara bakıldığında sanal kaytarma davranışlarının altında yatan farklı sebeplerin olduğu görülmüştür. Bu nedenler zaman içerisinde farklılaşsa da genel olarak üç ana neden üzerinde durulduğu görülmüştür. Bunlar; örgütsel nedenler, iş ile ilgili nedenler ve kişisel nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Doorn, 2011). Bu nedenler birer alt başlık olarak ele alınacaktır.

1.3.1. Örgütsel Nedenler

Örgütsel nedenler, sanal kaytarma davranışının nedenleri arasında en başta yer almaktadır. Örgütsel nedenler başlığı altında, *örgütsel politikalar, kişisel internet kullanım kurallarında kesinlik, örgütsel özellikler ve çalışma grubu normları* alt başlıkları ele alınacaktır.

1.3.1.1. Örgütsel Politikalar

Sanal kaytarmanın olumlu veya olumsuz etkilerini araştırmak için örgütsel politikalar oldukça önemlidir. Bu bağlamda örgütsel politikalar, örgütlerin internet

politikası, her çalışanın kurum içinde kendine ait bilgisayarını kullanma özgürlüğü veya çalışma saatlerinin esnekliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Doorn, 2011). Bunlar kendi içerisinde ele alınıp alt başlık olarak açıklanacaktır.

1.3.1.2. İnternet Politikası

Sanal kaytarma davranışlarının çalışanlar ve kurumlar için negatif sonuçlar ortaya çıkarıp çıkarmadığı konusuna ilişkin ortak bir görüş birliği yoktur. Fakat birçok işyeri ve kurum internet kullanımını sınırlandırma ve denetleme amaçlı bazı politikalar geliştirmiştir. Bu internet politikalarının uygulanması, çalışanların sanal kaytarma davranışlarını düzenlemesi yönüyle oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Doorn, 2011). Ancak Blanchard ve Henle (2008) bu politikaların çalışanların sanal kaytarma davranışını etkilemediğini savunmuştur. Çünkü çalışanlar, sanal kaytarma davranışında bulunurken başkaları tarafından fark edilmelerinin tamamen tesadüften ibaret olduğunu düşünmektedir. Alan yazında görülen bu gibi çelişkiler sanal kaytarma ile mücadele konusunda ortak bir yöntemin geliştirilmesini zorlaştırmaktadır (Blanchard ve Henle, 2008).

1.3.1.2.1. Kendi Bilgisayarını Kullan Politikası

Kendi bilgisayarını (materyalini) getir politikası iş yerlerinde uygulanmaya başlayan yeni bir politikadır. Hızlı ve kolay oluşmuş bir konsept olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konsept, çalışanların kendilerine kurum tarafından tahsis edilen bilgisayarını değil, kendi şahıslarına ait bilgisayarını kullanma imkanı sunmaktadır. İşyerinde kendi bilgisayarını kullanan çalışanların daha fazla sanal kaytarma davranışı gösterdikleri düşünüldüğünden bu politika sanal kaytarmaya sebep olan unsurlardan biri olarak yer almıştır (Doorn, 2011). Bununla beraber günümüzde akıllı cep telefonu kullanımının oldukça yaygın hale gelmesiyle çalışanlar kuruma ait teknolojik gereçlerin yanında kendilerine ait bu cihazları da yanlarında taşıyabilmektedir (Özcan, 2019). Mobil cihazların günümüzde sıklıkla yaygınlaştığını göz önünde bulundurursak bu politikanın sanal kaytarmanın daha sık yapılmasına yol açtığı söylenebilir.

1.3.1.2.2. Çalışmanın Yeni Yolları Politikası

Bu politika çalışanlara zaman ve mekân yönünden bağımsız bir çalışma ortamı sunmaktadır. Oldukça yeni bir politika olup çalışanlara çalışma konusunda esneklik sağlar. Bu esneklik kurum dışından çalışmayı ifade etmektedir. Bu politika beraberinde bazı zorlukları da ortaya çıkarmaktadır. Kurlan ve Bailey (1999)'e göre bu zorluklar; yönetimin denetimi, iş koordinasyonu ve performansın izlenme unsurlarının yapılamamasıdır (akt.Doorn,2011). Bu eksikliklerden ötürü sanal kaytarma davranışlarının artış göstermesi söz konusu olmaktadır (Doorn, 2011). Günümüzde uzaktan çalışma olanaklarının çeşitlenerek artmasıyla beraber bu politikanın uygulanma biçimi de sanal kaytarma davranışları çerçevesinde önem arz etmektedir.

1.3.1.2.3. Kişisel İnternet Kullanım Kuralları Konusunda Kesinlik

Günümüzde internet oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. İnternet bu denli yaygın bir biçimde kullanılmasına rağmen kullanımla alakalı kurallar mevcut değildir. Bu da çalışanların kendi isteklerine göre davranmalarının yolunu açmaktadır. Bunun önüne geçebilmek amacıyla kurum içinde internet kullanımı için belli başlı kurallar ortaya konmalı ve ortaya konan bu kurallara uyumun denetlenmesi gerekmektedir. İnternet kullanımı ile ilgili yazılı kuralların olmaması durumunda çalışanlar kendi kurallarına göre davranacaktır. Bu durum da sanal kaytarma davranışlarının baş göstermesine yol açacaktır (Kılıç, 2017). Dolayısıyla bu konuyla ilgili kurallarda kesinlik sağlanması önem arz etmektedir.

1.3.1.3. Örgütsel Özellikler

Blanhard ve Henle (2008), yaptıkları çalışmalarda, bir kurumdaki yönetici ve çalışma arkadaşlarının sanal kaytarma davranışlarını tetikleyen ilkelerinin sanal kaytarma ile olumlu bir ilişki içinde bulunduğu göstermişlerdir. Bu durum, sanal kaytarmanın, bir çalışanın arkadaşının ortaya koyduğu sanal kaytarma faaliyetlerinin sıklığından etkilenebileceğini ortaya koymaktadır (Blanchard ve Henle, 2008). Kocabaş ve Gökbaş (2003) ise okullarda sanal kaytarma davranışı gösteren birinin olması durumunda diğer bireylerin de bundan etkilendiğini dile getirmiştir.

1.3.1.4. Çalışma Grubu Normları

Bireyler, günümüz çalışma koşullarında zamanlarının büyük çoğunluğunu çalıştığı kurumda geçirmektedir. Bu durum çalışma arkadaşlarıyla geçirilen zamanı da arttırmaktadır. Dolayısıyla gününün çoğunu çalışma grubundaki arkadaşlarıyla geçiren birey birçok konuda çalışma arkadaşlarının normlarından etkilenebilmektedir. Bu durum sanal kaytarma davranışı için de geçerlidir. Bireyin sanal kaytarma dair görüşü tek başına bireye bağlı değildir. İş arkadaşlarının bu konuya dair yaklaşımı bireyi de etkileyebilmektedir. Birey bu noktada bir karşılaştırma içerisine girip çalışma arkadaşı sanal kaytarma davranışında bulunuyorsa kendisinin de bu davranışta bulunmasını tetikleyebilmektedir (Kılıç, 2017). Bu sebepten sanal kaytarma davranışı üzerinde çalışma arkadaşlarının görüşleri oldukça etkilidir.

1.3.2. İş İle İlgili Nedenler

Sanal kaytarma davranışının iş ile ilgili nedenleri, *iş yükü ve iş ile ilgili talep ve kaynaklar* olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3.2.1. İş Yükü

Dağdeviren, Eraslan ve Kurt (2005)'a göre, kişiyi baskı altına alan zihinsel, fiziksel ve çevresel tüm unsurlar iş yükü olarak tanımlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu iş yükünün ve çalışma ile alakalı mesai saatlerinin fazla olması, çalışanlarda duygusal bir çöküntüye yol açmaktadır. Bu durum, bireyin iş yaşamını da olumsuz etkilemektedir. İş yükünün fazlalığı ve çalışanların bunu algılama noktasındaki farklı düşünceleri sanal kaytarma davranışlarının düzeyini de etkilemektedir. İş yükünün sanal kaytarma üzerinde iki etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. İş yükü sanal kaytarma faaliyetlerini engellemekle beraber teşvik edici bir rol de oynayabilmektedir. Lee (2004), kişinin iş yükünün fazla olması durumunda sanal kaytarma davranışlarının azalacağını dile getirirse de fazla iş yükünün getireceği bıkkınlık ve yorgunluktan ötürü dinlenme ihtiyacı ortaya çıkacağından çalışanlar bu noktada sanal kaytarma davranışını sergileyebileceklerdir (akt. Özcan, 2009). Dolayısıyla çalışanların iş yükünü arttırmak sanal kaytarma davranışlarının önüne geçilmesinde bir çözüm değildir.

1.3.2.2.İş İle İlgili Talep ve Kaynaklar

Çalışan bireyin, işini yaptığı esnada yaşadığı stresle başa çıkabilmesi için istifade edebileceği kaynaklar iş ile ilgili talepleri ifade etmektedir. İşle ilgili talepler ve kaynakları açıklayabilmek için daha önce yapılan araştırmalara göre, iş taleplerinin ve iş imkanlarının yüksek olması çalışanın performansını ve motivasyonunu arttırmaktadır. Bu kapsamda iş ile ilgili imkan ve taleplerin orantılı olarak yüksek olması hem örgütler için hem de çalışanlar için fazlasıyla faydalı olarak nitelendirilmektedir. Bunun tersi bir durum söz konusu olduğunda, yani iş taleplerinin yüksek; imkanların düşük olduğu durumlarda ise huzursuzluk ortaya çıkacaktır (Doorn, 2011). İş talepleri ile imkanların tutarsız olması sanal kaytarmayı arttırıcı bir rol oynamaktadır. Bu yüzden sanal kaytarma davranışının asgari seviyeye düşürülmesi için çalışanın iş yükü iyi ayarlanmalıdır (Blanchard ve Henle, 2008).

1.3.3. Kişisel Nedenler

Kişisel özellikler, sanal kaytarmayı doğrudan etkileyebilen nedenlerdendir. Kişisel özellikler, bireyin çalışma esnasında ortaya çıkması olası istenmeyen davranışlarını belirleyici rol oynamaktadır. Landers ve Lounbury (2006)' nin internet kullanımıyla alakalı “Büyük Beşli” olarak nitelediği bir kişilik sınıf sınıflaması bulunmaktadır. Bu “büyük beşli” kavramı insanın beş kişisel özelliklerini açıklamak için kullanılmaktadır. Bu kişisel özellikler; dışa dönüklük, açıklık, uyumluluk, duygusal denge ve sorumluluktur. Bu çalışmada internetten yararlanma ile açıklık ve duygusal denge arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Fakat; internetten yararlanma ile dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluğa dair negatif bir ilişki tespit edilmiştir (Landers ve Lounbury, 2006). Bu araştırmadan yola çıkarak, dışadönük ve sorumlu bireylerin daha az sanal kaytarma davranışında bulunduğunu, nevrotik karaktere sahip bireylerin ise daha sık sanal kaytarma davranışı sergilediklerini söyleyebiliriz (Özdemir, 2016).

1.4. SANAL KAYTARMANIN SONUÇLARI

Sanal kaytarma, son yıllarda araştırmacıların üzerinde durduğu ve kurumlarda teknoloji kullanımının sebep olduğu tehditlerden biri olarak görüldüğü için üzerine birçok çalışma yapılmaya başlanan bir konudur (Yıldırım ve Karabey, 2017). Sanal kaytarma denince insanların aklına ilk olarak olumsuz etkiler ve bunların örgütlerde yarattığı yıkıcı etkiler gelmektedir. Sanal kaytarmanın olumsuz sonuçları olmakla beraber, son zamanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında sanal kaytarmanın aynı zamanda olumlu sonuçlarının da olabileceği yönünde görüşler de ortaya atılmıştır. Bu durumda sanal kaytarma davranışlarının salt olumsuz sonuçlarına değil; bunun yanında olumlu sonuçlarını da dikkate almak gerekir (Abdullahi, Mohammed ve Otori, 2019).

Sanal kaytarma davranışlarının olumlu yönüne dikkat çeken araştırmacılar kişinin hem yoğun iş yükünden dolayı rahatladığını hem de kişisel olarak gelişime katkıda bulunduğunu savunmaktadır. Olumsuz yönüne odaklanan araştırmacılar ise sanal kaytarma davranışlarının hem kuruma hem de çalışanın kendisine zarar verdiğini savunur. Sanal kaytarmanın olumlu yönüne bakıldığında, bu faaliyetlerin çalışanlara sağladığı yaratıcı bakış açısı ve yeni öğrenmelere kapı aralaması gibi unsurlardan ötürü hem kişisel hem de örgütsel yarar sağlamaktadır. Sanal kaytarmaya olumsuz bir bakış açısıyla bakan araştırmacılara göre ise performans düşüklüğünden ötürü zaman ve kaynak açısından bir kayıp söz konusudur. Kaynakların boşa harcanması da örgüte zarar vereceği için sanal kaytarma bu yönüyle olumsuz sonuçlara sebebiyet vermektedir (Sarica, 2020). Özellikle bir kurumda yeni çalışmaya başlayan ya da iletişim becerileri zayıf olan insanlar sosyal ağlar vasıtasıyla sanal kaytarma davranışı sergileyebilmektedirler. Bu her ne kadar olumsuz bir durum gibi görünse de kişinin sosyalleşmesi ve kurum kültürüne adapte olabilmesi için olumlu etkiler sağlar. Bu tarz sanal kaytarma davranışları kişinin iş hayatındaki stresli unsurlardan kaçınmasına da olanak sağlamış olur. Zamanla kurum kültürüne adapte olan ve sosyalleşen çalışan bir süre sonra bu davranışlara da ihtiyaç duymayacaktır. Bu ve bunun gibi kısmen yapıldığında bireyi rahatlatıcı ve olumlu etkileri olan sanal kaytarma davranışlarının süreklilik arz edip kişinin işine odaklanmasını engelleyecek boyutlara gelmesi, ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerden bir tanesidir. İşine yeterince odaklanamayan bireyin iş performansından verim elde etmek olanaksız hale gelmektedir.

Sanal kaytarma davranışı teknolojinin eğitimde kullanımının yaygınlaşmasına ve akıllı telefonların kullanımının artmasına paralel olarak okullarda da görülebilmektedir. Öte yandan Kılıç (2017)'a göre en çok kaytarma davranışı gösteren sektörlerin sırasıyla; sigorta sektörü (2,5 saat), kamu sektörü (eğitim dışı) (2,4 saat), araştırma ve geliştirme sektörü (2,3 saat), eğitim sektörü (2,2 saat), yazılım ve internet sektörü (2,2 saat) olduğu görülmüştür. Eğitim sektörünün kaytarma konusunda günde 2,2 saat ile tüm sektörler arasında dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda kısa bir hesap yapılırsa bir öğretmenin haftada 1 ya da 2 günü çalışmadan geçirdiği anlamına gelmektedir (Sarica, 2019). Bir öğretmenin okulda sanal kaytarma davranışında bulunması kendisini, öğrenciyi, okulu ve dolaylı olarak da toplumu etkileyebilmektedir. Ders esnasında sanal kaytarma yapan bir öğretmen motivasyonunu kaybedip kendisinden alınan verimi düşürebilecektir. Verimliliği ve motivasyonu düşen bir öğretmenden bir örgüt olarak okulun verim alması noktasında sorun yaşanabilmektedir. Ayrıca bu durum eğitimin kalitesini ve niteliğini azaltabilmektedir.

Doorn (2011)'e göre sanal kaytarmanın doğurduğu sonuçlar, örgütsel ve kişisel bakımdan üç ayrı başlıkta incelenebilir. Bunlar; iş performansına etkileri, tükenmişliğe etkiler ve iş yükümlülüğüne etkileridir.

1.4.1. İş Performansı

Sanal kaytarma aktiviteleri kurumdaki verimsizliğin anlamı bir yordayıcısı olarak kabul görmektedir. Ramayah (2010), yaptığı araştırmada sanal kaytarma aktivitelerini dört başlıkta incelemiş ve başlıklardan bireysel e-ticaret, bireysel veri indirme ve bireysel bilgi arama etkinliklerinin kurumdaki verimsizlikle olumlu yönde bir etkileşime sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın bireysel iletişim ile verimsizlik arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varmıştır. Ayrıca yapılan araştırmalara bakıldığında, e-posta kullanımının ve çevrimiçi sohbetlerin bağımlılığa yol açması; aynı zamanda çalışanlar tarafından sıklıkla yapılması, iş verimliliği ile olumsuz yönlü bir ilişki olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Li ve Chung, 2006).

1.4.2. Tükenmişlik

İşe olan taleplerin fazla, işin imkanlarının ise az olduğu durumlarda işgörenlerin tükenmişlik yaşamalarının önüne geçebilmek adına işgörenin dinlenip rahatlması elzemdir. Böyle durumlarda sanal kaytarma, işgörenin kendini toparlayıp rahatlama adına bir tür sanal mola işlevi üstlenmektedir. Çalışanın mesai aralarında büyük sorunlar teşkil etmeyecek oyunlar oynaması kendini toparlaması açısından faydalı olabilmektedir (Reinecke, 2009). Bu bakış açısıyla yaklaşıldığında, sanal kaytarmanın bireyin tükenmişlik yaşamasına engel olması, doğurduğu olumlu sonuçlardan biridir diyebiliriz (Doorn, 2011).

1.4.3. İş Yükümlülüğü

İş yükümlülüğü, örgütsel hedeflerin devamlılığını sağlamak adına, işgören ve işveren arasındaki iki taraflı ve iki tarafında faydasına olan bir ilişkidir. (Fine, Horowitz, Weigler ve Basis, 2010) ve Lim ve Chen (2012), yaptıkları araştırmalarda sanal kaytarma aktivitelerinin iş yükümlülüğü üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmacılar, tarama (browser) faaliyetlerinin iş yükümlülüğü üzerinde olumlu etkisi olduğunu söylerken; e-posta faaliyetlerinin ise olumsuz yönde bir etkiye sahip olduğunu dile getirmişlerdir.

1.5.SANAL KAYTARMANIN HUKUKİ BOYUTU

Literatüre yeni giren kavramlardan biri olan sanal kaytarma ile ilgili çalışanların bu kavramın hukuki boyutuna dair çok fazla bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Bununla ilgili yapılacak olan bilgilendirmeler yöneticiler ve çalışanlar arasındaki belirsizliği gidermeye yarayacaktır. Sanal kaytarma davranışları neticesinde çalışanların sözleşmelerinin feshi dahi söz konusu olabilmektedir. Çalışanların bu hususla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Yöneticilerin de bu konuyla ilgili haklarını bilmesi örgütün devamlılığı açısından doğru bir yaklaşım benimsenmesini sağlayacaktır (Yıldız ve Yıldız, 2015).

Sanal kaytarma davranışları neticesinde çalışanların iş sözleşmelerinin feshine kadar gidebilmesi olası sürecin farkında olmaları gerekir. Çalışanların, işveren tarafından sağlanan interneti ve bilişim teknolojilerini hukuki anlamda hangi şartlarda kullanabileceğini bilmesi gerekir. İşverenin de hangi koşullarda haklı olduğunu ve çalışanın sözleşmesini feshedebileceğini bilmesi, işletmenin ve örgütün sürekliliği adına doğru bir karara varılmasını sağlayacaktır. Sanal kaytarma kavramının hukuki manadaki kullanımı hukuk literatürü içerine girmemektedir. Bu yüzden mesai saatlerinde iş ile ilgili olmayan amaçlarla internet kullanımı ile alakalı davalara konu olan davranışlar sanal kaytarma davranışları olarak değerlendirilmiştir (Yıldız ve Yıldız, 2015).

Aşağıda Tablo 1.1’de, yıllara göre hukuki işlemlere konu olan sanal kaytarma türleri ve bu hukuki işlemlerin gerekçeleri verilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere 1997-2012 yılları arasındaki sanal kaytarma ile ilgili hukuki işlemler ve gerekçeleri yer almaktadır. Bu süre zarfında özellikle 2007 yılından sonra hukuki işlemlerin sayısında artış olduğu görülmektedir. Sanal kaytarma olarak nitelendirilen davranışların tamamı iş sözleşmesinin feshi ile sonuçlanmıştır. Buna göre sanal kaytarma davranışlarının hukuki bir sonuç doğurduğu söylenebilir.

Tablo 1. 1. Yıllara Göre Sanal Kaytarmanın Türleri ile Hukuki İşlemlerin Gerekçeleri

Yıl/ Karar Tarihi	Sanal Kaytarmanın Türü	Hukuki İşlemlerin Gerekçeleri
1997/ 1518	Boş zamanlarda kişisel yazılımı işyerinin bilgisayarından bireysel amaçlar ile kullanmak	İyi niyetli olarak değerlendirilmiş ve iş sözleşmesi feshi edilmemiştir
2004/ 28069	Uygun olmayan içerikte söz ve resim içeren e-mail göndermek	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih
2005/ 3763	İşverene uygunsuz ifadeler içeren e-mail atmak ve daha sonra işverenin bilgisayarından işveren görmeden ilgili e-maili silmek	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih
2006/ 30446	Bilgisayar ortamından işyeriyle ilgili hesap ve kayıtları daha önce aynı işletmede çalışıp ayrılan ortaklar ve diğer üçüncü kişilerle paylaşmak	İş Kanununun 25/II b, d ve e fıkraları uyarınca iş sözleşmesini haklı nedenlerle derhal feshi ve feshin dayandığı gerekçelerin ispatlanması
2007/ 2011	Sendika ile ilgili bir haberi indirmek ve e-posta yolu ile da diğer arkadaşlarına göndermek	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih
2007/ 9601	İnterneti kullanarak sohbet etmek ve sohbet aşamasında da kendisine ait fotoları karşı tarafa göndermek	İş Kanununun 25/II b, d ve e fıkraları uyarınca iş sözleşmesini haklı nedenlerle derhal feshi ve feshin dayandığı gerekçelerin ispatlanması; aksi takdirde 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 325. maddesi gereğince indirim yapılarak sonuca gidilmesi
2007/ 30241	Elektronik ortamlarda yazılan bir takım yazıların kendi kişisel e-postası aracılığıyla çalışma arkadaşına göndermek	Toplu İş Sözleşmesi’nin eki niteliğindeki iç yönetmeliğe (37/30 maddesi) ve İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih

2008/ 5294	Yasaklı sitelere girerek pornografik resimleri, videoları işletmenin veri taşıyıcısına indirmek ve yüklemek	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih
2008/ 21177	Bilgisayarda oyun oynamak, sohbet etmek, müstehcen sitelere ve bahis sitelerine girmek	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih
2008/ 29779	Çalışanın kendi adına web sitesi oluşturması, web sayfasından işletmenin faksını bildirmesi, mesai saatleri içerisinde çok sayıda mail alması veya göndermesi	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih
2008/ 30555	Asli görevlerinin dışında internetle uğraşmak ve ilgisiz mail yazışmaları	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih; ancak fesih için geçerli makul sürenin geçirilmesi sonucunda feshin geçersizliği ve işe iade
2009/ 12393	İnternette alışveriş ve oyun sitelerine girmek, iş sözleşmesi feshedilen bir işçi ile elektronik ortamlarda karşılıklı gönderilen maillerde işverenin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarf etme ve asılsız istinatlarda bulunmak	İş Kanununun 25/II b fıkrası uyarınca iş sözleşmesini haklı nedenlerle derhal feshi, İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih ve iş sözleşmesinin eki niteliğindeki iç yönetmeliğin ihlali
2010/ 36828	Film izlemek, oyun oynamak, internet aracılığıyla işveren ve işyeri çalışanları hakkında şeref ve haysiyet kırıcı, hakaret içeren yazışmalarda bulunmak	İş Kanununun 25/II bendi uyarınca iş sözleşmesinin haklı nedenlerle derhal feshi
2010/ 37399	Çalışma saatlerinde müşterilerle müzik dinlemek, interneti kullanarak bahis oyunu oynamak ve işletmenin çeşitli yerlerinde müşteriler ile bu oyunu oynamak	İş Kanununun 18. maddesi uyarınca geçerli nedenlerle fesih
2010/ 37516	E-posta kullanarak iş sözleşmesi fesih edilen eski bir çalışanla işveren hakkında hakaret ve işyeri hakkında sır sayılabilecek bilgiler veren yazışmalar yapmak	İş Kanununun 25/II bendi uyarınca iş sözleşmesinin haklı nedenlerle derhal feshi
2012/ 6935	İşveren hakkında hakaret niteliğini içeren sohbet etmek	İş Kanununun 25/II b fıkrası uyarınca iş sözleşmesini haklı nedenlerle derhal feshi; ancak fesih için geçerli makul sürenin geçirilip geçirilmediğinin incelenmesi
2012/ 15875	İşyerinin bilgisayarından şahsi mimari proje çizimi ve işveren aleyhinde başka bir firma ile ilgili yazışmaların olması	İş Kanununun 25/II e fıkrası uyarınca geçerli nedenlerle feshi; ancak fesih için geçerli makul sürenin geçirilmesi sonucunda feshin geçersizliği ve İş Kanununun 17. maddesinde yer alan “sürelili fesih” şartlarının uygulanması

Kaynak: (Yıldız ve Yıldız, 2015)

1.6.SANAL KAYTARMANIN ALT BOYUTLARI

Lim (2002) sanal kaytarmayı e-mail aktiviteleri ve iş dışı amaçlar ile sörf yapma aktiviteleri olarak ikiye ayırmıştır. Önemli ve Önemsiz sanal kaytarma kavramları ilk olarak Blanchard ve Henle (2008) tarafından ortaya konmuştur. Blanchard ve Henle (2008) sanal kaytarmayı *önemli* (kumar sitelerine girme gibi) ve *önemsiz* (haber sitelerini ziyaret etmek gibi) olmak üzere iki alt boyut olarak incelemişlerdir. Bu tasnif aslında Lim (2002)’ in yaptığı araştırmanın detaylı hali olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.6.1. Önemsiz Sanal Kaytarma Alt Boyutu

Önemsiz sanal kaytarma davranışlarını sergileyen çalışanlar bu kaytarma türünü normal bir durum olarak görmekte ve kurumlara herhangi bir zararının olmadığını düşünmektedirler. Yani bu davranışların hem kendileri için hem de kurumları için herhangi bir verimlilik kaybına neden olmayacağını düşünmektedirler (Kısa süreli haber sitelerini ziyaret etmek gibi). Hatta çalışanlar önemsiz sanal kaytarma davranışlarının birçok noktada motivasyonlarını arttırdıklarını da düşünebilmektedir. Çünkü gün boyu yoğun ve stresli bir ortamda çalışan personellerde bıkkınlık ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada çalışanlar bazen deşarj olmak amacıyla sanal kaytarma davranışlarına başvurabilmektedir. Her ne kadar bu durum kaytarma faaliyetleri iş gücünde verimsizliğe neden oluyor gibi görünse de aksine deşarj ve motive olan çalışanların verimliliğini de arttırabilmektedir (Örücü ve Yıldız, 2014). Bu çalışmada kullanılan ve Örücü ve Yıldız (2014) tarafından geliştirilen ölçekteki son 7 madde önemsiz sanal kaytarma davranışları olarak sınıflandırılmıştır.

1.6.2. Önemli Sanal Kaytarma Alt Boyutu

Önemli sanal kaytarma davranışlarında hem daha ciddi hem de çalışanın performansında verimlilik kaybı söz konusu olabilmektedir. Ayrıca bu durum kurum açısından da ciddi sorunları beraberinde getirebilmektedir. Önemli sanal kaytarma davranışlarında çalışanlar girdikleri sitelerin aslında ne kadar tehlikeli olduğunun farkındadır ve bunun kendilerine getireceği kanuni sorumlulukların da bilincindedir (Kumar içerikli siteleri ziyaret etmek gibi). Önemli sanal kaytarma alt boyutu, önemsiz sanal kaytarma alt boyutuna göre kurumlar için daha çok tehlike arz etmektedir. Çalışanın performansında ciddi verimlilik kaybını beraberinde getirdiğinden ötürü kurumlar için büyük bir risk teşkil etmektedir. (Örücü ve Yıldız, 2014). Bu araştırmada kullanılan ve Örücü ve Yıldız (2014) tarafından yapılan çalışmada da ölçeğin ilk 7 maddesi önemli alt boyutunda değerlendirilmiştir.

1.7. SANAL KAYTARMA İLE İLGİLİ YAPILAN BAZI ARAŞTIRMALAR

1.7.1. Sanal Kaytarma İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Kalaycı (2010), “*Üniversite öğrencilerinin sanal kaytarma davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişki*” isimli çalışmasında sanal kaytarma ile öz düzenleme stratejilerinden çaba ve sosyalleşme ile sanal kaytarma arasında anlamlı, pozitif, düşük düzeyde bir ilişki bulmuştur. Haber takibi ve Kişisel işler sanal kaytarma alt boyutları ile öz düzenleme stratejileri arasında ise bir ilişki saptanmamıştır. Bunun sebebi ise, araştırma grubuna dahil edilen öğrencilerin öz düzenleme puanlarının yüksek olması; sanal kaytarma puanlarının ise düşük olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

Kurt (2011) yaptığı çalışmada, sanal kaytarma faaliyetleri ile laboratuvarında okutulan bilgisayar derslerinde yapılan sanal kaytarma faaliyetlerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırma, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Çalışmaya bu kapsama giren toplam 422 öğrenci katılım göstermiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre, öğrencilerin günlük hayatta yaptıkları sanal kaytarma faaliyetleri ile laboratuvardaki bilgisayar derslerinde yaptıkları sanal kaytarma faaliyetleri arasında ciddi anlamda bir uyumsuzluk olduğu sonucuna varılmıştır.

Köse, Oral ve Türesin (2012) yaptıkları araştırmalarında, sosyal kolaylaştırmanın, aynı işyeri ortamında çalışan bireyler arasında sanal kaytarma faaliyetlerinde bulunanların önüne geçebilmek adına 17 araştırma görevlisinin görüşlerine başvurmuşlardır. Araştırmaya katılan araştırma görevlilerinden sanal kaytarma yapanların oranı %41 olarak bulunmuştur. Ayrıca araştırma görevlilerinin %59’u, aynı ortama çalıştıkları arkadaşlarının, kendilerinin sanal kaytarma yapmalarını engellediğini, bunun da çalışma performanslarını arttırdığını söylemişlerdir. Bu bulgular, sosyal kolaylaştırma kavramının, sanal kaytarma faaliyetlerine engel olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Özkalp, Aydın ve Tekeli (2012), kamu ve özel sektör çalışanlarına ilişkin yaptıkları çalışma neticesinde *önemli* sanal kaytarma boyutu davranışlarının, *önemsiz*

sanal kaytarma boyutu davranışlarına göre daha az görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında özel sektörde faaliyet gösteren çalışanların, kamu çalışanlara nazaran çok daha az sanal kaytarma davranışında bulundukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Ergün ve Altun (2012), yaptıkları çalışmada öğrencilerin gözünden sanal kaytarma davranışlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma bir özel üniversitenin eğitim fakültesinde öğrenim gören 10 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Çalışma sonucunda, öğrenciler ders esnasında sanal kaytarma davranışında bulunduklarını kabul ederek sanal kaytarma davranışlarının kabul edilemez bir durum olduğunu dile getirmişlerdir. Buna neden olarak ise, ortam, zaman, motivasyon, öğretmen ve derse odaklanmayı göstermişlerdir.

Kaplan ve Ögüt (2012), üniversite hastanesinde görev yapan personeller üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada örgütsel adalet ile sanal kaytarma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre; *önemsiz* sana kaytarma ile işlemsel adalet, etkileşim adaleti ve dağıtım adaleti arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Bununla beraber dağıtım adaletinin *önemli* ve *önemsiz* sanal kaytarma davranışlarını negatif yönde etkilediğini ifade etmiştir.

Akça (2013), çalışmasında okul yöneticilerinin sanal kaytarma davranışları ile bu duruma sebep olan unsurları araştırmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde Avrupa yakasında bulunan meslek liselerinde görev yapan 292 okul yöneticisi katılmıştır. Bulgulara göre, okul yöneticilerinin internet kullanma becerileriyle sanal kaytarma faaliyetleri arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

Çavuşoğlu, Palamutçuoğlu ve Palamutçuoğlu (2014), yaptıkları çalışmada çalışanların demografik özelliklerinin sanal kaytarmaya etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Buna göre; eğitim seviyesi, yaş, görev, görev yapılan birim, gelir düzeyi ve tecrübe gibi demografik değişkenler ile sanal kaytarma arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir fark bulunmuştur.

Örücü ve Yıldız (2014) yaptıkları çalışmada sanal kaytarma davranışını demografik değişkenler kapsamında ele almışlardır. Bu çalışmanın örneklemini

akademik ve akademik olmayan üniversite personelleri oluşturmuştur. Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre; akademik personellerin akademik olmayan personellerden bekar personellerin evli personellerden, yaşça genç olan personellerin yaşlı personellerden, hem gelir hem de eğitim düzeyi yüksek olan personellerin düşük olan personellerden daha fazla sanal kaytarma davranışında bulundukları saptanmıştır.

Kaplan ve Çetinkaya (2014), araştırmalarında sanal kaytarmayı demografik değişkenler kapsamında ele almışlardır. Otelde çalışan personeller üzerinde yapılan çalışmada çalışılan birim ve eğitim düzeyi değişkenlerinin sanal kaytarma davranışlarını olumlu bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Sezici (2015), yaptığı çalışmada kişilik özelliklerinin üretkenlik karşıtı davranışlar üzerindeki etkisini araştırmıştır. Üretkenlik karşıtı davranışların üretimden sapma kısmı içerisinde sanal kaytarma davranışlarının olduğu varsayımından hareketle açıklık ve sorumluluk boyutları arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan uyumluluk, duygusal denge ve dışa dönüklük boyutları ile sanal kaytarma arasında ilişki olduğu sonucunda varılmıştır.

Çınar ve Karcıoğlu (2015) araştırmalarında örgütsel vatandaşlık ve sanal kaytarma arasında ilişkiyi ele almışlardır. Araştırmanın örneklemini toplam 360 kamu personeli oluşturmaktadır. Buna göre, örgütsel vatandaşlık ve sanal kaytarma arasında herhangi bir ilişki bulunamadığı tespit edilmiştir. Personellerin cinsiyetleri ile sanal kaytarma faaliyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Fakat; yaş ve medeni durum değişkenleri ile sanal kaytarma faaliyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, yaşı daha genç olan çalışanlar yaşı daha büyük olan çalışanlara göre; bekarlar ise evlilere göre daha sık sanal kaytarma faaliyetinde bulunmaktadır.

Baturay ve Toker (2015) ise sanal kaytarma ve demografik özellikler arasındaki ilişki lise öğrencileri üzerinden incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; erkeklerin, internet kullanımı konusunda deneyimli olan kullanıcıların ve interneti her gün kullanan kullanıcıların sanal kaytarma düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.

Özdem ve Demir (2015) yapılan çalışmada okul yöneticilerinin sanal kaytarma faaliyetlerini ve bu faaliyetler ile demografi değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini Giresun İli merkezinde bulunan ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan okul yöneticileri oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre okul yöneticilerinin *önemsiz* sanal kaytarma davranışlarının *önemli* sanal kaytarma davranışlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca nu yöneticilerin sanal kaytarma faaliyetlerinin meslekteki kıdeme göre farklılaştığı; ancak cinsiyet ve görev yapılan okul türüne göre herhangi bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız, Yıldız ve Ateş (2015), çalışmalarında örgütsel adalet kavramının sanal kaytarmanın yordayıcısı görevi görüp görmediğini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini bir üniversitede görev yapan 151 akademik ve idari çalışan oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, örgütsel adaletin sanal kaytarmayı yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız, Yıldız ve İyigün (2016), birbirinden farklı sektörlerde faaliyet gösteren toplamda 154 işgören üzerinde psikolojik sözleşme algısının sanal kaytarma davranışlarına etkisini araştıran bir çalışma yapmışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda, psikolojik sözleşme algısının sanal kaytarma faaliyetleri üzerinde pozitif anlamda bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demir ve Seferoğlu (2016), yaptıkları araştırmada, internet bağımlılığı, bilgi okuryazarlığı ve sanal kaytarmanın sanal zorbalık ile herhangi bir ilişkinin varlığı üzerine bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmayla aynı zamanda sanal kaytarma kavramının bazı değişkenlere göre incelenmesi de amaçlanmıştır. Araştırmaya toplam 181 lisans ve lisansüstü öğrencisi katılım göstermiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; sanal kaytarma ve sanal zorbalık arasında pozitif ve düşük seviyede bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Arık (2016), yaptığı çalışmada çalışılan ortamdaki örgüt ikliminin öğretim üyelerinin sanal kaytarma faaliyetlerini hangi düzeyde etkilediğini saptamayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilindeki üniversitelerin eğitim

fakültelerinde görev yapan öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmaya toplamda 217 öğretim üyesi katılım göstermiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretim üyelerinin sanal kaytarma davranışlarının düzeyi düşük olarak bulunmuştur. Demografik özellikler bakımından bakıldığında, sadece yaş, çalıştıkları kurum, medeni hal, unvan, yönetim ve kurulda bulunma değişkenlerine göre istatistiksel açıdan bir fark olduğu saptanmıştır.

Çivilidağ (2017), yaptığı araştırmada iş yaşamındaki sanal kaytarma faaliyetlerini kişilik ve bazı demografik değişkenlere göre ilişkisini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, cinsiyet ve sanal kaytarma faaliyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Fakat; yaş değişkeni ve kişiliğin içe dönüklük ve nörotik boyutlarının sanal kaytarma faaliyetleri ile anlamlı bir farklılık içerdiği saptanmıştır.

Amarat, Durmuş, Şahin ve Güleriyüz (2018) yaptıkları araştırmada kuşakların sanal kaytarma faaliyetlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Buna göre bir kamu hastanesinde görev yapan X ve Y kuşaklarındaki çalışanlar üzerinde yapılan araştırma sonucunda Y kuşağındaki bireylerin, X kuşağındaki bireylere göre daha fazla sanal kaytarma davranışı yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kurun (2019), yaptığı araştırmada okul yöneticilerinin yönetsel davranışları ile sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, okul yöneticilerinin çok az düzeyde sanal kaytarma davranışında bulundukları tespit edilmiştir. Ayrıca yönetsel davranışlar ile sanal kaytarma arasında da anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Şenel, Günaydın, Sarıtaş ve Çiğdem (2019) tarafından yapılan araştırmada eğitim ortamlarındaki sanal kaytarma faaliyetlerini ve bunun nedenlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma üniversitede lisans düzeyinde eğitim gören toplam 124 öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, öğrencilerin derslerde mesajlaşma ve paylaşım davranışlarını daha sık gösterdikleri görülmüştür. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerden,; cinsiyeti erkek, akıllı telefon kullanan akademik anlamda ortalaması düşük, internette geçirdiği süre fazla olan ve daha fazla

sayıda uygulama kullananların daha sık sanal kaytarma davranışı gösterdikleri belirlenmiştir.

Ulusal alan yazında sanal kaytarma ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde sanal kaytarma ile kişisel özellikler arasındaki ilişkinin sıklıkla incelendiği görülmektedir. Ancak öğretmenlerin sanal kaytarma davranışları üzerine yapılan çalışmaların sayısal olarak azınlıkta olduğu görülmektedir.

1.7.2. Sanal Kaytarma İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Sanal kaytarmayla ilgili yurtdışı alan yazın incelendiğinde ilk çalışmalardan biri de Lim (2002) tarafından yapılan sanal kaytarma, etkisizleştirme ve örgütsel adalet isimli çalışmasıdır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; sanal kaytarma faaliyetleri ile işlemsel adalet, etkileşimsel adalet ve dağıtımsal adalet arasında pozitif yönlü ve güçlü düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışanlar, iş yerinde adaletsiz bir muameleyle karşı karşıya kaldıklarında sanal kaytarma faaliyetine başvurarak bu yolla kurum-çalışan ilişkisine adalet kazandırdıklarını düşünmektedirler.

Lim ve Teo (2005) tarafından yapılan araştırmada, bireylerin yetişkin sitelerine girmek ve online alışveriş yapmak gibi sanal kaytarma davranışlarını çok az düzeyde yaptıkları tespit edilmiştir. Daha sık yapılan sanal kaytarma davranışlarının ise, iş dışı e-posta alıp göndermek, kişisel e-postaları işle ilgili e-postalardan önce göndermek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Çalışanlar kuruma ait interneti kullanarak yetişkin sitelerine girmek ve online oyunlar oynamak gibi faaliyetleri ciddi sanal kaytarma davranışı olarak görmüşlerdir.

De Lara (2007), İspanya’da devlet üniversitelerinde görev yapan 270 öğretim görevlisi ile yürüttüğü çalışmada örgütsel anominin sanal kaytarma ve örgütsel adalet ile ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; örgütsel anomi ve örgütsel adaletin boyutları arasında yüksek bir ilişki tespit edilmiştir. Örgütsel adaletin alt boyutlarından biri olan dağıtım ile sanal kaytarma arasına pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Blanchard ve Henle (2008) tarafından yapılan çalışmada ise işverenlerin gözünden sanal kaytarma davranışları incelenmiş ve hangi davranışların görmezden gelineceği, hangilerinin ise doğru görülmeceği ele alınmıştır. Örneklem olarak ise işletme bölümü yüksek lisans öğrencileri seçilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; kişisel e-posta gönderme gibi sanal kaytarma davranışları işverenler tarafından önemsiz görülerek bunların görmezden gelinebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat; yetişkin sitelerine girmek, online kumar sitelerine girmek gibi davranışlar ise işverenler tarafından görmezden gelinemeyecek davranışlar olarak görülmüştür.

Lieberman, Seidman, McKenna ve Buffardi (2011)'nin yaptıkları çalışmada işgörenlerin sanal kaytarma ve işlerine yönelik tutumları ile örgütsel özellikler sanal kaytarma faaliyetlerinin sebepleri olarak ele alınmıştır. Aynı sektörlerde çalışan bireylerin örnekleme oluşturduğu bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, çalışanların işlerini benimseme arttıkça, sanal kaytarma düzeyleri de azalmaktadır. Ayrıca kurumda internet kullanımına ilişkin belli başlı kuralların olmaması da sanal kaytarma davranışlarını arttıran bir etken olarak dikkat çekmektedir.

Askew (2012), ortaya koyduğu çalışmada sanal kaytarma davranışı ile iş verimliliği arasında güçlü bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu neticeye göre, çalışanların mesai saatlerinde kendilerine verilen görevleri yapmakta ve aynı zamanda boş zaman bulduklarında da sanal kaytarma yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun bir zararı olduğunu düşünmeyen çalışanlar, ancak bu davranışın artmaya başlamasının zararlı sonuçlar doğurabileceğini ifade etmişlerdir. Araştırmada amaçlanan bir diğer unsur ise sanal kaytarma ile iş tatmini arasındaki ilişkinin düzeyini ortaya koymaktır. Bu unsura göre, bilgisayar vasıtasıyla yapılan sanal kaytarma faaliyetleri ile iş tatmini arasında herhangi bir ilişki bulunamamışken, akıllı cep telefonları vasıtasıyla yapılan sanal kaytarma faaliyetleri ile iş tatmini arasında negatif yönde bir ilişki ortaya konmuştur.

Jia, Jia ve Karau (2013), beş büyük kişilik özellikleri ile işyeri faktörlerinin sanal kaytarma davranışı üzerinde etkisini araştırdıkları çalışmalarında çalışan yetişkinleri örneklem olarak seçmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sanal kaytarmayı olumsuz etkileyen unsurlar; sorumluluk internet kullanım prosedürleri ve

duygusal denge olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında dışadönüklük ile sanal kaytarma davranışı arasında ise pozitif yönde bir ilişkinin mevcut olduğu belirlenmiştir.

Kuem ve Siponen (2014), yaptıkları çalışmada sanal kaytarmanın yaratıcılığa etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Bu çalışmada 40 öğrencilik bir çalışma grubunu 10'ar kişiden 4 ayrı gruba ayırmışlardır. İlk iki grup sabah, son iki grup ise öğle saatlerinde gözlenerek incelenmiştir. Her gruba çalışma aralarında 15 dakika süreyle bir mola hakkı verilmiştir. Bu molalarda ikinci ve dördüncü gruba sanal kaytarma faaliyetinde bulunma hakkı verilmiş; bir ve üçüncü gruba bu hak verilmemiştir. Araştırmanın sonunda elde edilen sonuca göre; sanal kaytarma faaliyetinde bulunmayan gruplarda yaratıcılıkta herhangi anlamlı bir artış görülmemiş; sanal kaytarma hakkı verilen gruplarda ise yaratıcılığın daha belirgin bir şekilde arttığı görülmüştür.

Andressen, Torsheim ve Pallesen (2014), Norveç'te 11018 çalışan üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada sosyal ağ içerikli sitelerin kurumda kullanılmasının arkasında yatan sebepleri bulmak amaçlanmıştır. Araştırmada demografik özelliklerin yanı sıra kişilik özellikleri ve işle ilgili bazı değişkenler dikkate alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; yürürlükteki internet kullanım politikaları, yaş, işin zorluğu, sorumluluk ve iş yükü gibi değişkenler sanal kaytarma ile negatif yönlü bir ilişkiye sahipken; medeni hali bekar olan, cinsiyeti erkek olan ve eğitim düzeyi yüksek olan çalışanların daha sık sanal kaytarmaya yatkın oldukları tespit edilmiştir.

Page (2015), yaptığı araştırmada öğretmenlerin okulda kişisel internet kullanımı ile ilgili kaygılarıyla alakalı bir çalışma yapmıştır. Araştırma toplam 320 katılımcı ile yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre, öğretmenlerin kişisel anlamda interneti kullanabilecekleri alanların çok geniş olduğu tespit edilmekle beraber okuldaki sıkıntılardan uzaklaşabilmek adına sanal kaytarma faaliyetlerine başvurdukları görülmüştür.

Hadlington ve Parsons (2017), 338 katılımcıyla yaptığı çalışmada sanal kaytarma ile internet bağımlılığının örgütsel bilgi güvenliğine etkisini araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; internet bağımlılığı ile bilgi güvenliği

farkındalığı ve sanal kaytarma arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Bu bulguya göre, bilgi güvenliği farkındalığı arttıkça internet bağımlılığı ve sanal kaytarma faaliyetlerine olan yönelimde de azalma görülmektedir.

Palladan (2018), yaptığı çalışmada çalışanların sanal kaytarma davranışlarının, yenilikçi düşüncelerini nasıl etkilediği ve etkinin organizasyonlara yansıma derecesini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Nijerya'da bulunan üç ayrı üniversitede görev yapan 217 eğitimci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sanal kaytarma faaliyetlerinin eğitimcilerin yenilikçi düşüncelerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber ders anlatma performanslarının da olumsuz bir şekilde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Alharthi (2018)'nin yaptığı çalışmada cep telefonları ile yapılan sanal kaytarma davranışları ile örgüte olan bağlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, çalışanların mobil cihazlar vasıtasıyla yaptıkları sanal kaytarma sanal kaytarma düzeyleri düşük seviyede bulunmuştur. Bunun yanında örgüte olan bağlılıkları ise yüksek düzeyde tespit edilmiştir. Demografik değişkenlerden yaş, cinsiyet ve internet kullanım türleri ile mobil cihazlar vasıtasıyla yapılan sanal kaytarma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamazken, çalışanların eğitim seviyesi ile mobil cihazlar vasıtasıyla yapılan sanal kaytarma arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Pindek, Krajcevska ve Spector (2018), ABD'de bir üniversitede farklı sektörlerde çalışan bireyler üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada az iş yükü ve can sıkıntısı ile sanal kaytarma arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; can sıkıntısı ve az iş yükü ile can sıkıntısı ve sanal kaytarma davranışları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Burada sanal kaytarma faaliyetleri can sıkıntısının önüne geçebilmek amacıyla yapılan bir davranış olarak görülmektedir.

Uluslararası alan yazın incelendiğinde genel olarak işletmelerde sanal kaytarma davranışları üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ancak

ulusal alan yazında olduğu gibi uluslararası alan yazında da öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarını inceleyen çalışmaların azınlıkta olduğu görölmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve analizi ile bulgular ve yoruma ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada karma yöntem desenlerinden açıklayıcı sıralı karma yöntem kullanılmıştır. Açıklayıcı sıralı karma yöntem deseninde; önce nicel veriler toplanıp analiz edilir. Daha sonra nitel veriler toplanıp analiz edilir. Burada ilk aşamada toplanan nicel verileri açıklamak için nitel sonuçlardan yararlanılır. Yani genel olarak nicel veriler kısmen daha ön plandadır. Nitel veriler, nicel verileri arttırmak için toplanır. Veri analizi birbiriyle tamamen ilişkili olup yorum ve tartışma kısmında birleştirilir. Bu desen beklenmeyen bulguları açıklamakta oldukça yararlıdır (Baki ve Gökçek, 2012). Bu çalışmada da nicel verilerin etkinliğini arttırmak için açıklayıcı sıralı karma desen tercih edilmiştir. Bu desenin tercih edilme nedeni, nicel kısımda elde edilen verilerin sonuçlarına göre olası sebepleri daha doğru bir şekilde ifade etmektir.

Araştırmanın nicel basamağında, genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, çok fazla birimden oluşan bir evrende, evren hakkındaki genel bir yargıya ulaşmak için evrenin tamamı veya evrenden alınan bir grubun, örnek veya örneklem üzerinde yapılacak tarama düzenlemelerinde kullanılır (Karasar, 2016). Herhangi bir konuyla alakalı olarak katılımcıların tutum ve beceri gibi özelliklerini belirlemek amacıyla örnekleme diğer araştırmalardan daha büyük olan araştırmalara tarama araştırmaları denir. Bu araştırmalarda; ilgili konuyla ilgili geniş bir topluluğun görüşlerini belirlemek amacıyla toplumu temsil edecek bir örneklem seçilerek, veriler bu kesimden toplanır. (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Bu yöntemle elde edilen tüm veriler Nicel teknikler kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın nitel basamağında ise nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, insanların bir kavram ya da durumla ilgili bakış açılarını, duygularını, algılarını ve anlayışlarını ifade etmelerini sağlayan bir nitel araştırma desendir (Rose, Beeby ve Parker, 1995). Diğer bir ifadeyle bir kişiye ait yaşanmış tecrübelerin tamamına atıfta bulunur (Giorgi, 1997). Fenomenoloji, günlük hayatta sıkça karşılaştığımız, bize yabancı olmayan fakat tam manasını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu yöntem daha çok sağlık ve sosyal bilimlerinde, sosyoloji, felsefe, eğitim ve psikoloji gibi birçok alanda da kullanılmaktadır (Tekindal ve Uğuz Arzu, 2020).

2.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın hedef evrenini, 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında Diyarbakır ili dört merkez ilçedeki (Kayapınar, Bağlar, Yenişehir, Sur) devlet okulu statüsünde bulunan ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmen ve yöneticiler oluşturmaktadır. Evrendeki öğretmen ve yönetici sayıları Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Hizmetleri Bürosu'nun (2020) verilerinden alınmıştır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Diyarbakır ili Milli Eğitim Müdürlüğü internet sitesinden alınan verilere göre, araştırmanın evreni olarak seçilen Diyarbakır ili merkez ilçelerinde 206 ilkokul, 146 ortaokul ve 91 lise bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Diyarbakır ili dört merkez ilçedeki 6 ilkokul, 6 ortaokul ve 6 lisede görev yapan 41'i yönetici ve 326'sı öğretmen olmak üzere toplamda 367 kişi oluşturmaktadır. Gönüllülük esasına dayalı yapılan bu araştırmaya toplamda 381 öğretmen katılım göstermiştir. Toplanan ölçeklerden 367 tanesi geçerli olarak kabul edilmiştir. Geçerli kabul edilen ölçeklerin oranı %96,32 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini seçilirken seçkisiz örnekleme yöntemlerinden biri olan basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde her bir örnekleme birimine verilen seçilme olasılığı aynıdır ve seçilen birimler örnekleme dahil edilir. Bu yüzden tüm bireylerin örnekleme seçilme ihtimali aynıdır ve birinin seçilmesi diğerinin seçilmesini etkilemez (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2014).

2.2.1. Örneklem Grubuna Ait Kişisel Bilgiler

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu veriler; cinsiyet, meslekteki hizmet süresi, kurumdaki görev, günlük internet kullanma sıklığı, internete en çok erişim sağlanan araç, kurumda kullanılan internet erişimi, yaş ve mevcut kurumdaki çalışma süresi değişkenlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine dair frekans ve yüzde değerleri tablo 2.1’de verilmiştir.

Tablo 2. 1. Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri İlgili Frekans ve Yüzde Değerleri

Değişkenler	Gruplar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	164	%44,7
	Erkek	203	%55,3
Meslekteki Hizmet Süresi	1-5 Yıl	89	%24,3
	6-10 Yıl	100	%27,2
	11-15 Yıl	63	%17,2
	16 ve Üstü	115	%31,3
Kurumdaki Görev	İdareci	41	%11,2
	Öğretmen	326	%88,8
Günlük İnternet Kullanma Sıklığı	1-2 Saat	204	%55,6
	3-4 Saat	123	%33,5
	5 Saat ve Üstü	40	%10,9
İnternete En Çok Erişim Sağlanan Araç	Telefon	335	%91,3
	Bilgisayar	32	%8,7
Kurumda Kullanılan İnternet Erişimi	Mobil İnternet	305	%83,1
	Kurumun Wi-fi Ağı	62	%16,9
Yaş	22-27 yaş arası	46	%12,5
	28-33 yaş arası	82	%22,3
	34-39 yaş arası	109	%29,7
	40 yaş ve Üstü	130	%35,5
Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi	1-5 Yıl	273	%74,4
	6-10 Yıl	72	%19,6
	11 Yıl ve Üstü	22	%6
TOPLAM		367	%100

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin kişisel bilgileri incelendiğinde cinsiyet değişkeninde öğretmenlerin daha çok erkek öğretmenlerden oluştuğu; meslekteki hizmet süresi değişkeninde öğretmenlerin en çok 16 yıl ve üstü tecrübeye sahip oldukları; kurumdaki görev değişkeninde daha çok öğretmenlerin olduğu; günlük internet kullanma sıklığı değişkeninde en çok 1-2 saat kullanımın olduğu; internete en çok erişim sağlanan araç değişkeninde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun cep telefonu kullandıkları; kurumda kullanılan internet erişimi değişkeninde en çok mobil internet kullanıldığı; yaş değişkeninde öğretmenlerin daha çok 40 yaş ve üzerinde oldukları ve mevcut kurumdaki çalışma süresi değişkeninde ise öğretmenlerin daha çok 1-5 yıl arasında oldukları görülmektedir.

2.2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışma kapsamında araştırmanın nitel basamağına veri oluşturmak amacıyla Diyarbakır Merkez ilçelerindeki (Kayapınar, Sur , Yenişehir ve Bağlar) İlkokul, Ortaokul ve Liselerde görev yapan toplamda 27 öğretmenle yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla bire bir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunda amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı ölçüt örnekleme, daha fazla bilgiye sahip olduğu öngörülen durumların derinlemesine incelenmesine olanak sağlamaktadır. Bu yöntem, seçilen durum kapsamında olay ve olguları açıklamaya ve aralarındaki ilişkileri keşfedip açıklamaya çalışır. Ölçüt örnekleminin kullanıldığı çalışmalarda da gözlem birimleri bazı niteliklere sahip kişiler, olaylar veya durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler örnekleme alınır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Bu araştırmanın çalışma grubu belirlenirken nicel verilerden elde edilen sonuçlara göre sanal kaytarma düzeyinin daha fazla olduğu belirlenen günlük internet kullanım süresi fazla olan öğretmenler ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda günlük internet kullanım süresi 5+ saat olan öğretmenler çalışma grubuna dahil edilmiştir. Bu bağlamda gönüllük esasına göre toplamda 27 öğretmenin görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca görüşme öncesinde araştırmanın nicel basamağından elde edilen sonuçlar ile ilgili bilgi verilmiştir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmanın nicel basamağında öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarının tespit edilmesi amacıyla Örüçü ve Yıldız (2014) tarafından geliştirilen “Sanal Kaytarma Ölçeği” kullanılmıştır. Sanal kaytarma ölçeği için Örüçü ve Yıldız (2014) tarafından faktör analizi yapılmıştır. Buna göre; ölçek, sanal kaytarmayı ifade eden 19 sorudan oluşmaktadır. Sanal kaytarmaya ilişkin 19 sorunun verilerinin faktör analizine uygunluğunu tespit etmek için öncelikle faktör analizi yapılmıştır. Fakat faktör analizi sonucunda faktör yük değeri düşük olan (<0.50) 4 soru analiz dışında bırakılmıştır. Bununla beraber faktör yapısını bozduğu görülen 1 soru da kapsam dışında bırakılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda 5’li likert (1=hiçbir zaman, 5= her zaman) tipi 14 soruya ilişkin KMO örneklem uygunluğu test sonucu 0.885 olarak bulunmuş olup, Barlett testinin sonucu da anlamlı olarak elde edilmiştir. ($p<0.05$). Ölçeğin güvenirliğine dair yapılan analizde Cronbach Alpha değeri 0,888 olarak elde edilmiştir. *Önemli* sanal kaytarma boyutunun Cronbach Alpha değeri 0,850; *önemsiz* sanal kaytarma değerinin Cronbach Alpha değeri ise 0,853 olarak bulunmuştur (Örüçü ve Yıldız, 2014).

Örüçü ve Yıldız (2014) tarafından geliştirilen sanal kaytarma ölçeğinin eğitim çalışanlarına uyarlanması, Özdem ve Demir (2015) gerçekleştirmiştir. Ölçekteki 7. Ve 8. Maddeler (Kişisel Web sayfası ile ilgilenmek ve İnternet üzerinden iş arama sitelerini ziyaret etmek) uzman görüşleri alınarak değiştirilmiştir. Bunların yerine “İnternet üzerinde görsel görüşme yapmak ve “Merak edip ilgi duyduğum konularla ilgili bilgi birikimini arttırmak için web sitelerini ziyaret etmek” madde olarak eklenmiştir. Ölçekteki 1-7 arasındaki maddeler *önemli* sanal kaytarma faaliyetini, 8-14 arasındaki maddeler *önemsiz* sanal kaytarma faaliyetlerini içermektedir. Ölçeğin güvenirliğini ortaya koymak amacıyla yapılan analiz sonucunda Cronbach Alpha değeri 0.83 olarak elde edilmiştir. Cronbach Alpha değeri *önemli* sanal kaytarma boyutunda .78; *önemsiz* sanal kaytarma boyutunda ise .72 olarak elde edilmiştir.

Araştırmanın nitel basamağındaki veriler görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Araştırmayla ilgili, derinlemesine yanıt elde edebilme, yanıtların tatmin edici olması ve katılımcıların sözel olmayan davranışlarının da ortaya çıkarılabilmesi, görüşme

yönteminin tercih edilme sıklığını arttıran başlıca unsurlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu aşamadaki verilerin toplanmasında yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme için araştırmanın nicel basamağından elde edilen sonuçları net bir şekilde destekleyecek sorulardan oluşan bir form hazırlanmıştır. Bu formun geçerlik ve güvenilirliğini tespit etmek için öncelikle alanında uzman 3 kişinin görüşüne başvurulmuş gerekli revizyonlar yapılmıştır. Veriler toplandıktan sonra katılımcı teyidi bağlamında 7 katılımcıya ulaşılarak forma kaydedilen cevapların doğru olup olmadığı ve doğru anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda geri bildirim alınmıştır. Alınan geri bildirim sonucunda katılımcıların ifadeleri ile araştırmacının algıladığı anlam arasında paralellik olduğu görülmüştür. Verilerin güvenilirliğini hesaplamak adına Miles ve Huberman (1994) tarafından içsel tutarlılık olarak ifade edilen hesaplama yöntemi kullanılmıştır. Miles ve Huberman (1994)' a göre kodlayıcılar arasında Güvenirlilik = $(\text{Görüş Birliği} / \text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı} \times 100)$ formülünden elde edilen değer %70 üzerinde olması yeterli görülmektedir. Yapılan değerlendirme sonucunda uzman ve araştırmacı arasındaki uyuşma oranının %90 olduğu görülmüştür. Bu oran verilerin güvenilirliğini ortaya koymaktadır. Hazırlanan bu görüşme formu vasıtasıyla öğretmenlerle birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede, katılımcılara toplamda 5 soru sorulmuştur. Bu sorular aşağıda sıralanmıştır:

1. Araştırma sonuçlarına göre mesleki kıdemi düşük olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyi, mesleki kıdemi daha yüksek olan öğretmenlere göre daha fazla çıkmıştır. Mesleki kıdemleri az olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinin daha fazla olmasının sebebi sizce ne olabilir ?
2. Araştırma sonuçlarına göre rutin olarak günlük internet kullanma süresi fazla olan (5 saat ve üstü) öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri, günlük internet kullanma süresi daha az olan (1-2 saat) öğretmenlerden daha fazla çıkmıştır. Bu durumun sebebi sizce ne olabilir ?
3. Araştırma sonuçlarına göre internete erişim sağlarken genel olarak cep telefonu kullanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri; internete bilgisayar ile bağlanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinden fazla bulunmuştur. Bunun sebebi sizce ne olabilir ?

4. Araştırma sonuçlarına göre 40 yaş ve üstü öğretmenlerin diğer yaş gruplarına göre daha az sanal kaytarma davranışı gösterdikleri görülmüştür. Bu durumun sebebi sizce ne olabilir ?
5. Araştırma sonuçlarına göre mevcut kurumda çalışma süresi daha fazla olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri; mevcut kurumda daha kısa süre çalışan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinden daha düşük bulunmuştur. Bunun sebebi sizce ne olabilir ?

2.4.VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın verileri iki aşamada toplanmıştır. Buna göre ilk aşamada nicel veriler Örücü ve Yıldız (2014) 'a ait "Sanal Kaytarma Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. Bu aşamada ilk olarak ölçek yazarlarına ulaşılarak ölçeğin kullanılması hususunda her iki yazardan da gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca Siirt Üniversitesi Etik Kurulu'na başvuru yapılarak araştırmanın etik uygunluğu açısından gerekli izin alınmıştır. Son olarak etik kurulu raporuna istinaden Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden okullarda veri toplamak amacıyla izin alınarak izin süreci tamamlanmıştır. Buna göre basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak toplamda 6 İlkokul, 6 Ortaokul ve 6 Liseye bizzat gidilmiştir. Öğretmenlere araştırma hakkında bilgi verilmiş olup çalışmaya gönüllük esaslı katılmaları istenmiştir. Ölçek formu dağıtılmadan önce öğretmenlere sanal kaytarma hakkında kısaca bilgi verilmiş olup araştırmanın sonuçlarının sadece bu araştırmada kullanılacağı belirtilmiştir. Toplamda 381 veri toplanmış olup bunlardan 14 tanesi eksik bilgi içerdiği için kapsam dışında bırakılmıştır. 367 verinin amaca uygun olduğu gözlenerek toplanan bu veriler SPSS programına girilerek analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında nitel veriler toplanmıştır. Buna göre nicel verilerin sonuçları ışığında uzman görüşleri alınarak hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ayrıca araştırmanın etik uygunluğu için Siirt Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır. İlk aşamada Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin araştırmanın bu bölümünü de kapsamaktadır. Buna göre amaçlı ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak gönüllük

esas alınarak çalışma grubu oluşturulmuştur. Görüşme öncesi öğretmenlerden randevu alınarak görüşülecek gün ve saat kararlaştırılmıştır. Öğretmenlerle bire bir görüşülerek görüşme formundaki sorular yöneltmiştir. Verilen cevaplar araştırmacı tarafından görüşme formuna kaydedilmiştir. Aynı zamanda verilerin daha doğru elde edilmesi açısından katılımcıların da izni dahilinde ses kaydı alınmıştır. Toplamda 27 öğretmenle yüz yüze görüşülmüş olup her görüşme ortalama 10-15 dakika sürmüştür. Verilen cevapların tekrar etmeye başlaması nedeniyle veriler 27 kişiyle sınırlı bırakılmıştır. Toplanan tüm veriler değiştirilmeden word ortamına tek tek aktarılmıştır. Yazıya geçirilen verilerin doğruluğu daha sonra hem ses kayıtları ile hem de bazı öğretmenler aranarak teyit edilmiştir. Teyit edilen veriler analiz edilerek kullanılmıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ VE ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmada nicel verilerin toplanması amacıyla “Sanal Kaytarma Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler toplandıktan sonra ölçekler tek tek değerlendirilmiştir. Hatalı, özensiz ya da eksik doldurulan ölçekler değerlendirilmemiş olup kapsam dışında bırakılmıştır. Toplanan veriler IBM SPSS Statistics 22 (Statistical Package for Social Science) paket programına girilmiştir.

Veri toplama aracı, “1=Hiçbir Zaman, 2= Nadiren, 3= Bazen, 4= Sıklıkla, 5= Her Zaman” olmak üzere 5’li likert şeklinde düzenlenmiştir. Öğretmenlerden, ölçekteki her maddenin karşısında bulunan “Hiçbir Zaman, Nadiren, Bazen, Sıklıkla, Her Zaman” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Tablo 2. 2. Beşli Dereceleme Ölçeği Değerlendirme Tablosu

Derece	Seçenek Puanı	Puan Sınırları
Hiçbir Zaman	1	1.00-1.79
Nadiren	2	1.80-2.59
Bazen	3	2.60-3.39
Sıklıkla	4	3.40-4.19
Her Zaman	5	4.20-5.00

Yapılan hesaplama sonucu 1-5 aralık genişliği 0.80 olarak hesaplanmıştır. Derece, puan ve puan sınırları Tablo 2.2’de verilmiştir. Sanal kaytarma ölçeğindeki 1’den 5’e doğru artış göstermesi, öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarını gösterme sıklığının arttığını ifade etmektedir.

Araştırma grubunu tanıtmak amacıyla frekans ve yüzde dağılımları ölçme aracından alınan verilerin standart sapma (SS) ve ortalama ($\bar{X}$) değerleri hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen nicel verileri karşılaştırmak için, iki grup arasındaki farkın ortaya konması için t-test, iki ve daha fazla grubun yer aldığı verileri incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) ve gruplar arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla ise post-hoc tukey analizi yapılmıştır.

Araştırma verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kolmogorov-Smirnov testinin sonucunda göre anlamlılık değerinin istatistiksel hesaplamalarda sınır değer olarak kabul edilen 0.05’ten büyük olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç verilerimizin normal dağılıma uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma verileri üzerinde yapılan bir diğer normallik testinde çarpıklık ve basıklık katsayılarının yani Skewness ve Kurtosis değerlerinin +1,-1 aralığında olduğu görüşmüştür. Bu değerlerin +1,-1 aralığında değer alması, verilerin normal dağılımdan çok fazla bir sapma göstermediğini gösterir (Büyüköztürk, 2007).

Araştırmanın nitel aşamasında verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016) ‘e göre betimsel analiz; önceden belirlenen bir çerçeveye bağlı olarak nitel verilerin işlenmesi, bulguların betimlenmesi ve betimlenen bulguların yorumlanmasını içeren analiz yaklaşımıdır. Bu analiz yönteminde temel amaç verilerin okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde verilmesidir. Betimsel analiz genel olarak dört aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada veri analizi için bir çerçeve oluşturulmaktadır. Bu yolla verilerin hangi temalar altında sunulacağı ifade edilir. İlk aşamada oluşturulan çerçeve bağlamında veriler araştırmacı tarafından okunup düzenlenir. Böylece veriler anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilir. Bu aşama sonrasında araştırmacı anlamlı hale getirdiği verileri tanımlayarak betimler. Betimlenen veriler son olarak araştırmacı tarafından açıklanıp ilişkilendirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da analiz sürecinde aynı yol izlenmiştir. Buna göre,

araştırmanın nitel verileri yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Toplamda 27 veri elde edilmiş olup her katılımcıya Ö1, Ö2.....Ö27 şeklinde kodlar verilmiştir. Kodlanan bu veriler tek tek word ortamında yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilen bu veriler betimlenerek tanımlanmış ve her soruya ait temalar oluşturulmuştur. Bu temalara ilişkin frekans dağılımları belirlenerek şekil haline getirilmiş ve bulgulara eklenmiştir. Buna göre hem nicel hem de nitel aşamada bulgulara eklenen veriler ışığında sonuçlar birlikte ifade edilerek yorumlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma probleminin çözümüne dair, araştırmaya katılan öğretmenlerden sanal kaytarma ölçeği aracılığıyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ulaşılan bulgulardan hareketle bazı açıklamalar ve yorumlara yer verilmiştir.

3.1.SANAL KAYTARMA ÖLÇEĞİNDEKİ MADDELERE İLİŞKİN ORTALAMA VE STANDART SAPMA

Sanal kaytarma ölçeğinde yer alan maddelerin aritmetik ortalamaları esas alınarak ortalama ve standart sapma dağılımları incelenmiştir. Elde edilen bulgular tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Sanal Kaytarma Ölçeğindeki Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma

Maddeler	Alt Boyut		$\bar{X}$	SS	Durum
1.İnternet üzerinde oluşmuş olan sanal toplulukları ziyaret etmek (Ekşi sözlük gibi)	Önemli Kaytarma	Sanal	2,52	1,02	Bazen
2.İnternet üzerinden eğlence amaçlı video seyretmek (Youtube veya zapkolik gibi)	Önemli Kaytarma	Sanal	2,80	1,08	Bazen
3.Blogları okumak (yazar ile okuyucu arasındaki özgür iletişimi sağlama platformu)	Önemli Kaytarma	Sanal	2,62	1,04	Bazen
4.Sosyal içerikli ağlara katılmak (Facebook,İnstagram,Twitter vb)	Önemli Kaytarma	Sanal	3,14	1,21	Bazen
5.İnternet üzerinden müzik,video,film veya doküman indirmek.	Önemli Kaytarma	Sanal	2,92	1,10	Bazen
6.Eğlence amaçlı veya boş zaman doldurmak için oyun oynamak	Önemli Kaytarma	Sanal	1,99	1,06	Nadiren
7.İnternet üzerinde yazılı/görsel görüşme yapmak(chatyapmak,whatsapp)	Önemli Kaytarma	Sanal	3,09	1,18	Bazen
8.Okul Yöneticiliği ve eğitim ile ilgili olarak alanda yapılmış olan bilimsel çalışmaları takip etmek	Önemsiz Kaytarma	Sanal	3,05	0,96	Bazen
9.İnternet üzerinden bankacılık işlemleri yapmak.(EFT,Havale işlemleri gibi)	Önemsiz Kaytarma	Sanal	3,85	1,03	Sıklıkla
10.İnternet üzerinden haber sitelerini ziyaret etme(gazete,online haber TV'leri ve diğer haber siteleri)	Önemsiz Kaytarma	Sanal	3,72	0,97	Sıklıkla
11.İş dışı haberleşme için internet üzerinden alışveriş yapmak	Önemsiz Kaytarma	Sanal	2,68	1,18	Bazen
12.Kişisel ürünler için internet üzerinden alışveriş yapmak	Önemsiz Kaytarma	Sanal	2,65	1,20	Bazen
13.İş dışı genel amaçlı ,web sitelerini ziyaret etme(sörf yapma)	Önemsiz Kaytarma	Sanal	2,45	1,11	Nadiren
14.Yatırımla ilgili web sitelerini ziyaret etmek (finans,borsa siteleri gibi)	Önemsiz Kaytarma	Sanal	2,02	1,17	Nadiren
Toplam			2,82	0,66	

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Tablo 3.1 incelendiğinde; en yüksek ortalama sahip maddenin “internet üzerinden bankacılık işlemleri yapmak (EFT,Havale işlemleri gibi) ($\bar{X}$ =3,85) olduğu görülmektedir. Bu madde, *önemsiz* sanal kaytarma boyutunda yer almaktadır. Ayrıca *önemli* sanal kaytarma alt boyutunda en yüksek ortalama sahip maddenin “sosyal

içerikli ağlara katılmak (facebook, instagram, twitter vb)” ($\bar{X}=3,14$) olduğu görülmektedir. En düşük ortalama sahip maddenin ise “Eğlence amaçlı veya boş zaman doldurmak için oyun oynamak” ($\bar{X}=1,99$) olduğu görülmektedir. Bu madde, *önemli* sanal kaytarma boyutunda yer almaktadır. *Önemsiz* sanal kaytarma boyutunda en düşük ortalama sahip madde ise “yatırımla ilgili web sitelerini ziyaret etmek (finans, borsa siteleri gibi) ($\bar{X}= 2,02$) olduğu görülmektedir.

3.2.SANAL KAYTARMA ÖLÇEĞİNDEKİ ALT BOYUTLARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

Bu bölümde sanal kaytarma ölçeğinin iki alt boyutu olan *önemli* ve *önemsiz* sanal kaytarmaya ait ortalama ve standart sapma sonuçları dikkate alınarak bazı yorumlamalar yapılmıştır. Boyutlara ilişkin analiz sonuçları Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3. 2. *Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri*

Boyut	N	$\bar{X}$	SS	Düzey
Önemli Sanal Kaytarma	367	2,73	,72	Bazen
Önemsiz Sanal Kaytarma	367	2,92	,72	Bazen
Toplam	367	2,82	,66	Bazen

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Tablo 3.2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma boyutu ortalamalarının 2,73; *önemsiz* sanal kaytarma boyutunun ortalamasının ise 2,92 olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgulardan hareketle katılımcıların *önemli* ve *önemsiz* sanal kaytarma davranışları “bazen” düzeyindedir.

3.3.CİNSİYET DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ

Tablo 3. 3. *Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular*

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	p
Önemli Sanal Kaytarma	Kadın	164	2,74	,68	,377	365	,706
	Erkek	203	2,71	,76			
Önemsiz Sanal Kaytarma	Kadın	164	2,88	,72	-,919	365	,359
	Erkek	203	2,95	,73			

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Tablo 3.3. incelendiğinde, *önemli* sanal kaytarma boyutunun cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($t=,377$ ve $p=0,706>0,05$) cinsiyet grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. *Önemsiz* sanal kaytarma boyutunun cinsiyet değişkenine farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda da ($t=-,919$ ve $p=0,359>0,05$) cinsiyet grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.4.MESLEKTEKİ HİZMET SÜRESİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 3. 4. *Meslekteki Hizmet Süresi Değişkenin İlişkin Ortalama ve Standart Sapma*

Boyutlar	Meslekteki Hizmet Süresi	N	$\bar{X}$	SS
Önemli Sanal Kaytarma	1-5 Yıl	89	2,98	,63
	6-10 Yıl	100	2,82	,72
	11-15 Yıl	63	2,62	,79
	16 Yıl ve Üstü	115	2,51	,69
	Toplam	367	2,73	72
Önemsiz Sanal Kaytarma	1-5 Yıl	89	3,04	,66
	6-10 Yıl	100	3,04	,68
	11-15 Yıl	63	2,81	,83
	16 Yıl ve Üstü	115	2,78	,72
	Toplam	367	2,92	,72

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları ile meslekteki hizmet süresine göre anlamlı bir farklılığın tespitine yönelik yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda anlamlı fark bulunmuştur ($F= 8,279$; $p=0,00<0,05$). Ortaya çıkan bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc tukey analizi yapılmıştır. Meslekteki hizmet süresi 1-5 yıl olan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları puanı ($\bar{X}=2,98$), meslekteki hizmet süresi 11-15 yıl ($\bar{X}= 2,62$) ve 16 yıl ve üstü ($\bar{X}=2,51$) olan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları puanlarından yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışlarını daha fazla sergiledikleri söylenebilir.

Tablo 3. 5. Meslekteki Hizmet Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Önemli Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	12,441	3	4,147	8,279	,000	1-5 Yıl($\bar{X}=2,98$) ile 11-15 yıl($\bar{X}=2,62$) ve 16 yıl ve üstü ($\bar{X}=2,51$) arasında; 6-10 yıl($\bar{X}=2,82$) ile 16 yıl ve üstü($\bar{X}=2,51$) arasında
	Gruplar İçi	181,819	363	0,501			
	Toplam	194,260	366				
Önemsiz Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	5,592	3	1,864	3,589	,014	6-10 yıl ($\bar{X}=3,04$) ile 16 yıl ve üstü ($\bar{X}=2,78$) arasında
	Gruplar İçi	188,510	363	0,519			
	Toplam	194,102	366				

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemsiz* sanal kaytarma davranışları ile meslekteki hizmet süresine göre anlamlı bir farklılığın tespitine yönelik yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda anlamlı fark bulunmuştur ($F= 3,589$; $p=0,014<0,05$). Ortaya çıkan bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc tukey analizi yapılmıştır. Meslekteki hizmet süresi 6-10 yıl olan öğretmenlerin *önemsiz* sanal

kaytarma davranışları puanı ($\bar{X}=3,04$), meslekteki hizmet süresi 16 yıl ve üstü olan öğretmenlerin önemsiz sanal kaytarma puanlarından ($\bar{X}=2,78$) yüksek bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle mesleki kıdemi daha az olan öğretmenlerin mesleki kıdemi fazla olan öğretmenlere oranla daha fazla önemsiz sanal kaytarma davranışı sergiledikleri söylenebilir.

3.4.1. Meslekteki Hizmet Süresi Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular

Nicel araştırma bulgularına istinaden meslekteki hizmet süresine göre öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinde anlamli fark tespit edilmiş ve anlamli farklılığın kaynaklarına ilişkin olarak öğretmenlere yöneltilen “Araştırma sonuçlarına göre mesleki kıdemi düşük olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyi, mesleki kıdemi daha yüksek olan öğretmenlere göre daha fazla çıkmıştır. Mesleki kıdemleri az olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinin daha fazla olmasının sebebi sizce ne olabilir?” sorusuna, öğretmenlerin verdiği cevaplar kategorize edilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Mesleki Kıdem Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler

Meslekteki hizmet süresine göre anlamli fark bulunan sanal kaytarma davranış düzeyleriyle ilgili olarak öğretmenler farklı gerekçeler sunmuştur (Şekil 1). Gerekçelendirmede en çok ifade edilen kategori öğretmenlerin kendi dönemlerindeki

teknolojik imkânlarıdır ($f=21$). En az değinilen kategoriler ise öğretmenlerin yetiştiği dönemin eğitim anlayışı ve öğretmenlerin sahip olduğu duygusal özelliklerdir ($f=2$). Dönemsel teknolojik imkânlarla değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Yeni nesil insanların teknolojiyi daha çok kullanması, teknolojiyi daha çok sevmesi, teknoloji hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasıdır. Mesleki kıdemi yüksek kişiler teknolojiyle daha az vakit geçirmektedir. Bu kişiler teknolojiyle vakit geçirmektense etrafındaki kişilerle sohbet etmeyi, onlardan deneyimlerinden bahsetmeyi tercih ederler.” (Ö7). Ö17 kodlu öğretmen ise bu temayla ilgili; *“Mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin yaş ortalaması daha düşük olduğu için yetişme dönemlerinde teknoloji ve internette daha fazla zaman geçirmekte ve yatkınlık oluşmaktadır. Bu sebeple alışageldiği kullanıma bağlı olarak özellikle sosyal medya kullanımında mesai saatlerinde daha fazla kaytarma yapabilmektedirler.”* Şeklinde fikir beyan etmiştir (Ö17). Öte yandan Ö24 kodlu öğretmen ise bu temayla ilgili görüşünü ; *“Birinci soruda değinmemiz gereken iki önemli nokta vardır: Mesleki kıdemi yüksek olan öğretmenlerin, kendi dönemlerinde görmüş ve geçirmiş oldukları eğitim öğretim sürecinde daha esasici ve disiplinli bir eğitim anlayışı hakimken, mesleki kıdemi düşük olan öğretmenlerin daha yapılandırmacı eğitim adı altında serbestliğin ön planda olduğu bir eğitim öğretim anlayışı hakimdir; mesleki kıdemi yüksek olan öğretmenlerin teknolojik gelişmelerin yavaş olduğu bir döneme eğitim görmesi onları teknolojik araçlardan uzak tutmuş, mesleki kıdemi düşük öğretmenlerin eğitim öğretim döneminde hızlı teknolojik gelişmelerin yaşanması onların teknolojik araçlarla geçirdiği zamana da etki etmiştir. Bahsedilen durumlar sonucunda mesleki kıdemi düşük öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinden uzak olarak teknolojik araçlarda; oyunlar, video izlemeyle ve özellikle sosyal medyada arkadaş çevresinin olmasıyla sanal kaytarma olayını daha fazla yaşamaları durumu söz konusudur. Mesleki kıdemi yüksek olan öğretmenlerin arkadaşlık ve kültürel olarak daha geleneksel anlayışta olması ve teknolojik olarak internet kullanımından uzak kalması onların sanal kaytarma düzeylerini düşürmüştür.”* şeklinde ifade etmiştir. (Ö24).

Dönemin eğitim anlayışına değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntı aşağıda verilmiştir:

“Mesleki kıdemi yüksek olan öğretmenlerin, kendi dönemlerinde görmüş ve geçirmiş oldukları eğitim öğretim sürecinde daha esasici ve disiplinli bir eğitim anlayışı hakimken, mesleki kıdemi düşük olan öğretmenlerin daha yapılandırmacı eğitim adı altında serbestliğin ön planda olduğu bir eğitim öğretim anlayışı hakimdir.” (Ö6)

Duygusal özelliklere değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntı aşağıda verilmiştir:

“Kıdem düzeyi düşük öğretmenlerin adaletsizliğe karşı içsel protesto olarak sanal kaytarmaya başvurdıklarını düşünüyorum. Bir okulda kıdemi düşük öğretmenler genel olarak maruz kaldıkları psikolojik baskının sonucu olarak idareye tepki amaçlı bunu yapabilmektedir. Bir diğer neden ise meslekte yeni olmaları ve tam olarak ne yapacaklarını bilememelerinden kaynaklıdır.” (Ö21)

3.5.KURUMDAKİ GÖREV DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ

Tablo 3. 6. Kurumdaki Görev Değişkenine İlişkin Bulgular

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	p
Önemli Sanal Kaytarma	İdareci	41	2,70	,77	-,224	365	,585
	Öğretmen	326	2,73	,72			
Önemsiz Sanal Kaytarma	İdareci	41	3,00	,85	,758	365	,124
	Öğretmen	326	2,91	,71			

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemli* ve *önemsiz* sanal kaytarma davranışlarının kurumdaki görev değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla t-testi analizi yapılmıştır. Tablo 3.6. incelendiğinde, *önemli* sanal kaytarma boyutunun kurumdaki görev değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($t = -,224$ ve $p = 0,585 > 0,05$) görev grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. *Önemsiz* sanal kaytarma boyutunun kurumdaki görev değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($t = -,758$ ve $p = 0,124 > 0,05$) görev grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

3.6.GÜNLÜK İNTERNET KULLANMA SIKLIĞI DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ

Tablo 3. 7. *Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma*

Boyutlar	Günlük İnternet Kullanımı	N	$\bar{X}$	ss
Önemli Sanal Kaytarma	1-2 Saat	204	2,57	,72
	3-4 Saat	123	2,86	,65
	5 Saat ve Üstü	40	3,14	,74
	Toplam	367	2,73	,72
Önemsiz Sanal Kaytarma	1-2 Saat	204	2,78	,69
	3-4 Saat	123	3,04	,71
	5 Saat ve Üstü	40	3,24	,78
	Toplam	367	2,92	,72

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları ortalaması ile günlük internet kullanma sıklığı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda grup ortalamalarının arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($F= 14,450$; $p=0,00<0,05$) Ortaya çıkan bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc tukey analizi yapılmıştır. Günlük internet kullanma sıklığı 1-2 saat olan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları puanı ($\bar{X}=2,57$), günlük internet kullanma sıklığı 3-4 saat ($\bar{X}=2,86$) ve 5 saat ve üstü ($\bar{X}=3,14$) olan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları puanlarından daha düşük bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle internet kullanım sıklığı/süresi arttıkça sanal kaytarma davranışları gösterme düzeyi de artmaktadır.

Tablo 3. 8. *Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları*

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Önemli Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	14,289	2	7.144	14,450	,000	1-2 saat ($\bar{X}=2,57$) ile 3-4
	Gruplar İçi	179,971	364	0,494			saat($\bar{X}=2,86$) ve 5
	Toplam	194,260	366				saat ve üstü ($\bar{X}=3,14$) arasında.
Önemsiz Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	9,799	2	4,900	9,677	,000	1-2 saat ($\bar{X}=2,78$) ile 3-4
	Gruplar İçi	184,303	364	0,506			saat($\bar{X}=3,04$) ve 5
	Toplam	194,102	366				saat ve üstü ($\bar{X}=3,24$) arasında.

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin önemsiz sanal kaytarma davranışları ile günlük internet kullanma sıklığına göre anlamlı bir farklılığın tespitine yönelik yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda anlamlı fark bulunmuştur. ($F= 9,677$; $p=0,00<0,05$) Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc tukey analizi yapılmıştır. Günlük internet kullanma sıklığı 1-2 saat olan öğretmenlerin önemsiz sanal kaytarma davranışları puanı ($\bar{X}=2,78$), günlük internet kullanma sıklığı 3-4 saat ($\bar{X}= 3,04$) ve 5 saat ve üstü ($\bar{X}=3,24$) olan öğretmenlerin önemsiz sanal kaytarma davranışları puanlarından daha düşük bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle internet kullanım sıklığı/süresi arttıkça sanal kaytarma davranışları gösterme düzeyi de artmaktadır.

3.6.1. Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular

Nicel araştırma bulgularına istinaden günlük internet kullanma sıklığı değişkenine göre öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinde anlamlı fark tespit edilmiş ve anlamlı farklılığın kaynaklarına ilişkin olarak öğretmenlere yöneltilen “Araştırma sonuçlarına göre rutin olarak günlük internet kullanma süresi fazla olan (5 saat ve üstü) öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri, günlük internet kullanma süresi daha az olan

(1-2 saat) öğretmenlerden daha fazla çıkmıştır. Bu durumun sebebi sizce ne olabilir ?” sorusuna, öğretmenlerin verdiği cevaplar kategorize edilmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. *Günlük İnternet Kullanma Sıklığı Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler*

Günlük internet kullanma sıklığına göre anlamlı fark bulunan sanal kaytarma davranış düzeyleriyle ilgili olarak öğretmenler farklı gerekçeler sunmuştur (Şekil 2). Gerekçelendirmede en çok ifade edilen kategori öğretmenlerin teknoloji ve internet bağımlılığıdır ($f=18$). En az değinilen kategori ise öğretmenlerin kendilerini geliştirme çabasıdır ($f=1$). Teknoloji ve İnternet bağımlılığına değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

Ö5 kodlu öğretmen ; “Teknoloji kullanım saati arttıkça bağımlılık da artmaktadır. Öğretmenler, ders süresi içinde farkında olmadan bile olsa sosyal medyada kendini bulabilmektedir. Günlük internet kullanım süresi az olan öğretmen daha kontrollü davranabilirken bağımlı hale gelen öğretmenler bu kontrolü sağlayamamaktadır.” şeklinde görüş belirtmiştir (Ö5). Ö14 kodlu öğretmen ise görüşünü; “Günlük İnternet kullanma süresi fazla olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinin fazla olmasını İnternete bağımlı olmalarına bağlıyorum. Tüm sosyal hayatlarını (chat ,sohbet)

bankacılık işlemlerini ve etkinliklerini internet üzerinden hallettikleri için ders zamanlarında sanal kaytarmanın fazla olması doğaldır.” şeklinde ifade etmiştir (Ö14). Öte yandan Ö26 kodlu öğretmen; “Bir günde 5 saat ve üzeri internete giren öğretmende internete girmek bir bağımlılık olmuştur. Yoksa günümüz öğretmenleri eğitimi teknolojiye uyarlamaya çalışsalar dahi bu çalışma bir günde 5 saati bulacak kadar internete girmelerini gerektirmez. Sonuç olarak yukarda değindiğim bağımlılık unsuruna geliyor. İnternette(sosyal medya) zaman normal zamandan çok daha hızlı akmakta ve bağımlı olan kişi girdiği sürenin uzunluğunun farkına varamamaktadır.” diyerek teknoloji ve internet bağımlılığına dikkat çekmiştir (Ö26).

Kendini geliştirme çabasında değişen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntı aşağıda verilmiştir:

Ö19 kodlu öğretmen bu temayla ilgili; “Günlük internet kullanma süresi fazla olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinin yüksek olmasının sebebi genç ve dinamik yaşa bağlı olarak, farklı alanlarda kendini geliştirme ve birçok konuda bilgi sahibi olmanın dışında güncel konular hakkında toplum bilgi düzeyine erişmeyi amaçlayan çalışanlardır. Bu da sanal kaytarma süresini arttırmıştır.” şeklinde görüş belirttik sanal kaytarma düzeyinin artışını kendini geliştirme çabasına bağlamıştır (Ö19).

3.7.İNTERNETE EN ÇOK ERİŞİM SAĞLANAN ARAÇ DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ

Tablo 3. 9. *İnternete En Çok Erişim Sağlanan Araç Değişkenine İlişkin Bulgular*

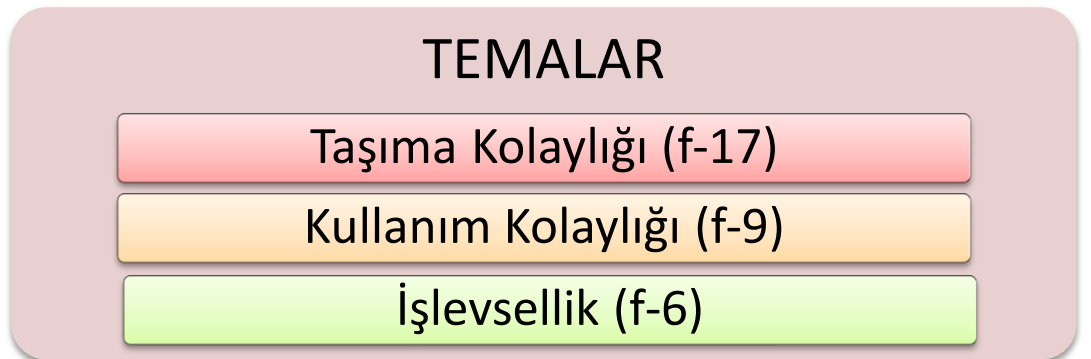
Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	p
Önemli Sanal Kaytarma	Telefon	335	2,76	,72	3,039	365	,003
	Bilgisayar	32	2,36	,69			
Önemsiz Sanal Kaytarma	Telefon	335	2,94	,72	1,841	365	,066
	Bilgisayar	32	2,69	,77			

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin önemli ve önemsiz sanal kaytarma davranışlarının internete en çok erişim sağlanan araç değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla t-testi analizi yapılmıştır. Tablo 3.9. incelendiğinde, *önemli* sanal kaytarma boyutunun internete en çok erişim sağlanan araç değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($t= 3,039$ ve $p=0,003<0,05$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Bununla beraber *önemli* sanal kaytarma boyutu için telefon değişkeninin ortalama puanları ($\bar{X}=2,76$); bilgisayar değişkeninin ortalama puanları ($\bar{X}=2,36$) olarak bulunmuştur. *Önemsiz* sanal kaytarma boyutunun kurumdaki internete en çok erişim sağlanan araç değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($t=-1,841$ ve $p=0,066>0,05$) araçlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.7.1. İnternete En Çok Erişim Sağlanan Araç Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular

Nicel araştırma bulgularına istinaden internete en çok erişim sağlanan araca göre öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinde anlamlı fark tespit edilmiş ve anlamlı farklılığın kaynaklarına ilişkin olarak öğretmenlere yöneltilen “Araştırma sonuçlarına göre internete erişim sağlarken genel olarak cep telefonu kullanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri; internete bilgisayar ile bağlanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinden fazla bulunmuştur. Bunun sebebi sizce ne olabilir ?” sorusuna, öğretmenlerin verdiği cevaplar kategorize edilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. İnternete En Çok Erişim Sağlanan Araç Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler

İnternete en çok erişim sağlanan araç değişkenine göre anlamlı fark bulunan sanal kaytarma davranış düzeyleriyle ilgili olarak öğretmenler farklı gerekçeler sunmuştur (Şekil 3). Gerekçelendirmede en çok ifade edilen kategori cep telefonunun taşıma kolaylığıdır. ($f=17$). En az değinilen kategori ise cep telefonunun işlevselliğidir ($f=6$). Cep telefonunun taşıma kolaylığına değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

Telefonun taşıma kolaylığına değinen Ö4 kodlu öğretmen; *“Cep telefonu kullanım kolaylığı bakımından bilgisayara oranla avantajlı konumdadır. Taşınabilir olması ve daha küçük olması daha da önemlisi iletişim aracı olarak kullanılması, telefonu sanal kaytarmaya uygun hale getirmiştir.”* şeklinde görüş beyan etmiştir (Ö4). Ö11 kodlu öğretmen ise ; *“Çünkü bilgisayarı kullanabilmek için belli bir mekana bağlı olursunuz. Ama telefon sürekli yanınızda ve her zaman elinizin altında, onun için telefon kullanılır. Hem kolay hem de ulaşılabilirliği daha fazla olduğu için kaytarmanın telefondan yapılması daha fazladır.”* diyerek bu temaya dikkat çekmiştir (Ö11). Ö23 kodlu öğretmen; *“Akıllı telefonların ebatlarının küçük olması her an yanımızda olması kullanımını kolaylaştırmıştır. Bence bu sebepten birey bilgisayara girip sosyal mecralarda zaman geçirmez. Ama tek tuşla ulaşabildiği telefondan bunu rahatlıkla yapar.”* şeklinde fikrini beyan ederek telefonun taşıma kolaylığına vurgu yapmıştır (Ö23).

Cep telefonunun işlevselliğine değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntı aşağıda verilmiştir:

Ö8 kodlu öğretmen ise; *“Günümüzde akıllı telefonlar birçok işlevde kullanılmaktadır. Cebimizde taşıdığımız akıllı telefonları her yere götürebiliriz. Her ortamda sürekli elimizde olduğu için iş yerinde de kullanılmaktayız. Cep telefonundan internetin yanı sıra konuşma ve tüm günlük işlerimizi yapabilmek gibi birçok şeyi aynı anda yapabildiğimiz için bilgisayara göre daha işlevseldir.”* şeklinde görüşünü ifade ederek telefonun işlevsel oluşundan ötürü telefonla internete giren öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyinin daha fazla olduğuna vurgu yapmıştır (Ö8).

3.8.KURUMDA KULLANILAN İNTERNET ERİŞİMİ DEĞİŞKENİNE AİT BULGULARIN İNCELENMESİ

Tablo 3. 10. Kurumda Kullanılan İnternet Erişimi Değişkenine Ait Bulgular

Boyut	Kurumda Kullanılan İnternet Erişimi	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	p
Önemli Sanal Kaytarma	Mobil	305	2,73	,69	,370	363	,711
	Kurumdaki Wi-Fi Ağı	60	2,69	,88			
Önemsiz Sanal Kaytarma	Mobil	305	2,92	,70	,252	363	,801
	Kurumdaki Wi-Fi Ağı	60	2,90	,85			

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemli* ve *önemsiz* sanal kaytarma davranışlarının kurumda kullanılan internet erişimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla t-testi analizi yapılmıştır. Tablo 3.10. incelendiğinde, *önemli* sanal kaytarma boyutunun kurumda kullanılan internet erişimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($t = ,370$ ve $p = 0,711 > 0,05$) gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. *Önemsiz* sanal kaytarma boyutunun kurumda kullanılan internet erişimi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda ($t = ,252$ ve $p = 0,801 > 0,05$) gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.9.YAŞ DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULARIN İNCELENMESİ

Tablo 3. 11. Yaş Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma

Boyutlar	Yaş	N	$\bar{X}$	SS
Önemli Sanal Kaytarma	22-27	46	2,96	,65
	28-33	82	2,98	,70
	34-39	109	2,75	,72
	40 ve Üstü	130	2,47	,69
	Toplam	367	2,73	,72
Önemsiz Sanal Kaytarma	22-27	46	3,16	,68
	28-33	82	3,08	,70
	34-39	109	2,91	,77
	40 ve Üstü	130	2,74	,67
	Toplam	367	2,92	,72

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma ile yaşa göre anlamlı bir farklılığın tespitine yönelik yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda anlamlı fark bulunmuştur ($F= 11,467$; $p=0,00<0,05$). Ortaya çıkan bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc tukey analizi yapılmıştır. 40 yaş ve üstü olan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları puanı ($\bar{X}=2,47$); 22-27 yaş ($\bar{X}= 2,96$), 28-33 yaş ($\bar{X}=2,98$) ve 34-39 yaş ($\bar{X}=2,75$) aralığında olan öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma davranışları puanlarından daha düşük bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle yaş arttıkça sanal kaytarma davranışlarının düzeyinde azalma görülmektedir.

Tablo 3. 12. Yaş Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Önemli Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	16,816	3	5,605	11,467	,000	40 yaş ve üstü($\bar{X}=2,73$) ile;22-27 yaş($\bar{X}=2,96$),28-33 yaş($\bar{X}=2,98$) ve 34-39 yaş($\bar{X}=2,75$) arasında
	Gruplar İçi	177,444	363	0,489			
	Toplam	194,260	366				
Önemsiz Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	8,816	3	2,939	5,757	,001	40 yaş ve üstü($\bar{X}=2,74$) ile;22-27 yaş($\bar{X}=3,16$) ve 28-33 yaş($\bar{X}=3,08$) arasında
	Gruplar İçi	185,287	363	0,510			
	Toplam	194,102	366				

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemsiz* sanal kaytarma ile yaşa göre anlamlı bir farklılığın tespitine yönelik yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda anlamlı fark bulunmuştur ($F=5,757$; $p=0,01<0,05$) Ortaya çıkan bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc tukey analizi yapılmıştır. 40 yaş ve üstü olan öğretmenlerin *önemsiz* sanal kaytarma davranışları puanı ($\bar{X}=2,74$); 22-27 yaş ($\bar{X}=3,16$) ve 28-33 yaş ($\bar{X}=3,08$) aralığında olan öğretmenlerin *önemsiz* sanal kaytarma davranışları puanlarından daha düşük bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle yaş arttıkça sanal kaytarma davranışlarının düzeyinde azalma görülmektedir.

3.9.1. Yaş Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular

Nicel araştırma bulgularına istinaden yaşa göre öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinde anlamlı fark tespit edilmiş ve anlamlı farklılığın kaynaklarına ilişkin olarak öğretmenlere yöneltilen “Araştırma sonuçlarına göre 40 yaş ve üstü

öğretmenlerin diğer yaş gruplarına göre daha az sanal kaytarma davranışı gösterdikleri görülmüştür. Bu durumun sebebi sizce ne olabilir ?” sorusuna, öğretmenlerin verdiği cevaplar kategorize edilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Yaş Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler

Yaşa göre anlamlı fark bulunan sanal kaytarma davranış düzeyleriyle ilgili olarak öğretmenler farklı gerekçeler sunmuştur (Şekil 4). Gerekçelendirmede en çok ifade edilen kategori öğretmenlerin teknolojik gelişmelere uyumudur. ($f=16$). En az değinilen kategori ise öğretmenlerin yaşam tarzıdır ($f=3$). Teknolojik gelişmelere uyuma değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

Anlamlı farkın kaynağına ilişkin fikir beyan eden Ö1 kodlu öğretmen ; “40 yaş üstü öğretmen grubunun en hareketli oldukları 20 yıl öncesinde internet erişimi ve teknolojik cihazların sosyal ortamda yetersizliği, onların yeni çağa ve yeni düzene ayak uydurmasını engellemiştir. Belirli bir yaş üstü bireylerin çoğunluğunun yeni öğrenmelere kapalı olması da bu duruma etki etmiştir. Bunların sonucunda teknolojik cihazların varlığına kolay uyum sağlanmaması 40 yaş üstü öğretmenlerde sanal kaytarma durumunu azaltmıştır.” diyerek teknolojik gelişmelere uyum konusuna dikkat çekmiştir (Ö1). Aynı şekilde Ö10 kodlu öğretmen de “40 yaş üstü öğretmenlerin çoğu teknolojiyi sadece çok zaruri durumlarda kullanmaktadır. Teknolojiye hakim

değillerdir. Bu yüzden de sanal kaytarma düzeyleri daha düşüktür.” şeklinde görüş beyan ederek bu hususa vurgu yapmıştır. **(Ö10)** Ö13 kodlu öğretmen; “40 yaş üstü öğretmenler teknoloji ve dolayısı internet ile geç tanıştı. Geçmişten gelen veya kişiliği ile ilgili bir merakı yoksa ancak bir noktaya kadar kullanır.” İfadesini kullanmıştır. **(Ö13)** “Ülkemizde internet kullanımının gençler arasında daha yaygın olduğu bilinmektedir. Özellikle Z kuşağının internet ve dijital araçlara yönelimleri ve bağımlılıklarından dolayı sanal kaytarmayı bilinçli ya da farkında olmadan yapmaları öngörülebilir. Ayrıca 40 yaş üstü öğretmenlerin internet ve dijital araç gereçlerle geç tanışmaları ve eski usule göre hareket etmelerinin bu konuda önemli olduğunu düşünüyorum.” diyen Ö27 kodlu öğretmen ise teknolojik gelişmelere uyum hususunun sanal kaytarma düzeyini etkilediğini belirtmiştir **(Ö27)**.

Yaşam tarzına değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntı aşağıda verilmiştir:

“40 yaş üstü öğretmenlerin kuşak olarak, oturmuş bir hayat dengesi vardır. Hızlı yaşam koşulları ve değişimden ziyade konfor alanında yaşamak ve karmaşık işlerden uzak durmak daha cazip gelmiş olabilir.” **(Ö2)**

3.10. MEVCUT KURUMDAKİ ÇALIŞMA SÜRESİ DEĞİŞKENİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 3. 13. Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma

Boyutlar	Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi	N	$\bar{X}$	SS
Önemli Sanal Kaytarma	1-5 Yıl	273	2,74	,71
	6-10 Yıl	72	2,78	,74
	11 Yıl ve Üstü	22	2,25	,75
	Toplam	367	2,59	,72
Önemsiz Sanal Kaytarma	1-5 Yıl	273	2,92	,73
	6-10 Yıl	72	3,04	,73
	11 Yıl ve Üstü	22	2,51	,59
	Toplam	367	2,82	,72

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma ile mevcut kurumdaki çalışma süresine göre anlamlı bir farklılığın tespitine yönelik yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda anlamlı fark bulunmamıştır ($F= 2,141$; $p=0,095>0,05$).

Tablo 3. 14. *Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları*

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Önemli Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	3,377	3	1,126	2,141	,095	Anlamlı Fark
	Gruplar İçi	190,883	363	0,526			Yoktur.
	Toplam	194,260	366				
Önemsiz Sanal Kaytarma	Gruplar Arası	4,519	3	1,506	2,884	,036	11 yıl ve üstü ($\bar{X}=2,51$) ile; 1-5 yıl($\bar{X}=2,92$) ve 6-10 yıl($\bar{X}=3,04$) arasında
	Gruplar İçi	189,583	363	0,522			
	Toplam	194,102	366				

Kaynak: Anket sonuçlarından hazırlanmıştır.

Öğretmenlerin *önemsiz* sanal kaytarma ile mevcut kurumdaki çalışma süresine göre anlamlı bir farklılığın tespitine yönelik yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda anlamlı fark bulunmuştur ($F= 2,884$; $p=0,036<0,05$). Ortaya çıkan bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla post-hoc tukey analizi yapılmıştır. Mevcut kurumdaki çalışma süresi 11 yıl ve üstü aralığında olan öğretmenlerin önemsiz sanal kaytarma davranışları puanı ($\bar{X}=2,51$); mevcut kurumdaki çalışma süresi 1-5 yıl ($\bar{X}=2,92$) ve 6-10 yıl ($\bar{X}=3,04$) aralığında olan öğretmenlerin önemsiz sanal kaytarma davranışları puanlarından daha düşük bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle mevcut kurumda çalışma süresi arttıkça sanal kaytarma davranışları düzeyi azalmaktadır.

3.10.1. Mevcut Kurumdaki Çalışma Süresi Değişkeninde Anlamlı Farkın Kaynaklarına İlişkin Nitel Bulgular

Nicel araştırma bulgularına istinaden mevcut kurumdaki çalışma süresine göre öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinde anlamlı fark tespit edilmiş ve anlamlı farklılığın kaynaklarına ilişkin olarak öğretmenlere yöneltilen “Araştırma sonuçlarına

göre mevcut kurumda çalışma süresi daha fazla olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri; mevcut kurumda daha kısa süre çalışan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinden daha düşük bulunmuştur. Bunun sebebi sizce ne olabilir ?” sorusuna, öğretmenlerin verdiği cevaplar kategorize edilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Mevcut Kurumda Çalışma Süresi Değişkeninde Anlamli Farkın Kaynaklarına İlişkin Fikirler

Mevcut kurumda çalışma süresine göre anlamli fark bulunan sanal kaytarma davranış düzeyleriyle ilgili olarak öğretmenler farklı gerekçeler sunmuştur (Şekil 5). Gerekçelendirmede en çok ifade edilen kategori kurum kültürüdür. (f=10). En az değinilen kategori ise öğretmenlerin iş yüküdür (f=3). Kurum kültürüne değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

Ö9 kodlu öğretmen; “Mevcut kurumda uzun süre çalışan kişilerin kurum içi disipline olan bağılılığı daha fazladır ve bu kişilerin sanal kaytarma süreleri daha azdır.” diyerek kurum kültürünün önemine dikkat çekmiştir (Ö9). Bunun yanında Ö22 kodlu öğretmen de “Özellikle örgüt kültürünün oluşması fazla kalınan okullarda yüksek olur bu yüzden o kesimde bulunan öğretmenler konuşma dostluk kurma gibi durumların içinde olduğu

için sanal kaytarma yı pek yapmaz ama okulda yeni gelen ve grup içerisinde yer alan öğretmenlerin örgüt kültürü ve o örgüte aidiyet tam manasıyla gelişmediği için zamanını internet ve telefonda geçindirmeye çalışır. Bu yüzden olduğunu düşünüyorum.” diyerek aynı temaya vurgu yapmıştır (Ö22). Aynı şekilde Ö25 kodlu öğretmen *“Bu durumun temel sebebi bana göre kurum kültürünü benimsemelerinden ötürüdür.”* Şeklinde görüş beyan ederek kurum kültürüne dikkat çekmiştir (Ö25).

Öğretmenlerin iş yüküne değinen öğretmenlerin ifadelerinden yapılan doğrudan alıntı aşağıda verilmiştir:

Ö15 kodlu öğretmen ; *“Okullarda genelde tecrübeli öğretmenlere daha fazla ders verilir. Bu sebepten iş yükleri biraz daha fazla olur. Uygulanan çalışma saatlerinin, insani düzeyde olduğu sürece, bireye olumlu etkileri olduğunu ve verimliliğini artırdığını düşünüyorum. Çalışma saatleri uzun olduğunda kendini kaybedecek kadar odaklanabilir ve internet kullanımını azaltır. Çalışma saatleri kısa olduğunda da yeterli bağı ve konsantrasyonu sağlayamayacağını düşünüyorum. Bu da bireyi sanal kaytarmaya sevk edecektir.”* şeklindeki görüşüyle iş yükünün fazlalığının sanal kaytarmaya sebebiyet verebileceğini dile getirmiştir (Ö15).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin olarak ulaşılan sonuçlara, bu sonuçlara dair tartışmaya ve sonuçlara ilişkin getirilen önerilere değinilmiştir.

4.1.SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarını sergileme sıklıkları “bazen” düzeyinde bulunmuştur. “Bazen” düzeyi beşli dereceleme değerlendirme tablosuna göre “orta” düzeye tekabül etmektedir. Sanal kaytarmanın alt boyutları incelendiğinde hem *önemli* sanal kaytarma boyutunun hem de *önemsiz* sanal kaytarma boyutunun düzeyleri “bazen” olarak tespit edilmiştir. Alt boyutlardan hareketle öğretmenlerin daha çok *önemsiz* sanal kaytarma boyutundaki davranışları sergiledikleri görülmüştür. Bunun sebebi öğretmenlerin mesai kavramlarının diğer çalışanlara göre daha farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü öğretmenler ders esnasında aralıksız mesai yapmak durumunda olduklarından sanal kaytarma davranışlarını sıklıkla sergileyememektedir. Ders esnasında sadece çok kısa bir süre sanal kaytarma davranışları sergileyebilmektedirler. Alt boyutların “bazen” düzeyinde çıkmasının sebebi bu şekilde ifade edilebilir. Araştırmaya paralel olarak Güllü (2020)’nın İstanbul ili Ataşehir, Bağcılar, Ümraniye ve Üsküdar ilçe sınırları içerisindeki ortaokullarda görev yapan öğretmenleri örneklem olarak seçtiği çalışmada, öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında Sarıca (2020) tarafından Denizli ili Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerinde görev yapan ilkökul öğretmenleri üzerinde yapılan çalışmada öğretmenlerin siber kaytarma düzeylerinin düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Arık (2016) tarafından İstanbul ilindeki eğitim fakülteleri bünyesinde görev yapan öğretim elemanları üzerinde yapılan çalışmada, öğretim elemanlarının *önemsiz* sanal kaytarma davranışlarının orta; *önemli* boyutunda ve toplam sanal kaytarma davranış düzeylerinin ise düşük olduğu tespit edilmiştir. Sarıca (2020) ve Arık (2016) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarının bu çalışmanın sonuçlarından farklı çıkmasının sebebi

örneklemelerinin farklı kademelerde ve farklı şehirlerde görev yapması olarak gösterilebilir. Öte yandan Page (2015) tarafından öğretmenlerin okulda kişisel internet kullanımı ile ilgili kaygılarıyla alakalı yapılan çalışmada öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarına sıklıkla başvurdıkları tespit edilmiştir. Lim ve Teo (2005) tarafından yapılan çalışmada bireylerin yetişkin sitelerine girmek gibi sanal kaytarma davranışlarını çok az düzeyde yaptıkları; kişisel e-posta alıp göndermek gibi sanal kaytarma davranışlarını ise daha sık yaptıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya göre öğretmenlerin *önemli* sanal kaytarma alt boyutunda en çok facebook, instagram, twitter vb. sosyal içerikli ağlara katılma gibi sanal kaytarma davranışı sergiledikleri görülmüştür. Günümüzde iletişimin ve eğlencenin daha çok sanallaştığı bir ortamda sosyal içerikli ağlar önemli bir rol oynamaktadır. Buna bağlı olarak toplumda hızla artan bir sosyal medya bağımlılığı ortaya çıkmaktadır. Bu bağımlılık öğretmenlerin sosyal ağları mesai saatlerinde de kullanmasına yol açabilmektedir. Nitekim Tekin (2019) tarafından öğretmenler üzerinde yapılan çalışma, öğretmenlerin %53'ünün orta ve yüksek derecede sosyal medya bağımlısı olduklarını ortaya koymuştur. Öte yandan Çelik (2018) tarafından yapılan çalışmada günlük internet kullanım süresi yüksek olan öğretmenlerin sosyal medya bağımlılık düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Avcı (2020) ise yaptığı çalışmada öğretmenlerin çoğunluğunun günde 2-3 saat sosyal medya kullandıklarını tespit etmiştir. Alan yazındaki araştırmaların da ışığında öğretmenler arasında sosyal medya kullanımının oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla *önemli* boyutunda sosyal içerikli ağlara katılımın en çok sergilenen sanal kaytarma davranışı olmasında sosyal medya bağımlılığı sebep olarak gösterilebilir. Sosyal medya bağımlılığı, öğretmenlerde kaytarma davranışına yol açmakla beraber kendilerinden alınan verimi de düşürmekte ve motivasyon kaybına yol açmaktadır Diğer yandan Döş ve Şahin (2019) tarafından yapılan araştırmada sosyal medya bağımlılığının öğretmenlerde motivasyon düşüklüğüne sebep olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında sosyal medya bağımlılığı öğretmenlerin zaman problemi yaşamalarına da sebep olabilmektedir. Bununla ilgili Tekin (2019), sosyal medya bağımlılık seviyesi yüksek olan öğretmenlerin genel erteleme davranışlarını daha sık gösterdiklerini tespit etmiştir.

Önemsiz alt boyutunda en çok sergilenen sanal kaytarma davranışı EFT, havale gibi internet üzerinden bankacılık işlemleri yapmak olarak tespit edilmiştir. Bilindiği üzere bankacılıkta bazı işlemler sadece belirli günlerde ve belirli saatlerde gerçekleştirilmektedir. Birçok banka Eft gibi işlemleri sadece belirli saatler aralığında gerçekleştirmektedir. Gerek devlet bankalarında gerek özel bankalarda bu konuyla ilgili benzer uygulamalara rastlanmaktadır. Bu durum mobil bankacılık işlemleri için de geçerlidir. İş bankası, Eft saatlerini 08.30-17.00 olarak belirtmiştir (İş bankası, 2021). Qnb Finansbank ise bu saatleri 08.00-17.30 olarak belirlemiştir (Qnb Finansbank,2021). Akbank ise 08.00-17.15 olarak belirlemiştir (Akbank, 2021). Bu saatler genel olarak mesai saatlerine tekabül etmektedir. Öğretmenlerin kredi, fatura, EFT gibi bazı ödemelerinin de günlük ve sadece mesai saatlerinde gerçekleşebilmesi, bu sanal kaytarma davranışının en çok sergilenmesine sebep olarak gösterilebilir.

Öğretmenlerin en az yaptığı sanal kaytarma davranışı *önemli* alt boyutta eğlence amaçlı veya boş zaman doldurmak için oyun oynamak olarak tespit edilmiştir. Oyun oynamak her ne kadar cazip bir aktivite olsa da oyun oynamanın uzun soluklu bir iş olması ve öğretmenlerin ders süresini boşa harcamak istememeleri, buna sebep olarak gösterilebilir. Öte yandan günümüz oyunları anlık takip gerektiren süreçlere sahip olduğundan ders esnasında takipleri pek mümkün olmamaktadır. Bununla beraber günümüzdeki çoğu oyunun çevrimiçi oynanması ve aynı anda birden çok oyuncuya ihtiyaç duyulmasından ötürü yeterli sayıyı hemen yakalamak bazen mümkün olmayabilmektedir. Bunlar, oyun oynama aktivitesinin sanal kaytarma davranışları arasında en az sergilenen davranışlardan olmasına sebep olarak gösterilebilir. *Önemsiz* alt boyutta ise yatırım ile ilgili web sitelerini takip etmek olarak tespit edilmiştir. Bu sanal kaytarma davranışlarının öğretmenler tarafından daha az yapılmasının sebebi, *önemli* alt boyutu için öğretmenlerin ders saatlerinin kesintisiz olmasından ötürü buna fırsat bulamamaları, okulda boş zamanlarının pek olmaması olarak gösterilebilir. *Önemsiz* alt boyutu için bu durumun sebebi öğretmenlerin uzmanlık alanları gereği yatırım, finans, borsa gibi konularda pek bilgi sahibi olmamaları olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında öğretmenlerin genel olarak sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerden gelmeleri ve öğretmenliğin gelir düzeyi pek yüksek olmayan bir meslek olması nedeniyle yatırımlara pek zaman ayıramadıkları söylenebilir. Öte yandan

öğretmenlerin devlet memuru zihniyetine bağlı olarak daha çok ev, araba gibi fiziksel yatırımlara yönelmesi borsa ve finans gibi riski yüksek yatırımlara yönelmelerinin önüne geçebilmektedir.

Öğretmenlerin cinsiyete göre sanal kaytarma davranış düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Diğer bir ifadeyle hem kadın hem de erkek öğretmenlerin sanal kaytarma davranış düzeyleri “bazen” düzeyindedir ve aralarında anlamlı bir fark yoktur. Bu bulgu, sanal kaytarma ile ilgili yapılan bazı çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. (Anandarajan ve Simmers, 2004; Kaplan ve Çetinkaya, 2016; Kılıç , 2017; Örucü ve Yıldız, 2014; Özdemir, 2016; Ünal ve Tekdemir, 2017). Buna karşın Ahmad ve Omar (2017), Andreassen, Torsheim ve Pallesen (2014), Blanchard ve Henle (2008), Güllü (2020), Lim ve Chen (2012), Sarıca (2020), Özdemir ve Demir (2015) ve Vitak, Crouse ve LaRose (2011) tarafından yapılan çalışmalarda sanal kaytarma ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan elde edilen bulguya göre erkeklerin, kadınlara oranla daha fazla sanal kaytarma davranışı sergiledikleri görülmüştür. Öte yandan Knight (2017) tarafından yapılan çalışmada sanal kaytarma ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş olup; kadınların erkeklere oranla sanal kaytarmaya daha meyilli oldukları tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre sanal kaytarma davranış düzeylerinde anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Tüm kıdem gruplarının sanal kaytarma davranış düzeyleri “bazen” olsa da 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenler, 16 yıl ve üzeri öğretmenlere nazaran daha fazla sanal kaytarma davranışı sergilemektedirler. Genel olarak bakıldığında ise kıdem yılı azaldıkça sanal kaytarma davranışlarının arttığı ifade edilebilir. Bu durum 1-5 yıl arası kıdeme sahip olan öğretmenlerin jenerasyon olarak daha genç olmaları ve teknoloji kullanımına daha hakim olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Araştırmanın nitel bölümünde yapılan görüşmede bu farklılığın sebebi, öğretmenlere göre dönemin teknolojik imkânlarıdır. Kıdemi düşük olan öğretmenler yaş itibarıyla daha gençtir ve teknoloji ile daha iç içedir. Teknoloji ve interneti daha sık kullanan bu öğretmenlerin sanal kaytarma davranışları da buna bağlı olarak daha sık olmaktadır. Kıdemi yüksek olan öğretmenler ise yaş olarak büyük olduklarından yetiştikleri dönemde teknolojik imkânlar bu kadar yaygın ve gelişkin değildi. Bu

sebeple kıdemi yüksek olan öğretmenler teknolojiye biraz daha yabancı kalabilmektedir. Bu durum sanal kaytarma davranışlarını da daha az yapmalarına yol açmaktadır. Ayrıca kıdemi yüksek olan öğretmenlerin daha tecrübeli ve iş disiplinine daha çok bağlı olmaları da bu durumun bir başka bir sebebi olarak söylenebilir. Gerek alan yazına gerek öğretmen görüşlerine bakıldığında bir örtüşme olduğu görülmektedir. Sanal kaytarma ile mesleki kıdemin anlamlı farklılık göstermesi başka çalışmalarca da desteklenmektedir. (Anandarajan ve Simmers, 2004; Candan ve İnce, 2016; Doorn, 2011; Kılıç ve Kocabaş, 2017). Öte yandan Akça (2013), Cihan (2018), Kaplan ve Çetinkaya (2014) ve Serttaş (2016) tarafından yapılan çalışmalarda mesleki kıdem değişkeni ile sanal kaytarma arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin kurumdaki göreve göre sanal kaytarma davranışlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre öğretmenlerin sanal kaytarma davranışı kurumdaki görev pozisyonuna göre değişmemektedir. Bu bulgu, Özdemir (2016)'ın Aksaray Üniversitesinde görev yapan akademik personel ve idari personeller üzerinde yapılan çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna karşın Sadıç (2019) tarafından üniversite personeli üzerinde yapılan çalışmada sanal kaytarma ile görev pozisyonu değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Buna göre akademik personelin idari pozisyonundaki personellerden daha sık sanal kaytarma davranışı sergiledikleri görülmüştür. Öte yandan Kurun (2019) da okul yöneticileri üzerine yaptığı çalışmada okulda idari pozisyonda görev yapan personellerin sanal kaytarma düzeylerinin “çok az” düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin günlük internet kullanma sıklığına göre sanal kaytarma davranış düzeylerinde anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Tüm grupların sanal kaytarma davranışları “bazen” düzeyinde olsa da günlük 5 saat ve üstü internet kullanan öğretmenler günde 1-2 saat internet kullanan öğretmenlere göre daha fazla sanal kaytarma davranışı göstermektedir. Bu sonuca göre günlük internet kullanma süresi arttıkça sanal kaytarma davranışının gösterilme sıklığının arttığı görülmektedir. Araştırmanın nitel bölümünde yapılan görüşmede bu farklılığın sebebi, öğretmenlere göre teknoloji ve internet bağımlılığıdır. Günlük internet kullanma süresi yüksek olan öğretmenler hayatlarını internet odaklı yaşamaya başladıklarından zamanla bağımlı hale gelebilmektedirler. Günlük internet kullanma süresi düşük olan öğretmenler bu konuda

daha kontrollü davranabilmekte ve sadece zaruri durumlarda interneti kullanmaktadırlar. Bu durum, günlük internet kullanma süresi yüksek olan öğretmenlerin daha sık sanal kaytarma davranışı sergilemelerinde bir sebep olarak gösterilebilir. Serttaş (2016) da turizm işletmelerinin ön büro hizmetlerinde çalışanlar üzerinde yaptığı çalışmada günlük internet kullanım süresi daha fazla olan çalışanların daha fazla iş dışı amaçla internette gezindiğini ortaya koymuştur. Bu durumda, bu çalışanların daha fazla sanal kaytarma yaptıkları söylenebilir. Bunun yanında Kılıç (2017) tarafından yapılan çalışmada 3 saatten fazla internette zaman geçiren öğretmenlerin daha fazla sanal kaytarma davranışı sergiledikleri belirtilmiştir. Bu bulgular, bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Öte yandan Akça (2013) ve Cihan (2018) tarafından yapılan çalışmalarda sanal kaytarma faktörleri ile internet kullanım süresi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Öğretmenlerin internete en çok erişim sağlanan araca göre sanal kaytarmanın tüm alt boyutları arasında ilişki olup olmadığı incelenmiş ve *önemsiz* sanal kaytarma boyutunda herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilmezken, *önemli* sanal kaytarma boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre sanal kaytarmanın *önemli* alt boyutunda, internete erişim için telefon kullanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyi, bilgisayar kullanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre internete erişim için cep telefonunu kullanan öğretmenlerin sanal kaytarma davranışı gösterme sıklığının daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun sebebi telefonun taşınmasının kolay olması ve kullanımının daha pratik olması olabilir. Araştırmanın nitel bölümünde yapılan görüşmede bu farklılığın sebebi, öğretmenlere göre cep telefonunun taşınma ve kullanım kolaylığıdır. Akıllı telefonlar taşınması ve kullanımı daha kolay olan cihazlardır Hem bu kolaylıklar hem de daha işlevsel olması internete erişim için akıllı telefonların tercih edilebilirliğini arttırmıştır. Her yerden internete erişim imkânı sunduğu için öğretmenlerde sanal kaytarma davranışını arttırdığı söylenebilir. Serttaş (2016) da turizm işletmelerinin ön büro hizmetlerinde çalışanlar üzerinde yaptığı çalışmada cep telefonu ile sanal kaytarma davranışının sıklıkla gerçekleştiği sonucuna ulaşmıştır. Serttaş (2016) tarafından elde edilen sonuç, araştırmamızın bu bulgusunu desteklemektedir. Öte yandan Cihan (2018) tarafından Aksaray Üniversitesinde yapılan çalışmalarda sanal kaytarma faktörleri ile

internet nereden girildiği değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca Alharti (2018) tarafından yapılan çalışmada bireylerin mobil cihazlar vasıtasıyla yaptıkları sanal kaytarma düzeyleri düşük seviyede bulunmuştur. Elde edilen sonuç bu araştırmadan elde edilen sonuçla çelişmektedir.

Öğretmenlerin kurumda kullanılan internet erişimine göre sanal kaytarma davranışlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre öğretmenlerin sanal kaytarma davranışı kurumda kullanılan internet erişimine göre değişmemektedir. Öğretmenlerin %83'ü kurum içerisinde kendisine ait mobil interneti kullandığını; %17'si ise kuruma ait wi-fi ağını kullandığını belirtmiştir. Akıllı telefon kullanımının yaygınlaşmasıyla artan mobil internet ağı, öğretmenlerin başka bir internet ağına olan ihtiyacını ortadan kaldırmıştır. Alharti (2018) tarafından yapılan çalışmada da internet kullanım türü ile sanal kaytarma davranış arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç araştırmamızdan elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Öğretmenlerin yaşa göre sanal kaytarma davranış düzeylerinde anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Buna göre sanal kaytarmanın tüm alt boyutlarında 40 ve üzeri yaşında olan öğretmenlerin diğer yaş gruplarına göre daha az sanal kaytarma davranışı sergiledikleri görülmektedir. *Önemli* alt boyutunda 28-33 yaş grubunda, *önemsiz* alt boyutunda ise 22-27 yaş grubundaki öğretmenlerin daha fazla sanal kaytarma davranışı sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu sonuca göre genel olarak yaşça daha genç olan öğretmenlerin, yaşça daha büyük olan öğretmenlerden daha fazla sanal kaytarma davranışı sergiledikleri ifade edilebilir. Bunun nedeni genç öğretmenlerin internet ve teknolojiyle daha haşır neşir olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Kuyucu (2017) tarafından yapılan çalışmada yaşça 21-23 aralığında olan gençlerin akıllı telefon ve mobil internet kullanım anlamda daha bağımlı oldukları belirlenmiştir. Ancak Malachowski (2017) tarafından yapılan araştırmada yaşlı insanların genç insanlara göre daha fazla kaydardığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni uzun yıllar aynı işte çalışmaktan ötürü sıkılma veya daha fazla dinlenme ihtiyacı olabilir. Araştırmanın nitel bölümünde yapılan görüşmede bu farklılığın sebebi, öğretmenlere göre teknolojik gelişmelere uyum ve kuşak farkı olarak ifade edilmiştir. 40 yaş üstü öğretmenlerin yetiştiği dönem ile günümüz kıyaslandığında teknolojik imkanlar açısından büyük bir fark vardır. Dolayısıyla bu yaş grubundaki öğretmenlerin çağın teknolojik gelişmelerine uyum

sağlaması güçleşebilmektedir. Genç öğretmenler ile yaşça daha büyük öğretmenler arasındaki farklılığın bir başka sebebi de kuşak farkı olarak ifade edilebilir. Genç öğretmenlerin gelişmelere biraz daha açık olması ve değişen zamana daha hızlı uyum sağlaması bu farkın sebeplerdendir. Tüm bu sebepler, 40 yaş ve üzeri grubun sanal kaytarma davranışlarını da daha az yapmalarına yol açmaktadır. Sanal kaytarma ile yaş değişkeninin anlamlı farklılık göstermesi başka çalışmalarca da desteklenmektedir (Andressen, Torsheim ve Pallesen, 2014; Arık, 2016; Çınar ve Karcıoğlu, 2015; Örucü ve Yıldız, 2014; Sadıç, 2019; Ünal ve Tekdemir, 2015; Vitak, Crouse ve LaRose, 2011). Öte yandan Ahmad ve Omar (2017), Akça (2013), Alharti (2018), Candan ve İnce (2016), Fındıklı (2016), Kurun (2019), Kılıç (2017), Knight (2017) ve Serttaş (2016), tarafından yapılan çalışmalarda yaş değişkeni ile sanal kaytarma arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin mevcut kurumdaki çalışma süresine göre sanal kaytarma düzeylerinde *önemli* sanal kaytarma alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmazken, *önemsiz* sanal kaytarma boyutunda anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre *önemsiz* alt boyutunda 6-10 yıl kıdeme sahip olan öğretmenlerin 11 yıl ve üstü öğretmenlere göre daha fazla sanal kaytarma davranışı sergiledikleri ifade edilebilir. Bu sonuca göre genel olarak mevcut kurumda çalışma süresi daha fazla olan öğretmenlerin, mevcut kurumdaki çalışma süresi daha az olan öğretmenlere göre daha az sanal kaytarma davranışı sergiledikleri söylenebilir. Bu durum aynı kurumda daha uzun süre çalışan öğretmenlerin çalıştıkları kurumu sahiplendikleri şeklinde ifade edilebilir. Araştırmanın nitel bölümünde yapılan görüşmede bu farklılığın sebebi, öğretmenlere göre kurum kültürü ve aidiyet duygusudur. Mevcut kurumda uzun süre çalışan öğretmenlerin kurum içi disipline bağlılığı daha fazladır. Ayrıca kurumda yıllarca çalışmış olmanın verdiği tecrübe ve kurum kültürüne olan aşinalık bu öğretmenlerin aidiyet duygusunu da arttırmaktadır. Dolayısıyla bu sebepler ışığında mevcut kurumda çalışma süresi fazla olan öğretmenlerin daha az sanal kaytarma davranışı sergiledikleri söylenebilir. Sadıç (2019) tarafından yapılan çalışmada da bu sonuca paralel çıkarımlar elde edilmiştir. Ancak Cihan (2018) ve Kurun (2019) mevcut kurumdaki çalışma süresi ile sanal kaytarma arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemişlerdir.

4.2.ÖNERİLER

Bu bölümde sanal kaytarma ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara yol göstermesi açısından çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında bazı önerilerde bulunulmuştur. Öneriler aşağıda yer almaktadır.

4.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- 1) Sanal kaytarma gibi olumsuz sonuçları olan davranışların kontrol edilebilmesi adına Milli Eğitim Bakanlığı tarafından şeffaf ve denetlenebilir bir şekilde öğretmenlerin ders esnasında telefonlarının kapalı olması sağlanabilir. Bu bağlamda MEB tarafından öğretmenlerin ders saatlerine entegre olacak şekilde bir mobil uygulama geliştirilerek ders süresi içerisinde öğretmenlerin telefonlarının erişime kapatılması sağlanabilir.
- 2) Sanal kaytarma davranışları ile ilgili özel sektörle ilgili kısmen politikalar ve değerlendirmeler olmakla birlikte kamu okulları için buna dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Sanal kaytarma davranışlarından hangilerinin kurumlar için tehdit oluşturabileceği ya da bu sanal kaytarma davranışlarının hangilerinin kamu yararına dönüştürülebileceği ile ilgili mevzuat hükümleri düzenlenebilir.
- 3) Öğretmenlere sanal kaytarmanın meydana getirebileceği olası zararlar konusunda bilgilendirme yapılarak gerek MEB tarafından gerek İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Bu şekilde sanal kaytarma hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan öğretmenlerin sanal kaytarma davranışlarının olası zararları konusunda bilinçlenmeleri sağlanabilir.

4.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- 1) Günümüzde sosyal medya kullanımı artmakta ve bu uygulamalar çeşitlenmektedir. Çoğu insan gibi sosyal medya kullanımının öğretmenlerde de sıklıkla kullanıldığı tahmin edilmektedir. Popüler bir konu olması açısından sosyal medya kullanımının sanal kaytarmaya etkileri üzerine bir araştırma yapılabilir.

- 2) Sanal kaytarma ile ilgili yapılan ölçek sayısının sınırlı olması bu konuyla ilgili araştırmaları sınırlayabilmektedir. Özellikle okullar ile ilgili yapılacak bir ölçek geliştirme çalışması ile alan yazına katkı sunulabilir.
- 3) Bu araştırma sadece kamuya bağlı okullarda yapılmıştır. Araştırmanın örneklemine özel okullarda görev yapan öğretmenler de dahil edilerek kamu ve özel okullarda çalışan öğretmenlerin sanal kaytarma davranışları karşılaştırılabilir.
- 4) Araştırma sonucuna göre aynı okulda uzun süre çalışan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Bu bağlamda sanal kaytarmanın örgütsel bağlılığa etkilerine yönelik bir araştırma yapılabilir.
- 5) Günümüz pandemi koşullarında uzaktan eğitimin arttığı görölmektedir. Bu noktada uzaktan eğitim kapsamında hangi davranışların sanal kaytarma sayılabileceği hususunda bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdullahi, A. S., Mohammed, A., ve Otori, Y. A. (2019). "Cyberloafing, innovative work behaviour and employee"s performance among deposit money banks in kaduna, nigeria". *Ilorin Journal Of Human Resource Management*, 3(1), 120-135.
- Ahmad, A., ve Omar, Z. (2017). Understanding who cyberloafs from the self-control perspective: a study in the public service sector. *International Journal Of Advanced And Applied Sciences*, 4(8), 123-128.
- Akbank. (2021). Erişim Adresi: <https://www.akbank.com/havale-eft>. Erişim Tarihi: 26.05.2021
- Akca, A. (2013). *Okul yöneticilerinin iş dışı internet kullanım (Siber aylaklık) davranışlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkoyunlu, B. (2002). Öğretmenlerin internet kullanımı ve bu konudaki ğretmen görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-8.
- Alharthi, S. (2018). *A developmental research of a taxonomy for employees' mobile device cyberslacking and commitment to the organization in the context of productivity*. (Doctoral Dissertation). Nova Southeastern University/College Of Engineering And Computing, Florida.
- Amarat, M.; Durmuş, A.; şahin, H. Ve Gleryz, M. (2018). Kuşaklar arasındaki sanal kaytarma davranışlarının belirlenmesi. *International 11. Health And Hospital Administration Conference Kitabı*, 93-99
- Anandarajan, M., ve Simmers, C. A. (2004). Constructive and dysfunctional personal web usage in the workplace. *Mapping Employee Attitudes*.
- Andreassen, C.S.; Torsheim, T. Ve Pallesen, S. (2014). Predictors of use of social network sites at work - a specific type of cyberloafing. *Journal Of Computer-Mediated Communication*, C: 19, Ss. 906-921.
- Arık, M. (2016). *Eğitim fakültelerinde çalışan ğretim elemanlarının sanal kaytarma düzeylerinin yordayıcısı olarak örgüt iklimi: İstanbul ili rneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslandaş, İ. H. Ve zkan, M. (2014). Öğretmen ve yönetici gözüyle etkili okulda yönetici özelliklerinin belirlenmesi. *International Journal Of Social Science*. 26, 181-193. Doi: 10.9761/Jasss2295

- Askew, K. (2009). *Testing the plausibility of a series of causal minor cyberloafing models*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), University Of South Florida.
- Askew, K. L. (2012). *The relationship between cyberloafing and task performance and an examination of the theory of planned behavior as a model of cyberloafing*. (Doctoral Dissertation). University Of South Florida, Department Of Psychology.
- Ataş, M. (2017). *Öğretmenlerin sanal kaytarma davranışları ile zaman yönetimi becerileri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Avcı, F. (2020). Öğretmenlerin sosyal medya kullanımları ve sosyal medya kavramına ilişkin metafor algıları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (2), 769-788.
- Baki, A. Ve Gökçek, T. (2012). karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
- Baturay, M.H. Ve Toker, S. (2015). An investigation of the impact of demographics on cyberloafing from an educational setting angle. *Computers In Human Behavior*, C: 50, Ss. 358-366.
- Blanchard, A. L. & Henle, C. A. (2008), Correlates of different forms of cyberloafing: The role of norms and external locus of control. *Computers In Human Behavior*, 24(3), 1067-1084.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, spss uygulamaları ve yorum (8. baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Candan, H., & İnce, M. (2016). Siber kaytarma ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik emniyet çalışanları üzerine bir araştırma. *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 229-235.
- Cihan, A. (2018). *Sanal kaytarma ve algılanan mesleki etik arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Çavuşoğlu, S., Palamutçuoğlu, A., & Palamutçuoğlu, B. T. (2014). Çalışanların demografik özelliklerinin sanal kaytarma (cyberloafing) üzerindeki etkisi:

Üniversite çalışanları üzerinde ampirik bir araştırma. *Research Journal Of Business And Management*, 1(3), 149-168.

- Çelik, E. (2018). *Öğretmenlerin internet, sosyal medya bağımlılıkları ile evlilikte uyum ve aile işlevleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınar, O. ve Karcioğlu, F. (2015). The relationship between cyber loafing and organizational citizenship behavior: a survey study in Erzurum/Turkey. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 207, 444-453.
- Çivilidağ A (2017). İş yaşamında sanal kaytarmanın kişilik ve bazı demografik değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 249-270.
- Çobanoğlu, F. ve Kurun, M. (2019). Okul yöneticilerinin yönetsel ve sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişki. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:5, Ss. 134-152.
- Dağdeviren, M., Eraslan, E. ve Kurt, M. (2005). Çalışanların toplam iş yükü seviyelerinin belirlenmesine yönelik bir model ve uygulaması, *Gazi Üniversitesi Müh.Mim.Fak. Dergisi*, 4(20), 517-525.
- De Lara, P. Z. (2007). *Relationship Between Organizational Justice And Cyberloafing In The Workplace: Has 'Anomia' A Say In The Matter?* *Cyberpsychology & Behavior*, 10(3), 464-470.
- Demir, Ö. ve Seferoğlu, S. S. (2016). Bilgi okuryazarlığı, internet bağımlılığı, sanal aylaklık ve çeşitli diğer değişkenlerin sanal zorbalık ile ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(1), 1-26.
- Doorn, O. N. (2011). *Cyberloafing: a multi-dimensional construct placed in a theoretical framework*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eindhoven University Of Technology, The Netherlands.
- Döş, B. ve Şahin, C. (2019). Öğretmenlerin sosyal medya bağımlılığı, öğretmenlik öz-yeterlilikleri ve motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1397-1408.
- Ergün, E. Ve Altun, A. (2012). Öğrenci gözüyle siber aylaklık ve nedenleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(1), 36-53.

- Fındıklı, M. A. (2016). Sanal kaytarma ve iş performansı ilişkisi: sağlık ve tekstil sektörü çalışanlarının karşılaştırılması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 33-62.
- Fine, S.; Horowitz, I.; Weigler, H. Ve Basis, L. (2010). Is good character good enough? the effects of situational variables on the relationship between integrity and counterproductive work behaviours. *Human Resource Management Review*, C: 20, Ss. 73-84.
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260.
- Greengard, S. (2000) "The high cost of cyberslacking- employees waste time online". *Workforce*, 79(12), 22-24.
- Güllü, B.F. (2020). *Öğretmenlerin gelişmeleri kaçırma korku düzeyleri ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, M. (2016). *Sanal kaytarma ve örgütsel bağlılık ilişkisi, örgütsel sessizlik örgütsel vatandaşlık davranışı ve algılanan çalışan performansı ilişkisi, kamu ve özel sektör üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Hadlington, L., & Parsons, K. (2017). Can cyberloafing and internet addiction affect organizational information security? *Cyberpsychology, Behavior And Social Networking*, 20(9), 567-571.
- İş bankası. (2021). Erişim Adresi: <https://www.isbank.com.tr/blog/yaygin-para-transfer-islemleri#>. Erişim Tarihi: 29.05.2021
- İşgüzar, S., & Ayden, C. (2017). Siber aylaklık üzerine değerlendirmeler: Toplu bir bakış. *4th International Regional Development Conference*, 21- 23 Semtember, Tunceli/Turkey.
- Jia, H.; Jia, R. Ve Karau, S. (2013). Cyberloafing and personality: The impact of the big five traits and workplace situational factors. *Journal Of Leadership & Organizational Studies*, C: 20, No: 3, Ss. 258-365.
- Kalaycı, E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin siber aylaklık davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış

Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kaplan, M. Ve Çetinkaya, A.Ş. (2014). Sanal kaytarma ve demografik özellikler açısından farklılıklar: Otel işletmelerinde bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C: 25, No: 1, Ss. 26-34.
- Kaplan, M. Ve Öğüt, A. (2012). Algılanan örgütsel adalet ile sanal kaytarma arasındaki ilişkinin analizi; hastane çalışanları örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-13.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılıç, G.N. Ve Kocabaş, İ. (2017). Öğretmenlerin okulda internet ve teknoloji kullanımına ilişkin sanal kaytarma davranışlarının incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, Sayı:10, Ss. 715-731.
- Kılıç, N. G. 2017. *Öğretmenlerin okulda internet ve teknolojik kullanımına ilişkin sanal kaytarma davranışlarının incelenmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi İle İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kim, J. M. (2012). *A longitudinal study on the relationship between workplace harassment and cyberloafing*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Northern Illinois University.
- Knight, R. M. (2017). *Academic cyberloafing: a study of perceptual and behavioral differences on in-class cyberloafing among undergraduate students*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). The Faculty of the Department of Psychology, East Carolina University.
- Kocabaş, İ., & Gökbaş, M. (2003). Eğitimde takım çalışması. *Eğitim Ve Bilim*, 8-15.
- Köse, S., Oral, L., & TÜresin, H. (2012). İş yaşamında sosyal kolaylaştırma kavramı ve sanal kaytarma ile ilişkisi: Araştırma görevlileri üzerinde bir araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 287-295.
- Kuem, J., & Siponen, M. (2014, January). Short-time non-work-related computing and creative performance. *2014 47th Hawaii International Conference On System Sciences*, (S. 3215-3223). IEEE.
- Kurt M. (2011). Siber aylaklık davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. 5. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*, 22-24 Eylül, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

- Kurun, M. (2019). *Okul yöneticilerinin yönetsel davranışları ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Kuyucu M.(2017) Gençlerde akıllı telefon kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı sorunsalı: “akıllı telefon(kolik)” üniversite gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14), 328-59.
- Landers, R. N., & Lounsbury, J. W. (2006). An investigation of big five and narrow personality traits in relation to internet usage. *Computers In Human Behavior*, 283-293.
- Li, S.M. Ve Chung, T.M. (2006). Internet function and internet addictive behavior. *Computers In Human Behavior*, C: 22, Ss. 1067-1071.
- Liberman, B.; Seidman, G.; Mckenna, K. Ve Buffardi, L. (2011). Employee job attitudes and organizational characteristics as predictors of cyberloafing. *Computers In Human Behavior*, C: 27, No: 6, Ss. 2192-2199.
- Lim, V. K. (2002). The it way of loafing on the job: Cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *journal of organizational behavior: the international journal of industrial. Occupational And Organizational Psychology And Behavior*, 23(5), 675-694.
- Lim, V. K., & Teo, T. S. (2005). Prevalence, perceived seriousness, justification and regulation of cyberloafing in singapore: an exploratory study. *Information ve Management*, 42(8), 1081-1093.
- Lim, V.K.G. ve Chen, D.J.Q. (2012). Cyberloafing at the workplace: Gain or drain on work? *Behaviour ve Information Technology*, C: 31, No: 4, Ss. 343-353.
- MEB. (2020). Milli Eğitim Temel Kanunu. https://Oygm.Meb.Gov.Tr/Meb_Iys_Dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.Pdf. Erişim Tarihi: 16.09.2020.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. An Expanded Sourcebook, Sage.
- Örücü E. Ve Yıldız H. 2014. İşyerinde kişisel internet ve teknoloji kullanımı: Sanal kaytarma. *Ege Akademik Bakış*, 14(1), 99-114.
- Örücü, E., ve Özüdoğru, M. (2018). Örgütsel güven ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir çalışma. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 66-80.

- Özcan, H.M. (2019). *Kişilik özellikleri ile sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişkide gelişmeleri kaçırma korkusunun (gkk) rolü*. (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özdem G. Ve Demir, A. 2015. Okul yöneticilerinde sanal kaytarma davranışı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2015, 11(3), 1029-1042.
- Özdemir, A. (2016). *Sanal kaytarmanın iş tatmini üzerine etkisi: Aksaray üniversitesi örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Özdemir, H.Ö. (2017). *Yöneticilerin otantik liderlik tarzlarının çalışanların sanal kaytarma ve sinizm davranışları üzerine etkileri*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Özkalp E., Aydın U. Ve Tekeli S. (2012). Sapkın örgütsel davranışlar ve çalışma yaşamında yeni bir olgu: sanal kaytarma (Cyberloafing) ve iş ilişkilerine etkileri. *Çimento İşveren Sendikası Dergisi*, 26(2), Ss 18-33.
- Page, D. (2015). Teachers' personal web use at work. *Behaviour & Information Technology*, 34(5), 443-453.
- Palladan, A. A. (2018). Moderating effects of cyberloafing activity on innovative work behaviour and lecturers job performance. *International Journal Of Advanced Studies In Social Science & Innovation*, 2(1), 28-49.
- Pindek, S.; Krajcevska, A. Ve Spector, P.E. (2018). Cyberloafing as a coping mechanism: Dealing with workplace boredom. *Computers In Human Behavior*, C: 86, Ss. 147-152.
- Qnb Finansbank. (2021). Erişim Adresi: <https://www.qnbfinansbank.com/ss/hesaplar/para-transferleri>. Erişim Tarihi: 29.05.2021.
- Ramayah, T. (2010). Personal web usage and work inefficiency. *Business Strategy Series*, C: 11, No: 5, Ss. 295-301.
- Reinecke, L. (2009). Games at work: The recreational use of computer games during working hours. *Cyberpsychology ve Behaviour*, C: 12, No: 4, Ss. 461-465.
- Rose, P., Beeby, J. ve Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*. 21(6), 1123-1129.

- Sadıç, E. (2019). *Sanal kaytarma ve örgütsel vatandaşlık arasındaki ilişki: Üniversite çalışanları üzerinde bir uygulama*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İşletme Anabilim Dalı. Bilecik.
- Sarıca, H. (2019). *Öğretmenlerin siber kaytarma davranışları ile işe tutkunluk düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Sarıca, P. (2020). *Algılanan örgütsel adalet ile sanal kaytarma arasındaki ilişkinin analizi: Bir telekomünikasyon şirketi örneği*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İşletme Anabilim Dalı. İstanbul.
- Serttaş, O. (2016). *Turizm işletmelerinde sanal kaytarma: Kuşadası'nda faaliyet gösteren konaklama işletmeleri üzerine bir uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Sezici E (2015) Üretkenlik karşıtı iş davranışları üzerinde kişilik özelliklerinin rolü. *International Journal Of Economic And Administrative Studies*. 1–22.
- Şenel, S., Günaydın, S., Sarıtaş, M. T. Ve Çiğdem, H. (2019). Üniversite öğrencilerinin siber aylaklık seviyelerini yordayan faktörler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 95-105.
- Tan, M. Ve Demir, M. (2018). İşgörenlerin demografik özellikleri ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişki. *Journal Of Tourism Theory And Research*, 4(1), 40-56.
- Tekin, O. (2019). Öğretmenlerin sosyal medya bağımlılık seviyelerinin genel erteleme davranışlarıyla ilişkisi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 4 (1), 36-47.
- Tekindal, M. & Uğuz Arzu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153-182.
- Tozkoparan, B. K. 2016. *İnternet bağımlılığı ve öğrenmeye ilişkin tutumun siber aylaklık davranışlarına etkisi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mevlana Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü/Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı. Konya.

- TUİK (2020). Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması- 2020. <http://www.tuik.gov.tr/Prehaberbultenleri.Do?id=18860>. Erişim Tarihi: 12.09.2020.
- Ulusoy, H. ve Benli, D.G. (2017). Akademisyenlerin sanal kaytarma davranışları: Bir kamu üniversitesi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54).
- Ünal, Ö. F. ve Tekdemir, S. (2015). Sanal kaytarma: Bir kamu kurumunda ampirik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 95-118.
- Vitak, J., Crouse, J., ve Larose, R. (2011). Personal internet use at work: Understanding cyberslacking. *Computers In Human Behavior*, 27(5), 1751- 1759.
- Weatherbee, T. G. (2010). Counterproductive use of technology at work: Information & communications technologies and cyberdeviancy. *Human Resource Management Review*, 20(1), 35-44.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2016), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. ve Karabey, C. (2017). Etik iklim ve örgütsel kontrol mekanizmalarının sanal kaytarma davranışı üzerindeki etkisinde örgütsel sinizmin aracılık rolü. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol/Cilt:4, No/Sayı:11, 556-594.
- Yıldız, B. Ve Yıldız, H. (2015). İş yaşamındaki sanal kaytarma davranışlarının hukuki yönden incelenmesi. *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 1-17.
- Yıldız, H., Yıldız, B. Ve Ateş, H. (2015). Sanal kaytarma davranışlarının sergilenmesinde örgütsel adalet algısının rolü var mıdır?. *Bilgi Ekonomisi Ve Yönetimi Dergisi (The JKEM)*, 10(2), 55-66.
- Yıldız, H., Yıldız, B. ve İyigün, N. Ö. (2016). Psikolojik sözleşme algısı ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 47, 147-165.
- Yıldız, H., Yıldız, B. ve İyigün, N.Ö. (2015). Çalışanların sanal kaytarma davranışları örgütsel güven ile açıklanabilir mi? Ampirik bir araştırma. 14. *Ulusal İşletmecilik Kongresi*, 7 -9 Mayıs, Aksaray.
- Wearesocial. (2021) Erişim Adresi: www.wearesocial.com. Erişim Tarihi: 10.01.2021.

EKLER

EK 1: Sanal Kaytarma Ölçeği

ÖĞRETMENLERDE SANAL KAYTARMA DAVRANIŞI: DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ

Değerli Meslektaşım,

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerde sanal kaytarma davranışı düzeyini ortaya koymaktır. **Sanal Kaytarma**, genel olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin mesai saatlerinde iş dışı amaçlarla kullanımını ifade etmektedir. Buna göre ölçeklerde yer alan ifadelerin sizi ne derecede tanımladığını **1 ile 5 arasındaki** durumlardan birine (X) atarak belirtiniz. Vereceğiniz cevaplar **lisansüstü tez çalışmasında kullanılacak olup başka bir kurum veya kuruluşa kesinlikle verilmeyecektir**. Katılımınız için teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI
Siirt Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Uğur KAPLAN
Siirt Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

I.BÖLÜM KİŞİSEL BİLGİLER

- Cinsiyet** : Kadın () Erkek ()
- Meslekteki Hizmet Süreniz** : 1-5 Yıl () 6-10 Yıl () 11-15 Yıl ()
16 ve üstü ()
- Kurumdaki Göreviniz** : İdareci () Öğretmen ()
- Günlük İnternet Kullanma Sıklığı** : 1-2 Saat () 3-4 Saat () 5 + ()
- İnternete En Çok Erişim Sağladığınız Araç** : Telefon () Bilgisayar ()
- Kurumda Kullandığınız İnternet Erişimi** : Mobil İnternet () Kurumun Wifi Ağı ()
- Yaşınız** : 22-27 () 28-33 () 34-39
40+ ()
- Bu Okuldaki Çalışma Süreniz** : 1-5 () 6-10 () 11+ ()

II. BÖLÜM

SANAL KAYTARMA ÖLÇEĞİ

	İFADELER	Hiçbir Zaman (1)	Nadiren (2)	Bazen (3)	Sıklıkla (4)	Her Zaman (5)
1	İnternet üzerinde oluşmuş olan sanal toplulukları ziyaret etmek (Ekşi sözlük gibi)					
2	İnternet üzerinden eğlence amaçlı video seyretmek (Youtube veya zapkolik gibi)					
3	Blogları okumak (yazar ile okuyucu arasındaki özgür iletişimi sağlama platformu)					
4	Sosyal içerikli ağlara katılmak (Facebook,İnstagram,Twittervb)					
5	İnternet üzerinden müzik,video,film veya doküman indirmek.					
6	Eğlence amaçlı veya boş zaman doldurmak için oyun oynamak					
7	İnternet üzerinde yazılı/görsel görüşme yapmak(chatyapmak,whatsapp)					
8	Okul Yöneticiliği ve eğitim ile ilgili olarak alanda yapılmış olan bilimsel çalışmalarını takip etmek					
9	İnternet üzerinden bankacılık işlemleri yapmak.(EFT,Havale işlemleri gibi)					
10	İnternet üzerinden haber sitelerini ziyaret etme(gazete,online haber TV'leri ve diğer haber siteleri)					
11	İş dışı haberleşme için internet üzerinden alışveriş yapmak					
12	Kişisel ürünler için internet üzerinden alışveriş yapmak					
13	İş dışı genel amaçlı ,web sitelerini ziyaret etme(sörf yapma)					
14	Yatırımla ilgili web sitelerini ziyaret etmek (finans,borsa siteleri gibi)					

EK 2 : Görüşme Formu

Değerli Meslektaşım,

Aşağıdaki sorular, “*Öğretmenlerde Sanal Kaytarma Davranışı*” adlı araştırmamızdan elde edilen bulguların sonuçlarını tartışmak amacıyla hazırlanmıştır. Sanal kaytarma; “*çalışanların çalışma saatlerinde(mesai saatlerinde) teknolojik araçlar vasıtasıyla internet kullanma, film izleme, oyun oynama, sörf yapma vb. aktivitelerle zamanı boşa harcayarak işe sağladıkları katkıyı azaltma*” olarak tanımlanabilir. Buna göre sorulan sorulara size uygun olduğunu düşündüğünüz cevabı yazınız. Vereceğiniz cevaplar lisansüstü tez çalışmasında kullanılacak olup başka bir kurum veya kuruluşa kesinlikle verilmeyecektir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI
Siirt Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Uğur KAPLAN
Siirt Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

1. Araştırma sonuçlarına göre mesleki kıdemi düşük olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyi, mesleki kıdemi daha yüksek olan öğretmenlere göre daha fazla çıkmıştır. Mesleki kıdemleri az olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinin daha fazla olmasının sebebi sizce ne olabilir ?
2. Araştırma sonuçlarına göre rutin olarak günlük internet kullanma süresi fazla olan (5 saat ve üstü) öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri, günlük internet kullanma süresi daha az olan (1-2 saat) öğretmenlerden daha fazla çıkmıştır. Bu durumun sebebi sizce ne olabilir ?
3. Araştırma sonuçlarına göre internete erişim sağlarken genel olarak cep telefonu kullanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri; internete bilgisayar ile bağlanan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinden fazla bulunmuştur. Bunun sebebi sizce ne olabilir ?
4. Araştırma sonuçlarına göre 40 yaş ve üstü öğretmenlerin diğer yaş gruplarına göre daha az sanal kaytarma davranışı gösterdikleri görülmüştür. Bu durumun sebebi sizce ne olabilir ?
5. Araştırma sonuçlarına göre mevcut kurumda çalışma süresi daha fazla olan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeyleri; mevcut kurumda daha kısa süre çalışan öğretmenlerin sanal kaytarma düzeylerinden daha düşük bulunmuştur. Bunun sebebi sizce ne olabilir ?

EK 3: İl MEM İzin Belgesi

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-30769799-44-22408196
Konu : Araştırma İzni (Uğur KAPLAN)

15.03.2021

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

- İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 24/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı 2020/2 Nolu Genelgesi.
b) Siirt Üniversitesi Rektörlüğünün 25/02/2021 tarih ve 4342 sayılı yazısı.

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Uğur KAPLAN'ın "**Öğretmenlerde Sanal Kaytarma Davranışı: Diyarbakır İli Örneği**" konulu araştırma çalışmasını ilimiz merkez ilçelerine bağlı eğitim kurumlarında görev yapan idareci ve öğretmenlere yönelik uygulamaya isteği ilgi (b) yazıda belirtilmiştir.

Söz konusu araştırma çalışmasının Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin Genel amaçlarına uygun olarak ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde hijyen, sosyal mesafe ve maske kuralına uymak kaydıyla araştırma çalışmasının gönüllülük esasına bağlı olarak yapılması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Süleyman İLGE
Müdür Yardımcısı

OLUR

Yüksel ARSLAN
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:

- 1- Anket İzin Değerlendirme Formu
- 2- Anket Belgeleri

: ŞEHİTLİK MAHALLESİ ESKİ EĞİTİM FAKÜLTESİ BİNASI
ŞEHİR/DİYARBAKIR
n No : 0 (412) 322 22 36
ta: arge21@meb.gov.tr
adres : mebi@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: HATİP YAVUZ / MEMUR

Unvan : Memur

İnternet Adresi: diyarbakir@meb.gov.tr

Faks: 4123222248

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden aa7c-87fd-3f0a-accd-607b kodu ile teyit edilebilir.

EK 4: Etik Kurulu İzinleri

T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU KARARLARI

Oturum Tarihi
27.01.2021

Oturum Saati
13:00

Oturum Sayısı
21

Üniversitemiz Etik Kurulu 27.01.2021 tarihinde saat 13:00'da Kurul Başkanı Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCI başkanlığında, aşağıda imzaları bulunan üyelerin katılımıyla toplanarak gündemdeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki kararları almıştır.

ETİK KURUL KARARI

(Siirt Üniversitesi Etik Kurulu'nun aşağıdaki görüşü tavsiye niteliğinde olup, üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

ETİK İNCELEME KONUSU

Dr. Öğretim Üyesi Yunus Emre AVCI danışmanlığında lisans üstü eğitim öğrencisi Uğur KAPLAN tarafından yürütülecek olan "**Öğretmenlerde Sanal Kaytarma Davranışı: Diyarbakır İli Örneği**" başlıklı tez araştırmasının etik olarak uygunluğu;

İNCELEME

Araştırma konusu, "**Öğretmenlerde Sanal Kaytarma Davranışı: Diyarbakır İli Örneği**" olarak ifade edilmiştir. Amacı ise, öğretmenlerin örgüt otoritesine itaati ve iş birliği arasındaki ilişkiyi incelemek olarak açıklanmıştır. Amacı ise "İlkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmen ve okul yöneticilerinin sanal kaytarma davranışlarının incelenmesi ve bu davranışların cinsiyete, hizmet süresine, kurumdaki görev türüne, günlük internet kullanma sıklığına, internete erişilen araç ve internet türüne, yaşa ve çalışılan kurumdaki hizmet süresine göre farklılıkların incelenmesi" olarak ifade edilmiştir. Planlanan çalışma insan katılımına dayalı bir araştırma olduğundan araştırma yönüyle etik kurulu ilgilendirmektedir. Araştırma etiği bakımından söz konusu araştırmanın, katılımcıların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını tehdit edici soruları içermediği, katılımcıların kişisel hakları ve özel bilgilerinin korunacağı ifade edilmiştir. Araştırma etiği bakımından dikkat edilmesi gereken birinci husus; yürütülecek olan programın katılımcıların yararına olması ve onları herhangi bir zarara uğratma riski taşımamasıdır. Araştırma etiği bakımından dikkat edilecek ikinci husus araştırmaya katılacak kişilerde rıza unsurunun gözetilmesidir.

SONUÇ

Sonuç olarak sosyal bilimlerdeki araştırmaların yayın etiği bakımından, insan katılımına dayalı olanların da araştırma etiği bakımından etik ilkelere uygun olması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmanın uygulanmasında katılımcıların hiçbir şekilde zarara uğratılmamaları ve rızalarının olması esastır. Bu şartlar yerine getirildiğinde elde edilen verilerin raporlaştırılmasında araştırma etiği

Batman Yolu 10.km Merkez, 56100 Siirt/Türkiye
Tel: +90 (484) 212 11 11
E-Posta: : siu@siirt.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Cemalettin Erdemci
Faks: +90 (484) 212 11 11
Elektronik ağ: www.siirt.edu.tr

Sayfa 1 / 2

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
SIİRT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU KARARLARI

Oturum Tarihi
27.01.2021

Oturum Saati
13:00

Oturum Sayısı
21

bakımından bir sakınca bulunmamaktadır.

Kurul Üyeleri:

Prof. Dr. Ayhan YILMAZ Kurul Üyesi	Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCİ Kurul Başkanı	Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU Kurul Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi Arif GÜLLER Kurul Üyesi		Dr. Öğr. Üyesi Burçak ASLAN ÇELİK Kurul Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi Simla ADAGİDE YILMAZ Kurul Üyesi		Dr. Öğr. Üyesi Varol TUTAL Kurul Üyesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.07.2021-967

T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU KARARLARI

Oturum Tarihi
02.07.2021

Oturum Saati
10:00

Oturum Sayısı
177

Üniversitemiz Etik Kurulu 02.07.2021 tarihinde saat 10:00'da Kurul Başkanı Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCI başkanlığında, aşağıda imzaları bulunan üyelerin katılımıyla toplanarak gündemdeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki kararları almıştır.

ETİK KURUL KARARI

Siirt üniversitesi Etik Kurulunun aşağıdaki görüşü tavsiye niteliğinde olup üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.

ETİK İNCELEME KONUSU

Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı: YUNUS EMRE AVCI

Değerlendirilecek Araştırmanın Adı: Öğretmenlerde Sanal Kaytarma Davranışı : Diyarbakır İli
Örneği

başlıklı araştırmasının etik olarak uygunluğu

SONUÇ

Sonuç olarak Sosyal Bilimlerdeki araştırmaların yayın etiği, insan katılımına dayalı olanların da araştırma etiği bakımından etik gereklere uygun olması gerekmektedir.

Katılımcıların zarara uğratılmaması temel ilkedir. Rızalarının olması halinde toplanan verilerin isim verilmeden raporlaştırılmasında araştırma etiği bakımından bir sakınca bulunmamaktadır.

Kurul Üyeleri:

Prof. Dr. Cemalettin ERDEMCI
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Ayhan YILMAZ

Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Arif GÜLLER

Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Simla ADAGİDE YILMAZ

Kurul Üyesi

Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU

Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Varol TUTAL

Kurul Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Burçak ASLAN ÇELİK

Kurul Üyesi